

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE-FİNANSMAN BİLİM DALI**

**VARLIKLARDA DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ STANDARDI
KAPSAMINDA ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA
STANDARTLARINI UYGULAYAN İŞLETMELERDE
KARŞILAŞILAN SORUNLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Nergis Nevruz DURSUN**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ganite KURT**

Ankara –2007

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE-FİNANSMAN BİLİM DALI**

**VARLIKLARDA DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ STANDARDI
KAPSAMINDA ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA
STANDARTLARINI UYGULAYAN İŞLETMELERDE
KARŞILAŞILAN SORUNLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Nergis Nevruz DURSUN**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ganite KURT**

Ankara –2007

ONAY

Nergis Nevruz DURSUN tarafından hazırlanan “Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı Kapsamında Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarını Uygulayan İşletmelerde Karşılaşılan Sorunlar” başlıklı bu çalışma, 28/09/2007 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Ana Bilim Dalı Muhasebe-Finansman Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Metin Kamil ERCAN

Doç. Dr. Ganite KURT

Doç. Dr. Yıldız AKBULUT

ÖNSÖZ

Muhasebenin ihtiyatlılık ilkesi gereği, giderler muhtemel hale geldiklerinde, gelirler kesinleşince kayda alınırlar. Bu ilke; işletme dışına nakit çıkışı ihtimali olduğunda borç ve gider karşılıkları hesapları ile, varlıkların değerinde meydana gelen değer düşüklükleri söz konusu olduğunda aktif değer düşüklüğü karşılığı hesapları kullanılarak gerçekleştirilir.

Varlıklarda değer düşüklüğü, ekonomik bakımdan önemli olduğu halde, bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de muhasebe ve finansal raporlamanın son yıllarına kadar ihmal edilmiş alanlarından biri olmuştur. Bir başka ifade ile, değer düşüklüğü karşılığı, sınırlı sayıdaki ve özellikle dönen varlık niteliğindeki varlıklarda gerçekleştirilmiş, aktiflerin oldukça önemli bir tutarına ulaşan maddi, maddi olmayan duran varlıklarda ve finansal duran varlıklarda bu ilke uygulanmamıştır. Bu uygulama eksikliği, hem faaliyet sonuçlarının gerçekçi olmamasına neden olmuş, hem de finansal tabloların güvenilirliğine gölge düşürmüştür.

Bu çalışmanın konusunu, varlıklarda değer düşüklüğüne ilişkin IAS 36 Standardı çerçevesinde, işletmelerin varlıkları içerisinde önemli bir yer tutan ve aynı zamanda işletmenin mal ya da hizmet üretiminde bulunarak faaliyetlerini sürdürmesine olanak sağlayan duran varlıklardaki değer azalışlarının hesaplanması ve finansal tablolara alınması işlemleri oluşturmaktadır.

Bu çalışma ile; IAS 36/TMS 36 Standardında düzenlenen kavramlara ve değerlendirme ilkelerine açıklık getirilmesi, uygulamaya ilişkin sorunların anlaşılması ve çözüm önerileri geliştirilmesi, bu suretle IFRS uygulamakta olan işletmelere, bağımsız denetçilere ve de düzenleyici otoritelere yol gösterilmesi amaçlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ _____	<i>i</i>
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ _____	<i>v</i>
TABLOLAR ve ŞEKİLLER DİZİNİ _____	<i>vi</i>
GİRİŞ _____	<i>1</i>
BİRİNCİ BÖLÜM _____	<i>3</i>
1. VARLIKLAR İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER _____	<i>3</i>
1.1. VARLIK KAVRAMI _____	<i>3</i>
1.2. VARLIKLARIN FİNANSAL TABLOLARA ALINMASI İÇİN GEREKLİ ŞARTLAR _____	<i>6</i>
1.3. VARLIKLARIN SINIFLANDIRILMASI _____	<i>7</i>
İKİNCİ BÖLÜM _____	<i>10</i>
2. VARLIKLARDA DEĞERLEME _____	<i>10</i>
2.1. DEĞERLEMENİN TANIMI VE ÖNEMİ _____	<i>10</i>
2.2. DEĞERLEME YÖNTEMLERİ _____	<i>11</i>
2.2.1. Tarihi Maliyetleri Esas Alan Değerleme Yöntemleri _____	<i>12</i>
2.2.1.1. Geleneksel tarihi maliyet yöntemi _____	<i>12</i>
2.2.1.2. Ayarlanmış tarihi maliyet yöntemi _____	<i>13</i>
2.2.2. Cari Değerleri Esas Alan Değerleme Yöntemleri _____	<i>14</i>
2.2.2.1. Yenileme maliyeti yöntemi (İkame maliyeti yöntemi) _____	<i>16</i>
2.2.2.2. Net nakit değeri yöntemi (Net gerçekleşebilir değer veya itfa değeri) _____	<i>18</i>
2.2.2.3. Net bugünkü değer yöntemi (Kullanım değeri) _____	<i>18</i>
2.2.2.4. Gerçeğe uygun değer yöntemi (Makul değer yöntemi) _____	<i>19</i>
2.2.2.5. Geri kazanılabilir değer _____	<i>20</i>
2.3. KARŞILIKLAR _____	<i>21</i>
2.4. VARLIK BAZINDA DEĞERLEME İLKELERİ _____	<i>23</i>
2.4.1. Finansal Varlıklar (Menkul Kıymetler) _____	<i>23</i>

2.4.2. Satılmak Üzere Elde Tutulan Cari Olmayan Varlıklar _____	24
2.4.3. Yatırım Malları (Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller) _____	24
2.4.4. Stoklar _____	25
2.4.5. Özkaynak Yöntemine Göre İzlenen Yatırımlar _____	25
2.4.6. Biyolojik Varlıklar _____	26
2.4.7. Maddi Duran Varlıklar _____	27
2.4.8. Maddi Olmayan Duran Varlıklar _____	29
2.4.9. Ertelenen Vergi Varlıkları _____	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM _____ 31

3. VARLIKLARDA DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ STANDARDININ AÇIKLANMASI _____ 31

3.1. GENEL BİLGİ _____ 31

3.1.1. Tarihçe _____	31
3.1.2. Standardın Amacı ve Kapsamı _____	33
3.1.3. Kavramlar _____	36

3.2. DEĞERLEME İLKELERİ _____ 38

3.2.1. Değer Düşüklüğü Testinin Zamanı _____	38
3.2.2. Değer Düşüklüğüne İlişkin Belirtiler _____	39
3.2.3. Geri Kazanılabılır Değerin Ölçümü _____	44
3.2.3.1. Satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer _____	47
3.2.3.2. Kullanım değeri _____	51
3.2.4. Değer Düşüklüğü Zararı _____	64
3.2.5. Nakit Yaratan Birimler _____	70
3.2.5.1. Nakit yaratan birimin belirlenmesi _____	72
3.2.5.2. Nakit yaratan birimin defter değerinin belirlenmesi _____	79
3.2.5.3. Şerefiye ve belirsiz faydalı ömre sahip maddi olmayan duran varlıklar _____	81
3.2.5.3.1. Şerefiye _____	83
3.2.5.3.2. Belirsiz faydalı ömre sahip varlıklarda değer düşüklüğü _____	87
3.2.5.4. Şirket varlıkları _____	88
3.2.5.5. Nakit yaratan bir birime ilişkin değer düşüklüğü zararı _____	91
3.2.6. Değer Düşüklüğü Zararının İptali _____	96
3.2.7. Dipnot Açıklamaları _____	101

3.3. DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ ZARARININ MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE FİNANSAL RAPORLARA ETKİSİ	106
3.3.1. Değer Düşüklüğü Zararının Muhasebeleştirilmesi	106
3.3.1.1. Tek bir varlığa ilişkin değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilmesi	106
3.3.1.2. Nakit yaratan birime ilişkin değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilmesi	111
3.3.1.3. Şerefiye içeren nakit yaratan birimde değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilmesi	125
3.3.1.4. Değer düşüklüğü zararlarının iptali işleminin muhasebeleştirilmesi	130
3.3.2. Finansal Tablolara ve Finansal Analize Etkisi	141
3.4. STANDARDIN US GAAP İLE KARŞILAŞTIRILMASI	143
<i>DÖRDÜNCÜ BÖLÜM</i>	147
<i>IV. IFRS UYGULAYAN İŞLETMELERCE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ</i>	147
4.1. BAĞIMSIZ DENETİM KURULUŞLARINA SIKÇA SORULAN SORULAR	147
4.2. VARLIKLARDA DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ STANDARDININ İMKB ŞİRKETLERİNDE UYGULAMASI	152
4.3. IAS 36 STANDARDININ UYGULANMASINDA KARŞILAŞILAN BAŞLICA SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	157
4.3.1. Sorunlar	158
4.3.2. Çözüm Önerileri	164
SONUÇ	169
KAYNAKÇA	172
EK	179
ÖZET	201
ABSTRACT	203

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e	: Adı geçen eser
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
DD	: Defter değeri
FASB	: Financial Accounting Standards Board- Amerikan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu
GKD	: Geri kazanılabilir değer
IAS	: International Accounting Standards- Uluslararası Muhasebe Standardı
IASB	: International Accounting Standards Board- Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
IFRS	: International Financial Reporting Standards- Uluslararası Finansal Raporlama Standardı
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
NYB	: Nakit Yaratan Birim
SFAS	: Statements of Financial Accounting Standards- Finansal Muhasebe Standardı
SIC	: Standing Interpretations Committee- Yorumları İnceleme Komitesi
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TMSK	: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu

TABLolar ve ŞEKİLLER DİZİNİ

- Tablo 1** : Baskı Makinesinin Kullanım Değerinin Hesaplanması
- Tablo 2** : M Şirketinin A, B ve C Ülkelerindeki Faaliyetleri
- Tablo 3** : A Ülkesindeki Faaliyetlerin Geri Kazanılabılır Değeri
- Tablo 4** : IAS 36'ya Göre Değer Düşüklüğü Zararı Tespiti
- Tablo 5** : Genel Müdürlük Binasının Defter Değerinin Nakit Yaratan Birimlere Dağıtımı
- Tablo 6** : B İşletmesinin Varlıkları
- Tablo 7** : Ertelenen Vergi Borcunun (Alacağıın) Hesaplanması
- Tablo 8** : A Şirketinin Nakit Yaratan Birimleri ve Defter Değerleri
- Tablo 9** : Nakit Yaratan Birimlerin Kullanım Değerinin Tespiti
- Tablo 10** : Değer Düşüklüğü Zararının Nakit Yaratan Birimlere Dağıtımı
- Tablo 11** : C İşletmesinin Varlıkları
- Tablo 12** : Değer Düşüklüğü Zararının Dağıtımı
- Tablo 13** : Değer Düşüklüğü Zararının Dağıtımı
- Tablo 14** : Şirketin Varlıklarına İlişkin Bilgiler
- Tablo 15** : Genel Müdürlük Varlıklarının Nakit Yaratan Birimlere Dağıtımı
- Tablo 16** : Düzce Fabrikasının Kullanım Değerinin Tespiti
- Tablo 17** : Düzce Fabrikasına İlişkin Değer Düşüklüğünün Hesaplanması
- Tablo 18** : Düzce Fabrikasına İlişkin Değer Düşüklüğünün Dağıtımı
- Tablo 19** : D Fabrikasında Bulunan Tesisler
- Tablo 20** : Tesislere İlişkin Nakit Akış Tahminleri
- Tablo 21** : Nakit Akışlarının Net Bugünkü Değerinin Hesaplanması
- Tablo 22** : Laboratuvar Varlıklarının Dağıtımı
- Tablo 23** : Laboratuvar Değer Düşüklüğünün Ayırıştırılması
- Tablo 24** : Varlıkların Bilanço Değerleri

- Tablo 25** : Nakit Yaratan Birim Y'nin Defter Değerinin Düzeltilmesi
- Tablo 26** : Değer Düşüklüğü Zararının Dağıtımı
- Tablo 27** : Nakit Yaratan Birim Y'ye İlişkin Değer Düşüklüğü Zararı
- Tablo 28** : Nakit Yaratan Birim Y'ye İlişkin Değerler
- Tablo 29** : Değer Düşüklüğü Karşılığı Ayrılmasaydı Makinenin Ulaşacağı Defter Değeri
- Tablo 30** : Yeniden Değerleme Fonunun 2004 Yılı Sonu İtibariyle Kayıtlardaki Değeri
- Tablo 31** : Brüt Değerin Hesaplanması
- Tablo 32** : SFAS 144 ile IAS 36 Standartlarının Karşılaştırılması
-
- Şekil 1** : IAS 36'ya Göre Geri Kazanılabılır Değer Tesbiti
- Şekil 2** : IAS 36'ya Göre Tek Bir Varlığa İlişkin Değer Düşüklüğü Testi Adımları
- Şekil 3** : IAS 36'ya Göre Nakit Yaratan Birime İlişkin Değer Değer Düşüklüğü Testi Aşamaları

GİRİŞ

IAS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı, varlıklarda değer düşüklüğünün etkisini kapsamlı bir biçimde ele alan ilk muhasebe standardıdır. IAS 36 Standardı yayımlanmadan önce, ilgili diğer IAS'lerde değer düşüklüğü zararlarının muhasebeleştirilmesine ilişkin ilkeler bulunmakla birlikte, bu zararların ölçümüne ilişkin ilkelerin detaylı bir şekilde belirlenmemesi, söz konusu standartların değer düşüklüğüne ilişkin gerekliliklerinin uygulanmasına engel olmuştur.

1999 yılında uygulamaya giren ve 2004 yılında revize edilen IAS 36 Standardı, varlıkların geri kazanılabilir değerinden daha yüksek bir değer ile finansal tablolarda gösterilmesini önlemeye yönelik ilke ve esasları belirlemektedir. IAS 36 Standardının kapsamına; arsa, bina, makine ve teçhizat, maliyet bedeli ile izlenen yatırım amaçlı gayrimenkuller, maddi olmayan duran varlıklar, şerefiye, bağlı ortaklıklar, iştirakler, müşterek yönetime tabi işletmeler ile yeniden değerlendirilmiş değer ile finansal tablolarda izlenen varlıklar girmektedir.

IAS 36 Standardı, aktifin anlamsız büyümesini önlemeyi, faaliyet sonuçlarının doğru biçimde oluşmasını sağlamayı, dolayısıyla finansal tabloların gerçeği dürüst bir biçimde yansıtmasını sağlamayı amaçlamaktadır. IAS 36 Standardı kapsamına giren varlıklar finansal tablolarda önemli paya sahip olduklarından, Standardın iyi anlaşılacak amaca uygun ve tutarlı bir biçimde uygulanması, finansal tablo kullanıcılarının bilgi ihtiyacının karşılanması açısından büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, ilk olarak varlık kavramı üzerinde durulmuş, yapılan bir harcamanın varlık olarak kabul edilebilmesi için gerekli olan şartlar ile varlıkların finansal tablolara alınması için gerekli koşullar incelenmiştir. İkinci bölüm, varlık değerlendirme yöntemleri ve karşılıklar konusuna ayrılmıştır.

Üçüncü bölümde, çalışmanın temel konusunu oluşturan IAS 36/TMS 36 Standardı ele alınmış, bu kapsamda; varlıklardaki değer düşüklüğünün hesaplanması, finansal tablolara alınması, değer düşüklüğünün iptal edilmesi ve muhasebeleştirilmesi konuları örnekler yardımıyla açıklanmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise, IFRS uygulayan işletmelerce uygulamada karşılaşılan başlıca sorunlar tespit edilmeye çalışılmış ve çözüm önerilerine yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

VARLIKLAR İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. VARLIK KAVRAMI

İşletmelerin, ticaret ya da mal veya hizmet üretimi faaliyetlerinde bulunabilmeleri için bazı faktörleri bir araya getirmeleri gerekmektedir. Bu faktörler, sermaye, insan kaynakları, hammadde ve malzeme, tesis, makine, cihaz ve benzerleri olup, bunların müteşebbis tarafından bilinçli bir şekilde ve ortak bir amaç uğruna bir araya getirilmesiyle işletmeler kurulmakta ve faaliyetlerini sürdürebilmektedirler. İşletmelerin faaliyette bulunabilmeleri için gerekli olan bu faktörler varlık olarak adlandırılmaktadır. En genel anlamı ile varlıklar; işletmelerin sahip olmaları gereken ekonomik değerlerdir¹.

Muhasebede varlık deyimi, genel olarak, işletme sahibinin veya ortakların işletmeye koydukları sermaye ile dönem karlarından işletmede bıraktıkları bölümler karşılığında ve üçüncü kişilere borçlanarak elde edilen maddi ve maddi olmayan değerlerin bütünüdür. Varlıklar, işletmeye tahsis edilen kaynakların yatırıldığı alanları yani kullanım yerlerini gösterir ve bilançonun aktifini oluşturur².

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayımlanan "IASB Framework" ve buna paralel olarak Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayımlanan "Kavramsal Çerçeve"de, geçmişte olan işlemlerin sonucunda ortaya çıkan ve halihazırda işletmenin kontrolünde olan ve gelecekte işletmeye ekonomik fayda sağlaması beklenen değerler varlık olarak tanımlanmıştır. Buna göre, bir harcamanın varlık olarak

¹ Hüseyin Tokay, **Muhasebe Kuramı ve Vergi Mevzuatı Açısından Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar**, Gazi Kitabevi, Ankara 2002, s.2.

² Orhan Sevilengül, **Genel Muhasebe**, 12. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara 2005, s. 131.

tanımlanabilmesi için 3 temel özelliği taşıması gerekir;

a) Gelecekte fayda yaratması; Bir varlığın beklenen ekonomik faydası, işletmenin nakit ve nakit benzeri akımına doğrudan ve dolaylı olarak katkı sağlama potansiyelini ifade eder. Bu potansiyel, işletmenin esas faaliyetlerinin parçası olan üretken bir birim olabileceği gibi nakit ve nakit benzerlerine çevrilebilen veya üretim maliyetlerini azaltan bir bilgi gibi işletmenin nakit çıkışını azaltma kapasitesi şeklinde de ortaya çıkabilir³.

Varlıklar fiziki yapıya sahip olabilecekleri gibi, fiziki yapıya sahip olmayabilirler de. Örneğin; arsa, arazi, bina gibi fiziki yapıya sahip olmadıkları halde gelecekte işletmeye ekonomik fayda sağlama potansiyelleri varsa ve işletme tarafından kontrol edilebiliyorlarsa bunlar da varlık niteliği taşırlar. Patentler ve telif hakları bu duruma örnek olarak verilebilir⁴.

Varlık olarak nitelenen unsur için gelecekteki fayda veya hizmet potansiyellerine ilişkin beklentilerin haklı olması gerekir. Tükenmiş haklar veya hizmetler varlık olarak tanımlanamazlar⁵.

b) Kontrol; Bu kavram, işletmenin varlıklardan gelecekte fayda sağlama ve diğer işletmelerin bu varlıklardan yararlanmalarını engelleyebilme yeteneğini ifade etmektedir⁶. Buna göre, varlığa ilişkin belirli bir ekonomik fayda söz konusu olmalı veya işletme ekonomik faydaya erişme hakkına veya ayrıcalığına sahip olmalıdır. Ekonomik faydaya erişebilme hakkı ve

³ Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK), “Kavramsal Çerçeve”, **Uluslararası Finansal Raporlama Standardı (IAS/IFRS) ile Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları (TMS/TFRS)**, TMSK Yayınları-1, Ankara, Grup Matbaası, 2006, s.24.

⁴ Saim Önce, “Kavramsal Çerçeve”, **UFRS/UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması (Yorum-Açıklama-Örnekler)**, Maliye ve Hukuk Yayınları No:52, Ed. Necdet Sağlam, Ed. Salim Şengel ve Ed. Bünyamin Öztürk, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007, s.19.

⁵ Fikret Otlı, **Ulusal ve Uluslararası Muhasebe Standartları Çerçevesinde Varlıklarda Değer Azalışının Belirlenmesi ve Muhasebeleştirilmesi**, Malatya, Medipres Yayınları, 2004, s.17

⁶ Otlı, a.g.e., s.17.

ayrıcılığı finansal tablo tarihinde mevcut olmalıdır⁷. Elde tutulan bu hak diğer işletmelerin bu varlıktan yararlanmalarını engellemelidir⁸.

İşletmenin bir varlığın oluşturacağı faydayı kontrol edebilmesi için genellikle yasal bir hakka sahip olması gerekir. Ancak, bir varlığın mevcudiyetini belirlemede yasal olarak sahipliğin olması şart değildir. Örneğin; geliştirme faaliyetlerinin sonucunda oluşturulan teknik bilgiyi işletme bir sır olarak tutar ve bundan oluşacak faydayı kontrol edebilirse bu teknik bilgi varlık olarak tanımlanabilir⁹.

c) İşletmenin gelecekte sağlayacağı fayda geçmişteki bir işlem veya olaydan kaynaklanmalıdır; Bir işletmenin varlıkları daha önce gerçekleşmiş işlemlerin ve olayların sonucunda ortaya çıkar. İşletme normal olarak varlıklarını satın almak veya üretmek yollarıyla elde eder. Ancak diğer işlemlerin veya olayların sonucunda da varlık edinilebilir. Bir bölgedeki ekonomik gelişmeyi teşvik etmek için devletin uyguladığı program uyarınca işletmenin devletten bir mülk alması ve maden rezervlerini keşfetmesi bu tür edinimlere örnek teşkil eder. İleride oluşması beklenen işlemler ve olaylar kendiliklerinden bir varlık oluşturamazlar. Örneğin; stok alım niyeti varlık olarak tanımlanamaz¹⁰.

Harcamaların yapılması ile varlıkların oluşması arasında yakın bir ilişki vardır. Bununla beraber, bu iki husus her zaman aynı zamanda gerçekleşmeyebilir. Bir işletmenin yaptığı harcamalar ileride bundan bir fayda sağlanacağı beklentisine işaret edebilir. Fakat bu husus varlık olarak tanımlanabilecek bir unsurun edinildiği sonucunu doğurmayabilir. Benzer şekilde, bir unsurun edinimi için harcama yapılmamış olması, o unsurun

⁷ Öncü, a.g.e., s.19.

⁸ Otlu, a.g.e., s.17

⁹ TMSK, Kavramsal Çerçeve, s.25.

¹⁰ TMSK, Kavramsal Çerçeve, s.25.

varlık olarak tanımlanmasını ve bilançoda raporlanmasını engellemez. Örneğin; işletmeye bağlı olan unsurlar varlık olarak tanımlanmak için gereken özellikleri taşıyabilirler¹¹.

1.2. VARLIKLARIN FİNANSAL TABLOLARA ALINMASI İÇİN GEREKLİ ŞARTLAR

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayımlanan “IASB Framework” ve buna paralel olarak Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayımlanan “Kavramsal Çerçeve”de, varlıkların finansal tablolara alınması için gerekli koşullar belirlenmiştir.

Söz konusu düzenlemeler çerçevesinde, bir varlığın gelecekte işletmeye ekonomik fayda girişine neden olacağı muhtemelse ve maliyeti ya da değeri güvenilir¹² bir şekilde ölçümlenebiliyorsa bu varlık bilançoda gösterilir. Aksi durumda, bilançoda varlık olarak gösterilmez, bunun yerine yapılan harcamalar gelir tablosuna gider olarak yansıtılır.

Varlığın gelecekte işletmeye ekonomik fayda sağlama olasılığı, finansal tablolar hazırlanırken varolan şartlar çerçevesinde değerlendirilir. Örneğin; bir işletmeden olan alacağın tahsilinin olası görünmesi ve aksini belirten herhangi bir kanıtın olmaması halinde alacağın bir varlık olarak finansal tablolara alınması gerekir. Çok sayıda kişiden alacağın bulunması durumunda ise normal şartlar altında alacakların belirli bir kısmının tahsil edilememesi olasılığı vardır ve bu nedenle ekonomik faydada olması beklenen

¹¹ TMSK, Kavramsal Çerçeve, s.25.

¹² Güvenilir olabilmenin unsurları şunlardır;

- Olayı gerçeğe uygun bir biçimde temsil,
- Özin önceliği,
- Tarafsızlık,
- İhtiyatlılık ve
- Tam açıklama.

azalma kadar bir tutar gider olarak tahakkuk ettirilir.

Bir varlığın finansal tablolara alınabilmesi için gereken ikinci şart, varlığın güvenilir bir şekilde tespit edilen maliyeti veya değeri olması şartıdır. Bir çok durumda maliyet veya değer tahmin edilmesi gerekir. Makul tahminlerin kullanılması finansal tabloların hazırlanma sürecinin önemli bir parçası olup, finansal tabloların güvenilirliğini zedelemeyebilir. Ancak, eğer makul bir tahmin yapılamıyorsa ilgili kalem bilançoda veya gelir tablosunda yer almaz. Örneğin; başkaları aleyhine açılan bir davadan beklenen tahsilat, hem varlık hem de gelir olarak tanımlanmak için gerekli koşulları sağlamakla beraber tazminat tutarı güvenilir bir şekilde belirlenemiyorsa, varlık ve gelir olarak finansal tablolara alınmaz. Bu durumda, dava ile ilgili olarak finansal tablo dipnotlarında açıklama yapılması gerekir¹³.

1.3. VARLIKLARIN SINIFLANDIRILMASI

İşletmeler, birincil amaçları olan işletme sahipleri ve ortaklar açısından kar maksimize etmek için varlıklar edinirler. İşletmenin fayda (gelir) sağlamak amacıyla edindiği varlıklar pek çok açıdan farklılıklar gösterir. Bu farklılık kimi zaman varlığın sağlanması beklenen faydanın büyüklüğü, kimi zaman faydanın sağlanma süresi ve kimi zaman da faydanın sağlanma şekline kaynaklanmaktadır. Bir işletmenin varlıklarının kendi içlerinde uygun kategorilerde sınıflandırılması, yatırımcılar ve diğer finansal tablo kullanıcıları tarafından karar alma sürecinde anlaşılabilir ve analiz edilebilir özet muhasebe bilgisi sunulması açısından oldukça önemlidir¹⁴.

IAS/TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardına göre varlıklar dönen ve duran varlıklar ayrımına tabi tutulur. Ancak, bazı işletmeler, daha

¹³ Öncü, a.g.e., s.27.

¹⁴ Otlu, a.g.e., s.19.

uygun olması durumunda varlıklarını likidite esasına göre bölümlendirebilirler. Dönen -duran varlık ayrımı, faaliyet döngüsü açık bir şekilde tanımlanabilen işletmeler açısından daha uygundur¹⁵.

IAS/TMS 1'e göre aşağıdaki özellikleri taşıyan varlıklar dönen varlıklar olup, diğer tüm varlıkların duran varlıklar olarak sınıflandırılması gerekmektedir¹⁶;

- İşletmenin normal faaliyet dönemi içinde paraya çevrilmesinin, satılmasının veya tüketilmesinin beklenmesi,
- Esasen satılmak amacıyla elde bulundurulması,
- Bilanço tarihinden itibaren 12 ay içinde tahsil edilmesinin beklenmesi,
- Nakit ve nakit benzerleri olması.

IAS/TMS 1 nolu standart, bir bilanço formatı öngörmemekle birlikte bilançoda ayrı ayrı yer verilmesi gereken unsurları belirtmektedir. Buna göre; bilançoda ayrı ayrı yer verilmesi gereken varlık kalemleri şunlardan oluşmaktadır;

a) Nakit ve nakit benzerleri,

¹⁵ Yasemin Köse, "TMS-1 Finansal Tabloların Sunuluşu", **UFRS/UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması (Yorum-Açıklama-Örnekler)**, Maliye ve Hukuk Yayınları No:52, Ed. Necdet SAĞLAM , Ed. Salim ŞENGEL ve Ed. Bünyamin ÖZTÜRK, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007, s.49.

¹⁶ TMSK, "TMS 1Finansal Tabloların Sunuluşu", **Uluslararası Finansal Raporlama Standardı (IAS/IFRS) ile Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları (TMS/TFRS)**, TMSK Yayınları-1, Ankara, Grup Matbaası, 2006, s.252.

b) Ticari ve diğer alacaklar,

c) Finansal varlıklar (a, b ve g şıklarında gösterilenler hariç),

d) Satılmak üzere elde tutulan varlıklar ile IFRS/TFRS 5 Standardına göre satılmak üzere elde tutulan ve elden çıkarılacaklar grubuna dahil olan varlıkların toplamı.

e) Yatırım malları (yatırım amaçlı gayrimenkuller),

f) Stoklar,

g) Özkaynak yöntemine göre izlenen yatırımlar,

h) Maddi duran varlıklar,

i) Maddi olmayan duran varlıklar,

j) Biyolojik varlıklar,

k) IAS/TMS 12 Standardında tanımlandığı gibi, dönem vergisi ile ilgili varlıklar ve ertelenen vergi varlıkları.

İKİNCİ BÖLÜM

VARLIKLARDA DEĞERLEME

2.1. DEĞERLEMENİN TANIMI VE ÖNEMİ

Muhasebede değerlendirme, işletme faaliyetlerine, aktif ve pasiflere anlamlı parasal miktarlar tayin edilmesi sürecidir¹⁷. Bir başka ifade ile değerlendirme mevcutlar, alacaklar ve borçlar gibi bilanço kalemlerinin belli bir tarihteki değerlerini para birimi ile ifade etmektir.¹⁸

Finansal tablo kalemlerinin değerlemesi, iki aşamalı bir işlem olup, birinci aşama değerlemeye konu finansal tablo kaleminin miktarının tespitini, ikinci aşama ise söz konusu kalemin değerinin parasal olarak ifade edilmesini içerir. Bu işlem, her bir finansal tablo kalemi için finansal raporlama standartlarında yer alan uygun değerlendirme ölçütünün seçilmesi ve söz konusu ölçütün ilgili kaleme uygulanarak tutarının belirlenmesi sürecini kapsar. Bu süreci, değerlemeye konu kalemin miktar ve niteliği, değerlendirme ölçütünün niteliği, ölçütün verdiği takdir yetkileri ve değerlemeyi yapan kişinin mesleki bilgi ve tecrübesi gibi bir çok faktör etkilemektedir. Finansal tablo kalemleri genellikle ilk defa kayıtlara alındığı tarih ve her bilanço dönemi itibarıyla değerlemeye tabi tutulur¹⁹.

Değerlemenin amacı, finansal tabloların işletmelerin finansal durum ve faaliyet sonuçları hakkında açık, anlaşılır, gerçeğe uygun ve güvenilir bilgi vermesini sağlamak için yürürlükte bulunan finansal raporlama

¹⁷ Nalan Akdoğan, Hamdi Aydın, **Muhasebe Teorileri**, Gazi Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 98, Ankara 1987, s.386.

¹⁸ Sedat Ünalın, Halim Ergen, Hüseyin Tokay, Zeki Yanık, M. Levent Tarlan, **Envanter Bilanço, Dönem Sonu İşlemleri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988, s. 43.

¹⁹ Hüseyin Yurdakul, “**Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarında Değerleme Ölçütleri**”, Yayınlanmamış Sermaye Piyasası Kurulu Yeterlik Etüdü, s.8.

standartlarında belirtilen değerleme ölçütleri kapsamında işletmelerin varlık, alacak ve borçlarının parasal tutarlarının tespit edilerek kayıtlara ve finansal tablolara yansıtılmasıdır.

Değerlemenin amacına uygun ve tam olarak yapılması, işletme üst yönetiminin daha rasyonel karar vermesini sağlayacağından öncelikle işletmenin devamı açısından önemlidir. Profesyonel yöneticilerin en büyük destekçileri işletmeyi tam olarak yansıtabilen finansal tabloların varlığı ve zamanında hazırlanmasıdır²⁰.

Finansal tablolardaki bilgilerin, gerçek dünyadaki varlık ve olaylarla ilişkisi kurulamadığı sürece, finansal tablolar menkul kıymet yatırım kararlarında yararlı olamayacakları gibi bir kullanım alanı da bulamazlar. Çeşitli ve farklı ekonomik faaliyetlerin karşılaştırılması ve değerlendirilmesi, bir işletmenin varlıklarının, yükümlülüklerinin ve bunlarda değişiklik meydana getiren olayların değerlemesiyle mümkün olabilir.²¹

Bütün bunlar göstermektedir ki, değerleme işletmeler için en önemli işlemlerden biridir.

2.2. DEĞERLEME YÖNTEMLERİ

Değerleme yöntemleri, tarihi maliyetleri esas alan değerleme yöntemleri ve cari değerleri esas alan değerleme yöntemleri olmak üzere iki temel gruba ayrılarak incelenebilir.

²⁰ Necdet Şensoy, “Değerleme Esaslarında Eğilim ve Etkileşimler”, Türkiye XXII. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, 2005.

²¹ Akdoğan ve Aydın, a.g.e., s. 386.

2.2.1. Tarihi Maliyetleri Esas Alan Değerleme Yöntemleri

Tarihi maliyet yaklaşımı, muhasebe teorisinin ortaya çıkışından günümüze kadar iktisadi işlem ve olayların kayıtlara alınmasında ve raporlanmasında temel değerlendirme yaklaşımı olarak kullanılmıştır. Tarihi maliyet yaklaşımı, daha çok alacaklıların menfaatlerinin korunmasına ve finansal tablo kalemlerinin değerlemesinde güvenilirliğin sağlanmasına yönelik değerlendirme esasları içermektedir. Bu yaklaşım kapsamındaki temel değerlendirme ölçütleri geleneksel tarihi maliyet ve ayarlanmış tarihi maliyettir (enflasyona göre düzeltilmiş tarihi maliyet)²².

2.2.1.1. Geleneksel tarihi maliyet yöntemi

Bir varlığın tarihi maliyeti, varlığın elde edildiği tarihteki işlemin değişim fiyatıdır. Değişim fiyatı, işletmenin satın alma işleminde, satıcıya varlık için yaptığı ödemelerin ve varlık karşılığında yaptığı harcamaların parasal tutarıdır²³. Bu değerlendirme yönteminde, değişim sırasında belirlenen piyasa fiyatlarıyla değerlendirilerek muhasebe kayıtlarına alınan aktif ve pasiflerin değerleri, değişim işleminden sonra değiştiği halde muhasebe kayıtlarında sabit kalır.²⁴

Fiyatların istikrarlı olduğu dönemlerde tarihi maliyetler muhasebesi, finansal bilgilerin yararlılığını belirleyen nitelikleri karşılayabilen yeteneklere sahip bir muhasebedir.²⁵ Tarihi maliyetler, fiili (*gerçekleşmiş*) işlemlere dayandırılmış olduğundan değerlemede objektiflik ilkesi sağlanabilmektedir. Çünkü, tarihi maliyetler gerçekleştikleri zaman itibarıyla en gerçekçi, doğru ve

²² Yurdakul, a.g.e., s.11.

²³ Akdoğan ve Aydın, a.g.e., s. 390.

²⁴ Nalan Akdoğan, **Enflasyon Muhasebesi**, Mali Bilimler ve Muhasebe Yüksek Okulu Yayınları, Yayın No. 1, Kalite Matbaası, Ankara 1980, s. 37

²⁵ Ahmet Yüksel, **Enflasyon Muhasebesi**, Literatür Yayıncılık, İstanbul 1997, s. 19.

belgelere dayalı nitelikteki bilgileri üretmektedir. Halbuki, fiyatların değışiklik gösterdiği ekonomik koşullarda geleneksel muhasebenin ürettiği tarihi maliyetlere dayalı bilgiler ve sunduğu finansal tablolar ekonomik önemlerini yitirmektedirler. Bundan dolayı, fiyatların değıştiği ekonomik koşullarda geleneksel muhasebe yetersiz kalmaktadır²⁶.

2.2.1.2. Ayarlanmış tarihi maliyet yöntemi

Geleneksel tarihi maliyet yöntemi fiyatların değışmediği mantığından hareket etmekte, ölçü birimi olarak paranın nominal değerini esas almakta ve değerlendirme esas olarak tarihi maliyetleri kullanmaktadır.²⁷ Ayarlanmış tarihi maliyet yönteminde de değerlemede tarihi maliyet esasından hareket edilmekte, ancak tarihi maliyet esasıyla yapılmış değerlemeler bir düzeltmeye tabi tutulduktan sonra finansal tablolara alınmaktadır. Bu yöntemde tarihi maliyet esasına göre değerlendirilmiş kalemler, edinildikleri tarihten sonraki genel fiyat indekslerindeki değışmelere göre düzeltilmektedir. Bu yöntemde tarihi maliyetlerin düzeltme işlemleri genel fiyat indekslerine göre yapıldığından dolayı yönteme “*Fiyatlar Genel Seviyesi*” yöntemi adı da verilmektedir²⁸.

Enflasyonun varlığını kabul eden bu muhasebe yönteminde, paranın satın alma gücünün değıştiği gerçeğinden hareket edilerek, indeksler yoluyla farklı para birimiyle ifade edilmiş değerler aynı birimle ifade edilmeye çalışılır. Bu değışikliğin dışında, klasik muhasebenin bütün ilkeleri aynen korunur. Bu yöntemde, nispi fiyat hareketleri klasik muhasebede dikkate alındığı ölçüde, hesaba katılır. Başka bir ifadeyle nispi fiyatlar, indeksle düzeltilmiş maliyet

²⁶ Otlu, a.g.e., s.35.

²⁷ Yüksel, a.g.e., s. 21

²⁸ Otlu, a.g.e., s.38.

değerlerinden yüksek olduğu takdirde bu yöntemde dikkate alınmaz²⁹.

Ayarlanmış tarihi maliyetler muhasebesi, farklı satın alma gücü ile ifade edilmiş veya tarihi maliyetlerle kaydedilmiş işlemlerin cari satın alma gücü ile ifade edilmesini sağlamayı önermektedir.³⁰ Ancak, düzeltilmiş söz konusu finansal tablo bilgilerinin cari değer kavramıyla karıştırılmaması gerekmektedir. Bu yöntemde varlıklar ve borçlar finansal tablolarda cari değerleriyle değil paranın cari satın alma gücüne göre düzeltilmiş değerleri ile yer almaktadır. Bu yöntem, bir muhasebe sistemi olmayıp sadece, genel fiyat değişmelerinin finansal tablolar üzerinde oluşturduğu etkileri gidermek amacıyla finansal tabloların genel fiyat indeksleriyle düzeltilerek finansal tablo verilerinin, finansal tabloların düzenlendiği tarihteki paranın cari satın alma gücüne göre ifadesinin sağlanmasını öngören bir yöntemdir.³¹

2.2.2. Cari Değerleri Esas Alan Değerleme Yöntemleri

Enflasyon ya bütün mal ve hizmetlerin fiyatlarını etkilememekte ya da en azından aynı yönde veya aynı boyutlarda etkilememektedir. Bazı mal ve hizmetlerin fiyatı, fiyatlar genel seviyesindeki artışlara ya da azalışlara oranla daha hızlı veya daha yavaş değişirken bazılarının fiyatları ise aksi yönde bile hareket gösterebilmektedir.³²

Genel fiyat düzeyi muhasebesinde, değerlendirme ilkelerinde herhangi bir değişiklik yapılmamakta, yalnızca bilanço ve gelir tablosu verileri tabloların düzenlendiği tarihteki paranın satın alma gücüne göre ifade edilmektedir.

²⁹ Nuri Uman, **Enflasyon Muhasebesi, Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi, Teori-Uygulama**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 155, İstanbul 1979, s.33.

³⁰ Yunus Kışal, Dilek Yılmazcan, Sadi Işıklar, **Enflasyon Muhasebesi, Yöntemler ve Standartlar**, Türkmen Kitabevi Yayınları, İstanbul 2002, s. 67.

³¹ İbrahim Lazol, **Mali Analiz ve Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları**, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa 2000, s. 11.

³² Yüksel, a.g.e., s.83.

Genel fiyat düzeyi muhasebesi, geleneksel tarihi maliyet muhasebesinin bir alternatifi olmayıp, genel fiyat düzeyi muhasebesinde sadece ölçü birimleri değişmektedir. Dolayısıyla, genel fiyat düzeyi muhasebesinde finansal tablolarda yer alan değerler fiyatlar genel seviyesi indekslerine göre düzeltilmekte, yani enflasyondan farklı biçimlerde etkilenen varlık ve borçların özel durumları dikkate alınmamakta ve bu nedenle finansal tabloların yararlılığı sağlanamamaktadır.

Tarihi maliyetler muhasebesi yerine kullanılmak üzere geliştirilmiş bir yöntem olan cari değer muhasebesi, değerlemede cari değerleri esas almakta, varlık ve borçlar finansal tablolarda cari değerleriyle yer almaktadır³³.

Cari maliyetler muhasebesi, işletmenin işleyen bir birim olduğundan hareketle sermayenin üretim gücü itibarıyla korunmasını öngörmektedir. Bu nedenle, işletmenin sermayesinin üretim gücü olarak korunmasına yetecek kadar gerekli karşılıklar ayrılmadan önce saptanan tutarlar kar olarak düşünülmemektedir. Bu yöntemde karın tespiti için cari maliyetlerle cari hasılatlar karşılaştırılmaktadır. Cari maliyetler ise cari hasılatın elde edilmesinde kullanılan varlıkların cari maliyetlerine dayalı olarak belirlenen maliyetlerdir³⁴.

Cari değer muhasebesi, tek bir değerlendirme esasına dayalı olmayan, cari değerlerin, varlıkların niteliklerine göre farklı alternatiflerin göz önünde bulundurulmasıyla saptandığı bir sistem olarak anlaşılmalıdır.³⁵ Cari değer kavramı, geniş bir kavram olup, ikame değeri, net gerçekleşebilir değer, firmaya katkı değeri, net şimdiki değer gibi değerlendirme yöntemlerini

³³ Otlu, a.g.e., s.40.

³⁴ Yüksel, a.g.e., s. 88.

³⁵ Yüksel, a.g.e., s. 84.

kapsamaktadır.³⁶

Cari değerle değerlendirme yönteminin, genel bir indeksle düzeltme işlemini öngören “*Genel Fiyat Düzeyi*” yöntemine göre daha gerçekçi bir değeri esas alması sebebiyle bir üstünlüğü bulunmaktadır. Böylece, nominal kardan, gerçek ve gerçek olmayan (*zahirî*) karın ayrılması daha başarılı olmaktadır.³⁷

2.2.2.1. Yenileme maliyeti yöntemi (ikame maliyeti yöntemi)

Yenileme maliyeti, varlığın faydalı ömrünün sonunda yerine yenisinin alınması durumunda katlanılacak olan maliyet olmayıp, bilançonun düzenlendiği tarihteki maliyetini ifade etmektedir. Bir başka ifade ile, yenileme maliyeti, bilançonun düzenlendiği tarihte, sahip olunan varlıktan mahrum kalınması durumunda yerine yenisini koymak için katlanılacak olan maliyeti ifade etmektedir.³⁸

Yenileme maliyeti yöntemi, genel olarak aktif ve pasif kalemlerin değerlendirilmesinde “*cari satın alma fiyatı*”na dayanır. Bu nedenle, elde bulundurulmuş varlıkların yenileme maliyeti saptanırken, aşağıda belirtilen varlıkların satın alınması durumunda katlanılacak maliyetler göz önünde bulundurulur.³⁹

a) Aynı yaştaki ve aynı çalıştırılabilirlik durumundaki benzer varlıklar,

b) Benzer üretim yapabilen veya hizmet sunabilen varlıklar,

³⁶ Akdoğan ve Aydın, a.g.e., s. 448.

³⁷ Kışal, Yılmazcan ve Işıklar, a.g.e., s. 115.

³⁸ Nalan Akdoğan, Nejat Tenker, **Finansal Tablolar ve Analizi**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 3. bası, Bizim Büro Basımevi, Ankara 1988, s. 435.

³⁹ Akdoğan ve Aydın, a.g.e., s. 449.

c) Benzer kar edebilme yeteneğine sahip varlıklar.

Varlıkların yenileme maliyetinin saptanmasında değişik göstergelerden yararlanılabilir. Bunlar aşağıdaki gibidir;⁴⁰

- a) Piyasadaki cari satın alma fiyatlarının esas alınması,
- b) Resmi kuruluşlar tarafından ilan edilmiş özel fiyat indeksleri,
- c) İşletme tarafından hazırlanmış özel fiyat indeksleri,
- d) İşletme dışındaki uzmanlar tarafından yapılan değer takdirleri,
- e) İşletme yöneticileri tarafından yapılan değer takdirleri,
- f) Pazar koşullarında, fiyat katalogları ve listelerinden elde edilen bilgiler.

Yenileme maliyetinin saptanması, özellikle teknolojik gelişmelerin hızlı olduğu varlık kalemleri için genellikle çok zor hatta bazen imkansızdır. Bu durumda, yaklaşık yenileme maliyetinin saptanabilmesini amaçlayan yöntemlerin kullanılması kaçınılmaz olacaktır.⁴¹ Örneğin; işletmenin elinde mevcut olan varlıkların aynısı olan ya da benzerlerinin piyasada bulunmayıp, eldeki varlığa göre bir takım teknolojik üstünlüklere sahip ve daha modern bir modelin bulunması durumunda, modern geliştirilmiş modelin maliyeti bazı düzeltmeler yapmak kaydıyla elde bulundurulmuş varlıkların yenileme maliyeti olacaktır. Bu gibi durumlarda, modern geliştirilmiş modelin, elde bulundurulmuş varlığa oranla sahip olduğu üretim kapasitesi, mamul üretim kalitesi,

⁴⁰ Akdoğan ve Tenker, a.g.e., s.435.

⁴¹ Yüksel, a.g.e., s.118.

maliyetlerde sağladığı tasarruf vb. gibi üstünlükler karşılıklı olarak dikkate alınıp modern geliştirilmiş modelin maliyeti düzeltilir⁴².

2.2.2.2. Net nakit değeri yöntemi (Net gerçekleşebilir değer veya itfa değeri)

Net nakit değeri, varlıkların cari piyasa koşullarında kolaylıkla elden çıkarılabilecekleri varsayımı altında satılmaları halinde elde edilebilecek yarara eşit nakit miktarıdır.⁴³ Bu yöntemde, varlıklar, fırsat maliyeti ile değerlendirilmektedir. Varlıkların fırsat maliyeti, varlıkların elde tutulmayıp, normal koşullar altında satılmaları halinde sağlanabilecek gelirden bu amaç için yapılacak giderlerin çıkarılması suretiyle bulunacak net tutardır. Net nakit değeri, varlıkların piyasa değerlerini yansıtmakta olup, yenileme maliyeti kavramından farklıdır. Yenileme maliyeti varlıkların giriş değerlerini (*alış değerlerini*) ya da fiyatlarını temsil ederken, gerçekleşebilir değer ise varlıkların çıkış değerini (*satış değerini*) ya da fiyatını en iyi temsil eden yaklaşımlar olarak belirlenmektedir⁴⁴.

2.2.2.3. Net bugünkü değer yöntemi (Kullanım değeri)

Net bugünkü değer yöntemi, paranın zaman değerini göz önünde bulundurarak varlıkların değerlendirilmesini olanaklı kılan dinamik bir yöntemdir. Bu yöntemde, varlıkların faydalı ömrü boyunca kullanılmalarından sağlanacak nakit girişleri, belirli bir iskonto haddi üzerinden indirgenerek toplanır. Varlığın kullanımı için yapılacak harcamalar da belirli bir iskonto oranı ile indirgenerek şimdiki değerleri bulunur. Varlığın kullanımından

⁴² Otlu, a.g.e., s.43.

⁴³ Akdoğan ve Tenker, a.g.e., s. 437.

⁴⁴ Otlu, a.g.e., s.44.

sağlanacak nakit girişlerinin şimdiki değeri ile yapılacak harcamaların şimdiki değerleri arasındaki fark varlığın kullanım değeri olarak belirlenir.⁴⁵

Net bugünkü değeri esas alan değerlendirme yöntemleri, satış hacmi ve kapasite büyümesi, faaliyetlerle ilgili giderler, işletme sermayesi ve sabit yatırım tutarı ve sermaye maliyeti gibi bir çok faktörün yıllar itibariyle tahmin edilmesini, tahminlerin açık bir şekilde ortaya konulmasını, gerçekçi olmasını ve birbirleriyle çelişmemesini gerektirmektedir. Tahminlerde yapılacak hataların varlıkların değerlendirilmesinde önemli değişikliklere yol açması nedeniyle, bu yöntemin kullanımı halinde, değerlemeyi yapacak kişilerin yaklaşımları ve nitelikleri son derece önem arz etmektedir.⁴⁶

2.2.2.4. Gerçeğe uygun değer yöntemi (Makul değer yöntemi)

Gerçeğe uygun değer veya makul değer (fair value), bilgili bir alıcı ile bilgili bir satıcının alım satım yapabilecekleri değerdir. Gerçeğe uygun değer bir başka tanımı ise, bir varlığın satılarak elden çıkarılması ile gerçekleşecek olan tahmini bir fiyat veya bir yükümlülüğün yerine getirilmesi için ödenecek olan tahmini bir bedeldir⁴⁷.

Gerçeğe uygun değer, bir varlık ya da yükümlülüğün piyasa değerini yansıtır. Piyasa değeri ise, bir varlık veya yükümlülüğün ekonomik özellikleri hakkında piyasadaki tüm tarafların vardığı bir fikir birliği sonucu ortaya çıkan değerdir. Bir varlığın gerçeğe uygun değeri ile maliyet değeri esas itibariyle karşıt kavramlar değildir. Bir varlığın maliyet değeri, işlemin gerçekleştiği tarihteki gerçeğe uygun değeridir. Alıcı ile satıcı, işlem tarihinde alım satıma konu olan mal ya da hizmetin gerçeğe uygun değeri konusunda anlaşmaya

⁴⁵ Otlı, a.g.e., s. 46.

⁴⁶ Aykan Üreten, Metin Kamil Ercan, **Firma Değerinin Tespiti ve Yönetimi**, Gazi Kitabevi, Ankara 2000, s. 11

⁴⁷ Otlı, a.g.e., s.47.

varmışlardır. Üzerinde anlaşılan gerçeğe uygun değer, varlığın maliyet değeri olarak finansal tablolarda raporlanmıştır. Ancak, işlem tarihindeki gerçeğe uygun değer, yani maliyet değeri, zaman geçtikçe cari piyasa değerini yansıtmaktan uzaklaşır.⁴⁸

2.2.2.5. Geri kazanılabilir değer

Varlıkların geri kazanılabilir değeri, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri ile kullanım değerinden yüksek olanıdır. Satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer, varlığın karşılıklı pazarlık ortamında, bilgili ve istekli gruplar arasında gerçekleştirilen satışı sonucunda elde edilmesi gereken tutardan, elden çıkarma maliyetlerinin düşülmesi suretiyle bulunan değerdir. Varlığın kullanım değeri ise, varlıktan elde edilmesi beklenen gelecekteki nakit akışlarının bugünkü değeridir.

Varlıklara yapılan yatırım tutarı, normal olarak varlığın faydalı ömrü boyunca sistemli olarak geri kazanılmaktadır. Başlangıçta, varlıklara yapılan yatırım tutarından daha fazla bir getiri elde etmek amacıyla varlıklara yatırım yapılmaktadır. Ancak, varlıklara yapılan yatırım tutarı hasar, teknik eskime veya diğer ekonomik faktörler nedeniyle geri kazanılamayabilmektedir. Böyle durumlarda, varlıkların geri kazanılabilir değerleri dönemsel olarak gözden geçirilerek, geri kazanılabilir değerlerin varlıkların net defter değerlerinden düşük olup olmadığı belirlenmelidir. Varlıkların geri kazanılabilir değerlerinin, net defter değerinden düşük olması durumunda, "*ihtiyatlılık kavramı*" gereğince, varlıkların geri kazanılamayacak olan tutarları ilgili dönemlere, değer düşüklüğü zararı olarak yansıtılmalıdır⁴⁹.

⁴⁸ Aylin Arsoy Poroy, Bağlı Ortaklıkların Bilançolarının Makul Değerle Değerlenmesi ve Şerefiyenin Hesaplanması, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Yıl 3, Sayı 10, Eylül 2003, s. 133.

⁴⁹ Otlu, a.g.e., s.48-49.

2.3. KARŞILIKLAR

Karşılıklar, bir işletmenin aktifinde meydana gelen kıymet azalışlarının ve hesap dönemi sonunda tespit edilmiş bulunan risklerin, yani zarar unsurlarının telafisi için alınan tedbirler olarak tanımlanabilir⁵⁰.

Karşılık kavramının dayanağını, muhasebenin genel kabul görmüş kavramlarından "*İhtiyatlılık*" kavramı oluşturmaktadır. İhtiyatlılık, belirsizlik olması nedeniyle tahmin yapılması gereken hallerde aktiflerin ve gelirin olduğundan fazla, yükümlülüklerin ve giderlerin olduğundan eksik belirlenmemesi için gereken dikkatin gösterilmesini ifade eder. Ancak, ihtiyatlı davranmak gizli yedeklerin yaratılmasına veya gerekenden fazla karşılık ayrılmasına, bilerek aktiflerin ve gelirin olduğundan eksik, yükümlülüklerin ve giderlerin de olduğundan fazla belirlenmesine yol açarsa, finansal tabloların tarafsızlığı yok olur ve güvenilirlik özelliği ortadan kalkar⁵¹.

İhtiyatlılığın bir muhasebe kavramı olarak kabul edilmesinin nedeni muhasebenin ölçmeye çalıştığı faaliyetlerin belirsizlikle çevrelenmiş olması ve nesnel verilerin yokluğunun muhasebenin yaptığı ölçümlerin çoğunu geçici kılmasıdır.⁵² Dolayısıyla bu kavram, herhangi bir işletmedeki belirsizlik ve risklerin değerlendirilmesinde belirli bir yargılama yeteneği gereğini işaret etmekte ve bu suretle net defter değerleri ile var olan veya belirlenen borçlarla ilgili görülen potansiyel zararlar için karşılık ayrılmasını öngörmektedir.⁵³

⁵⁰ Ünal Tekinalp, **Anonim Ortaklıkların Bilançosu ve Yedek Akçeler**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1979, s. 256.

⁵¹ Hasan Kaval, Remzi Örtün ve Aydın Karapınar, **Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları**, Ankara, Gazi Kitabevi, 2007, s.7.

⁵² Akdoğan ve Aydın, a.g.e., s. 256.

⁵³ Yüksel Koçyalkın, **Genel Muhasebe İlkeleri ve Uygulama**, 7. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 1989, s. 27.

İşletmelerin varlık unsurlarında meydana gelen değer azalışlarının “zarar”, “*amortisman gideri*” ve “*karşılık gideri*” adı altında çeşitli şekillerde ortaya çıktıkları görülmektedir. Söz konusu değer azalışlarının hepsi için ortak olan husus, işletmenin net aktifini veya öz sermayesini azaltmaları ve bunun doğal sonucu olarak da dönem karının azalmasına yol açmalarıdır. Değer azalışlarına kesin olup olmadıkları açısından bakıldığında bunların “*konu*”, “*tutar*” ve “*gerçekleşme ihtimalleri*” bakımından birbirlerinden farklı oldukları görülmektedir.⁵⁴

Kesinleşmiş ve gerçekleşmiş değer azalışları “zarar” kavramı ile ifade edilmektedir. Zarar kapsamına giren değer azalışları hemen ve kesin olarak dönemin karından indirilmektedir. Kesinlik kavramı, değer azalışının konusunda, tutarında ve gerçekleşmesinde herhangi bir tereddüde yer olmadığını ifade etmektedir. Örneğin bir varlığın herhangi bir nedenle kullanılamayacak hale gelmesi, kaybolması ya da net defter değerinden daha düşük bir fiyatla satılması gibi⁵⁵.

Hem konu hem de meydana geliş veya gerçekleşme yönünden kesinlik bulunmakla beraber, tutarı açık bir şekilde ve kesin olarak bilinmeyen değer azalışları ise “*amortisman gideri*” kavramı ile anılmaktadır. Amortisman giderleri, değer azalışlarını ifade ettiği “*öngörülen tutarlar*” üzerinden ve kesin olarak dönemin karından indirilir.

Konusu belli olup, ne zaman gerçekleşeceği ve tutarının ne kadar olacağı kesin şekilde bilinmeyen değer azalışları ise muhasebe literatüründe “*karşılık gideri*” kavramı ile ifade edilmektedir. Karşılıklar geçici bir süre için ve ilerde meydana gelmesi muhtemel olaylar için ayrılırlar. Karşılıklar, işletmenin net aktifini veya öz sermayesini korumak amacıyla

⁵⁴ Mazhar Hiçşamaz, **Maliyet Muhasebesine Giriş**, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Kalite Matbaası, Ankara, s. 36.

⁵⁵ Otlu, a.g.e., s.49-50.

ayrıldıklarından nitelikleri ne olursa olsun bunların hepside “*gider*” kavramı içinde düşünölmelidir.

2.4. VARLIK BAZINDA DEĞERLEME İLKELERİ

Değerlemeye konu varlıklar ve IAS/IFRS ve TMS/TFRS Standartlarında düzenlenen değerleme ilkeleri ana hatları itibariyle aşağıda açıklanmaktadır.

2.4.1. Finansal Varlıklar (Menkul Kıymetler)

Finansal varlıkların ilk değerlemesinde gerçeğe uygun değerleri esas alınır. Söz konusu gerçeğe uygun değere, finansal varlığın edinimi ile doğrudan ilişkili işlem maliyetleri eklenir (alım-satım amaçlı finansal varlıklar hariç). Daha sonraki değerlemelerde, finansal varlıklar amaçlarına göre 3 gruba ayrılarak değerlendirilir; alım-satım amaçlı varlıklar⁵⁶, vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar⁵⁷ ve satışa hazır varlıklar⁵⁸. Alım-satım amaçlı varlıklar gerçeğe uygun değer ile değerlendirilir ve değerlemeden doğan farklar dönemin kar-zarar hesaplarına intikal ettirilir. Vadeye kadar elde tutulacak varlıklar, iskonto edilmiş değer⁵⁹ ile değerlendirilir ve değerlemeden doğan farklar kar-zarar tablosu ile ilişkilendirilir. Satılmaya hazır finansal varlıklar ise, gerçeğe

⁵⁶ Eğer bir varlık kısa bir süre sonra satılmak veya geri alınmak suretiyle kısa sürede kar sağlanması amacıyla satın alınıyor ise bu alım satım kazançlı finansal varlık olmaktadır. Bu varlıkların iktisabında amaç kısa süre sonra satarak spekülasyon kar elde etmektir.

⁵⁷ Bunlar özellikle vade taşıyan menkul kıymetlerdir. Tahvil, bono ve varlığa dayalı menkul kıymet gibi finansal varlıklardan oluşur.

⁵⁸ Diğer sınıflamalardan hiçbirine girmeyen finansal varlıkları ifade eder.

⁵⁹ İskonto edilmiş maliyet, IAS 39 Standardında finansal varlık ve borçlar için öngörölmüş bir değerlendirme ölçütü olup, bir finansal varlık veya yükümlölüğün finansal tablolara alınırken değerlendirildiği ilk tutardan, anapara geri ödemesinin düşölmesi, finansal tablolara alınan ilk tutar ile vade sonundaki tutar arasındaki farkın etkin faiz yöntemi ile birikimli itfa tutarının eklenmesi veya düşölmesi ve varlığın değerinin düşmesi veya nakit akımlarının tahsil edilememesi nedeniyle ortaya çıkan değer azalışlarının (doğrudan veya karşılık hesapları aracılığıyla) düşölmesi ile bulunan tutardır.

uygun değerleri ile değerlenir, ancak değerleme farkları dönem sonuçları ile ilişkilendirilmemekte, bilançoda zsermaye içinde bir fonda gösterilmektedir.

2.4.2. Satılmak zere Elde Tutulan Cari Olmayan Varlıklar

IFRS 5 Standardına göre, satılmak üzere elde tutulan cari olmayan varlıklar veya elden ıkarılacaklar grubu, ilk ve daha sonraki değerlemede, defter değeri ile satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerinden düşük olanı ile değerlenir. Söz konusu varlıkların satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerlerinin defter değerlerinin altında olduğu durumlarda, aradaki fark kadar değer düşüklüğü zararı muhasebeleştirilir. Bu varlıklar amortismanına tabi tutulmaz.

2.4.3. Yatırım Malları (Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller)⁶⁰

IAS 40 Standardına göre, yatırım amaçlı gayrimenkuller ilk kayda alınırken işlem maliyetlerinin dahil edildiği “elde etme maliyeti” ile değerlenir. İlk değerlemeden sonraki değerlemelerde yatırım amaçlı gayrimenkuller, elde etme maliyeti veya gerçeğe uygun değer ile değerlenir. Gerçeğe uygun değerin güvenilir olarak tespitinin mümkün olmadığı durumlarda elde etme maliyeti ile değerleme yapılması zorunludur. Elde etme maliyetine göre yapılan değerlemede, birikmiş amortisman ve varsa birikmiş değer düşüklüğü zararları indirilir. Gerçeğe uygun değere göre değerleme sırasında, yetki almış ve yakın zamanda benzer gayrimenkulleri değerlemiş bir bağımsız değerleme şirketinden (ekspertiz) faydanılabilir. Yatırım amacıyla tutulan gayrimenkulün gerçeğe uygun değeri bilanço tarihindeki piyasa koşullarını yansıtmalıdır.

⁶⁰ Yatırım amaçlı gayrimenkuller (Investment Property); Kira geliri veya değer artış kazancı ya da her ikisini birden elde etmek amacıyla (sahibi veya finansal kiralama sözleşmesine göre kiracı tarafından) elde tutulan gayrimenkullerdir (arsa veya bina ya da binanın bir kısmı veya her ikisi).

2.4.4. Stoklar

IAS 2 Stoklar Standardına göre, stoklar “elde etme maliyeti” veya “net gerçekleştirilebilir⁶¹” değerden küçük olanı ile değerlendirilir. IAS’ın benimsediği bu yaklaşım ihtiyatlılık ilkesine dayalı en düşük değer yöntemi olup, gerçekleşmemiş zararlar tanınırken, gerçekleşmemiş kazançların tanınması söz konusu değildir⁶².

Stoklar, finansal tablolarda kullanılmaları veya satılmaları sonucunda elde edilmesi beklenen tutarlardan daha yüksek bir bedelle izlenemez. Bu nedenle, elde etme maliyeti ile net gerçekleştirilebilir değer arasındaki fark için karşılık ayrılır. Net gerçekleştirilebilir değerler her finansal tablo dönemi itibarıyla gözden geçirilir ve artması halinde daha önce ayrılan değer düşüklüğü karşılığı iptal edilir.

2.4.5. Özkaynak Yöntemine Göre İzlenen Yatırımlar

Özkaynak yönetimi, iştiraklerin izlenmesi için geliştirilmiş bir yöntemdir. Yöntemde, iştiraklere yapılan yatırımlar, esas itibarıyla maliyet bedeli (alış bedelleri) ile kayıtlara alınır⁶³. İştiraklere yapılan yatırımların alış bedelleri çoğu zaman o işletmenin gerçeğe uygun değerinin bir göstergesi kabul edilir. Ancak bazı durumlarda, alış bedeli ile gerçeğe uygun değer farklılaşabilir. Bu durumda gerçeğe uygun değer esas alınır⁶⁴.

⁶¹ Net gerçekleştirilebilir değer (Net realizable value); işin normal akışı içinde, tahmini satış fiyatından tahmini tamamlanma maliyeti ve satış gerçekleştirme için gerekli tahmini satış giderleri toplamının düşülmesiyle elde edilen tutarı ifade eder.

⁶² Şensoy, a.g.e., s.36.

⁶³ Aydın Karapınar, **Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına (IFRS Taslak 3) Göre İşletme Birleşmeleri**, Gazi Kitabevi, Ankara, Eylül 2006, s.158.

⁶⁴ Karapınar, a.g.e., s.160.

İştiraklere yatırım yapıldığında, yatırımcı işletme, işletmenin gerçeğe uygun değerinden kendine düşen pay ile iştirakten kendi payına düşen net varlıkları (varlık ve yükümlülükler arasındaki fark) karşılaştırır. Eğer gerçeğe uygun değer, net varlıklardan yüksek ise, bu fark şerefiye olarak adlandırılır. İştirak ile ilgili şerefiye iştirakin defter değerine dahil edilir. Ters durumda ise aradaki fark (negatif şerefiye) doğrudan gelir olarak kayda alınır⁶⁵.

Hesaplanan şerefiye tutarına göre gerekli değer düzeltmeleri yapıldıktan sonra, finansal tabloların hazırlanması sırasında, bu tutar iştirakin özsermayesinden ana ortaklığın payına düşen kısma isabet eden tutar kadar artırılır veya azaltılır. Bu işlemlerde, elde etme maliyetine kıyasla özsermaye payına isabet eden tutarda meydana gelen artışlar kar, azalışlar ise zarar olarak gelir tablosunda gösterilir. Özsermayedeki değişikliğin kar veya zarar dışındaki özsermaye kalemlerinden kaynaklanması halinde ana ortaklığın özsermayesinde de bu kalemlere ilişkin gerekli düzeltmeler yapılır⁶⁶. İştiraklerden temettü elde edildiğinde ise temettü tutarı, zaten kar tutarı özkaynak değişimleri önceden kayda alındığı için, iştirakler hesabından düşülür⁶⁷.

2.4.6. Biyolojik Varlıklar⁶⁸

IAS 41 Standardına göre; biyolojik varlıklar, ilk ve daha sonraki değerlemede, gerçeğe uygun değerinin güvenilir bir şekilde tespitinin mümkün olmadığı durumlar hariç, “gerçeğe uygun değer” eksi “satış noktası maliyetleri” ile değerlendirilir. *Satış noktası maliyetleri*; aracılar ödene

⁶⁵ Karapınar, a.g.e., s. 160.

⁶⁶ Karapınar, a.g.e., s.160.

⁶⁷ Karapınar, a.g.e., s.158.

⁶⁸ Biyolojik varlık; canlı hayvan ve bitkilerdir.

komisyonları, kamu düzenleyici kurumlara ödenen ödentileri, emtia borsasına ödenen ödentileri, gelir vergisi dışında kalan ve geri kazanılamayan vergi resim ve harçları içerir. Varlıkları pazara götürmek için katlanılan nakliye ve diğer maliyetleri kapsamaz. Gerçeğe uygun değerın tespitinin mümkün olmadığı durumlarda biyolojik varlıkların ilk defa kayıtlara alınması, “elde etme maliyeti” eksi “birikmiş amortismanlar ve varsa birikmiş değer kaybı zararları” ile yapılır.

2.4.7. Maddi Duran Varlıklar

IAS 16 Standardında, “maddi duran varlıklar”, mal ve hizmet üretimi, kiraya verme ve idari amaçlar çerçevesinde kullanım için elde bulundurulan ve işletmeden bir dönemden daha fazla kullanımı öngörülen somut varlıklar olarak tanımlanmıştır. Maddi duran varlıkların finansal tablolara alınabilmesi için şu iki şart gereklidir;

a) Gelecek dönemlerde işletmeye ekonomik fayda sağlamalarının muhtemel olması ve

b) Maliyetlerinin veya gerçeğe uygun değerlerinin güvenilir bir biçimde ölçülebilmesi.

Söz konusu şartları sağlayan maddi duran varlıklar, ilk olarak elde etme maliyeti ile kaydedilir. Elde etme maliyeti özetle iktisap bedeli artı varlıkla doğrudan ilişkilendirilen maliyetler toplamını ifade eder.

Daha sonraki değerlemeler “elde etme maliyeti” veya “yeniden değerlendirme” esasına göre yapılabilir. IAS 16 Standardı, bir işletmenin muhasebe politikası olarak “Maliyet Modeli” veya “Yeniden Değerleme Modeli”nden birini seçebileceğini, ancak seçilen bu muhasebe politikasının tüm maddi duran varlık kalemlerine birden uygulanması gerektiğini ifade

eder⁶⁹. Temel yöntem olarak belirlenen maliyet modelinde; ilk kayıttan sonraki dönem sonlarında maddi duran varlıklar, elde etme maliyetlerinden birikmiş amortisman payları ve birikmiş değer düşüklüğü indirildikten sonraki değeri üzerinden gösterilir. Alternatif yöntem olan yeniden değerlendirme modelinde; maddi duran varlık kalemlerinden gerçeğe uygun değerleri güvenilir olarak ölçümlenebilenler “yeniden değerlendirilmiş” değerleri ile değerlendirilir. Yeniden değerlendirilmiş tutar, yeniden değerlendirme tarihindeki gerçeğe uygun değerden birikmiş amortisman payları ve birikmiş değer düşüklüğünün indirilmesi suretiyle bulunan değerdir. Yeniden değerlendirmeler, bilanço tarihi itibarıyla, gerçeğe uygun değer kullanılarak bulunacak tutarın defter değerinden önemli ölçüde farklı olmasına neden olmayacak şekilde düzenli aralıklarla yapılmalıdır⁷⁰.

IAS 36 Standardı, arsa ve binaların gerçeğe uygun değerlerinin genellikle piyasa değeri göz önüne alınarak yetkin profesyonel değerlendirme uzmanları tarafından takdir yoluyla bulunabileceğini belirtmektedir. Ancak tesis, makine ve teçhizat kalemlerinin gerçeğe uygun değeri genellikle bunların takdir yoluyla belirlenen piyasa değerleridir⁷¹. Maddi duran varlıkların niteliğinden kaynaklanan nedenlerle veya satışının az olması sebebiyle piyasa değerlerine ilişkin bilgiye ulaşılamadığı takdirde, amorti edilmiş ikame maliteyi değerlemede esas alınır⁷².

⁶⁹ Necdet Şensoy, “UFRS’deki Değerleme Ölçüleri”, Muhasebe Uygulamaları ve Vergi Mevzuatı Sempozyumu-V, 27 Şubat 2006, (Erişim;<http://www.modav.org/yazard.asp?yzrid=5&yaziid=31>). s.13.

⁷⁰ Nuran Cömert Doyrangöl, Nermin Çıtak, “XI/25 sayılı Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ Kapsamında Maddi Varlıklar”, **MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt:6, Sayı:4, Aralık 2004, s.13.

⁷¹ Şensoy, UFRS’deki Değerleme Ölçüleri, s.14.

⁷² Doyrangöl ve Çıtak, a.g.e., s.13.

2.4.8. Maddi Olmayan Duran Varlıklar

Maddi olmayan varlıklar, geçmişteki olay ve işlemlere dayalı olarak gelecekte muhtemel gelir sağlayacak fiziksel ve parasal olmayan varlıklar olarak tanımlanabilir. Bir maddi olmayan varlığın finansal tablolara alınabilmesi için aşağıdaki koşulların varlığı gerekir;

a) Varlığa ilişkin gelecekteki ekonomik faydaların işletmeye akacağına muhtemel olması ve

b) Varlığın maliyetinin güvenilir bir biçimde ölçülebilmesi.

Söz konusu şartları sağlayan maddi olmayan varlıklar, ilk olarak elde etme maliyeti ile kaydedilir.

Daha sonraki değerlemede, IAS 16 Standardında olduğu gibi iki model vardır. Bunlardan “Maliyet Modeli”ne göre, maddi olmayan varlıklar, elde etme maliyetinden varsa birikmiş amortisman ve yine varsa birikmiş değer kaybı zararlarının indirilmesi suretiyle bulunan değer üzerinden değerlendirilir. “Yeniden Değerleme Modeli”ne göre ise “yeniden değerlendirilmiş değerleri” ile değerlendirilir. Bu da yeniden değerlendirme yapıldığı tarihteki gerçeğe uygun değerinden birikmiş amortisman ve varsa birikmiş değer kaybı zararlarının indirilmesi suretiyle bulunan değerdir⁷³. Yeniden değerlendirme, bilanço tarihi itibarıyla, ilgili varlığın gerçeğe uygun değerinin, finansal tablolardaki kayıtlı tutarından önemli ölçüde farklı olmasına neden olmayacak şekilde düzenli aralıklarla yapılır.

IAS 38 Standardında, “aktif pazar” kavramı kullanılmıştır. Aktif pazar; alınıp satılan kalemlerin homojen olduğu, her zaman istekli alıcıların ve satıcıların hazır bulunduğu ve fiyatların kamuoyunca bilinebildiği bir pazardır.

⁷³ Şensoy, UFRS’deki Değerleme Ölçüleri, s.19.

Maddi olmayan varlıkların yeniden değerlemesinde, gerçeğe uygun değer in aktif bir piyasaya atıfla belirlenmesi istenmektedir. Bununla beraber maddi olmayan varlıklar için, anılan özellikleri taşıyan bir aktif pazar bulmanın sıkça rastlanan bir durum olmadığı da belirtilmektedir. Sonuç olarak, eğer maddi olmayan varlığın değerini belirlemek üzere yeniden değerlemede kullanılacak fiyatın bulunduğu aktif bir pazar mevcut değilse, maliyet modeline göre değerlendirilir⁷⁴.

2.4.9. Ertelenen Vergi Varlıkları

Ertelenen vergi varlıkları, indirilebilir geçici farklar⁷⁵ ile kullanılmayan ileri taşınan mali zararlar ve vergi indirim ve istisnaları üzerinden bilanço tarihi itibarıyla geçerli olan vergi oranları üzerinden yürürlükteki vergi mevzuatı uyarınca hesaplanır. Ertelenen vergi varlıkları, her bilanço döneminde geçici farklar ve kullanılmayan ileri taşınan mali zararlar ile vergi indirim ve istisnaları dikkate alınarak düzeltilir. Ertelenen vergi varlığının bir kısmının ya da tamamının elde edilmesine imkan verecek düzeyde mali kar oluşmaması halinde, ertelenen vergi varlığının defter değeri azaltılır. Bu şekilde azaldıktan sonra yeterli miktarda karın elde edileceğinin muhtemel hale gelmesi durumunda, ertelenmiş vergi varlığı tekrar artırılır⁷⁶. Ertelenen vergi varlıkları reeskonta tabi tutulmaz.

⁷⁴ Şensoy, UFRS'deki Değerleme Ölçüleri, s.20.

⁷⁵ Varlık ve yükümlülüklerin defter değeri ile vergi değerinin farklı olmasından ve gelir ve giderlerin mali karın belirlendiği dönemden farklı bir dönemde finansal tablolara alınmasından kaynaklanır.

⁷⁶ Yurdakul, a.g.e., s.32.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VARLIKLARDA DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ STANDARDININ AÇIKLANMASI

3.1. GENEL BİLGİ

Varlıklarda değer düşüklüğüne ilişkin IAS 36 Standardının kısa tarihçesi, kapsamı ve içerdiği kavramlar hakkında bilgilere aşağıda yer verilmektedir.

3.1.1. Tarihçe

IAS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü standardı, varlıklarda değer düşüklüğünün etkisini kapsamlı bir biçimde ele alan ilk muhasebe standardıdır. IAS 36 Standardı yayımlanmadan önce, IAS 16 Maddi Duran Varlıklar, IAS 28 İştirak Yatırımlarının Muhasebeleştirilmesi ve IAS 31 İş Ortaklıklarındaki Payların Raporlanmasına ilişkin standartlarda değer düşüklüğü zararlarının muhasebeleştirilmesine ilişkin ilkeler yer almaktaydı. Ancak, zararların ölçümüne ilişkin detaylı ilkeler söz konusu standartlarda bulunmamaktaydı. Bu durum, bahse konu standartların değer düşüklüğüne ilişkin gerekliliklerinin uygulanmasına engel teşkil ediyordu. Yine çeşitli ulusal standartlarda, uzun ömürlü varlıklarda kalıcı nitelikteki değer düşüklüğünün (geçici olanlar dışındaki) varlığı halinde, defter değerinin azaltılması gerektiğine ilişkin kurallar bulunmaktaydı. Ancak değer düşüklüğü testinin ne zaman yapılacağı ve nasıl ölçüleceğine ilişkin belirsizlik söz konusuydu⁷⁷.

⁷⁷ Barry J. Epstein ve Abbas Ali Mirza, **IAS 2004 Interpretation and Application of Accounting and Financial Reporting Standards**, New Jersey, John Wiley & Sons Inc., 2004, s.294.

Simon Riley, "IAS 36", February 2002,
(Erişim: <http://www.accaglobal.com/publications/studentaccountant/315710>, Haziran 2007).

IAS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardına ilişkin ilk taslak metin, Mayıs 1997 tarihinde Uluslararası Muhasebe Standartları Komisyonu (IASB) tarafından görüşe açılmış, Haziran 1998 tarihinde IASB tarafından kabul edilmiş ve 1 Temmuz 1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir. IAS 36, 2003 yılında revizyona tabi tutulmuş ve hazırlanan taslak metin 2003 yılında görüşe açılmıştır. Ancak, 2003 yılında IASB tarafından yayımlanan IFRS 3 İşletme Birleşmeleri, IFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri, IFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler Standartları ile IAS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardı dahil mevcut standartlara ilişkin iyileştirme projesinin etkisiyle, görüşe açılan IAS 36 taslak metni 2004 yılında çeşitli şekillerde değişikliğe uğramıştır. Nihai olarak, revizyona tabi tutulan IAS 36 bugünkü hali ile 31 Mart 2004 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir⁷⁸.

Türkiye’de IAS 36 Standardı paralelinde yayımlanan ilk düzenleme Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun 22.06.2002 tarihli “Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine İlişkin 7 sayılı Tebliği-Varlıklarda Değer Azalışının Muhasebeleştirilmesi Standardı”dır. Daha sonra, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından 15 Kasım 2003 tarihinde yayımlanan “Seri:XI, No:25 sayılı Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ”in 9’uncu kısmında “Varlıklarda Değer Düşüklüğü”ne ilişkin ilke ve esaslar söz konusu tarih itibarıyla geçerli olan IAS 36’ya uyumlu olarak ele alınmıştır. Son olarak, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından, varlıklarda değer düşüklüğüne ilişkin 36 sayılı TMS, IAS 36 ile uyumlu olarak, 18.03.2006 tarihinde yayımlanmıştır.

⁷⁸ Mine Aksu, “TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü”, **UFRS/UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması (Yorum-Açıklama-Örnekler)**, Maliye ve Hukuk Yayınları No:52, Ed. Necdet SAĞLAM, Ed. Salim ŞENGEL ve Ed. Bünyamin ÖZTÜRK, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007, s.903.

Lexis Nexis ve Ernst & Young; **International GAAP 2005: Generally Accepted Accounting Practice under IFRS**, London, 2004, s.955.

Deloitte, Touche Tohmatsu; “Standards: IAS 36 Impairment of Assets”, (Erişim; www.iasplus.com/standard/ias36.htm, Nisan 2007).

3.1.2. Standardın Amacı ve Kapsamı

IAS 36 Standardının amacı, finansal tablolarda varlıkların geri kazanılabilir değerinden daha yüksek bir değer ile gösterilmemesini sağlamaktır. Standarda göre; varlıkların defter değeri, bunların geri kazanılabilir değerini aşıyorsa, varlıklarda değer düşüklüğü vardır. İki değer arasındaki fark, değer düşüklüğü zararıdır. Bu zarar kayda alınmalı ve raporlanmalıdır. Bu suretle, varlıkların bilançoda gerçekleşmeyecek yüksek değerler ile değerlendirilmesi ve dolayısıyla bilançonun aktifinin şişirilmesi önlenmiş olmaktadır.

Bu amaçtan hareketle, IAS 36 Standardında, varlıklarda değer düşüklüğü ile ilgili olarak aşağıdaki hususlar ele alınmıştır;

- a) Değer düşüklüğünün ne olduğu,
- b) Bir varlığın ne zaman değer düşüklüğü testine tabi tutulacağı,
- c) Değer düşüklüğü testinin her bir varlık için mi yoksa varlık grupları itibarıyla mi yapılacağı,
- d) Değer düşüklüğü zararının nasıl ölçüleceği ve finansal tablolarda nasıl gösterileceği,
- e) Sonraki dönemlerde, değer düşüklüğü zararının nasıl azaltılacağı veya iptal edileceği ve finansal tablolarda nasıl gösterileceği,
- f) Varlıklarda değer düşüklüğü hakkında finansal tablolarda nelerin

açıklanması gerektiği⁷⁹.

IAS 36 Standardı, genel olarak aşağıdakiler dahil tüm maddi ve maddi olmayan duran varlıklara uygulanır;

- a) IAS 16 kapsamında elde etme maliyeti veya yeniden değerlendirilmiş değer üzerinde izlenen maddi duran varlıklar (arsa ve araziler, binalar, tesis, makine ve cihazlar vb.),
- b) IFRS 3 kapsamında muhasebeleştirilen şerefiye,
- c) IAS 27 kapsamında muhasebeleştirilen bağlı ortaklıklardaki yatırımlar,
- d) IAS 28 kapsamında muhasebeleştirilen iştiraklerdeki yatırımlar,
- e) IAS 31 kapsamında muhasebeleştirilen iş ortaklıklarındaki paylar,
- f) IAS 38 kapsamında muhasebeleştirilen maddi olmayan duran varlıklar,
- g) IAS 40 kapsamında elde etme maliyeti üzerinden değerlendirilen yatırım amaçlı gayrimenkuller.

Diğer standartlarda kapsanan aşağıdaki varlıklar, IAS 36 kapsamı dışında bırakılmıştır;

- a) Stoklar (IAS 2'ye göre, elde etme maliyeti ve net gerçekleşebilir değerden düşük olanı ile değerlendirilir),

⁷⁹ Riley, a.g.e.

- b) İnşaat sözleşmelerinden kaynaklanan varlıklar (IAS 11, iskonto edilmemiş tutar üzerinden olsa da, geri kazanılabilir değerin tespit edilmesini gerektirir),
- c) Ertelenmiş vergi varlıkları (IAS 12 uygulanır),
- d) Çalışanlara sağlanan faydalardan kaynaklanan varlıklar (IAS 19, IAS 36 ile büyük ölçüde paralel bir biçimde, iskonto edilmiş olarak bu tür varlıkların azami tutarının belirlenmesini düzenler),
- e) IAS 39 kapsamına giren finansal varlıklar,
- f) Gerçeğe uygun değer ile değerlendirilen yatırım amaçlı gayrimenkuller (IAS 40 uygulanır),
- g) Gerçeğe uygun değerden tahmini pazar yeri maliyetleri düşülmek suretiyle değerlendirilen tarımsal faaliyetlere ilişkin biyolojik (canlı) varlıklar (IAS 41 uygulanır),
- h) Ertelenen edinme maliyetleri ve IFRS 4 kapsamında olan sigorta poliçelerindeki sigortacının sözleşmeden doğan haklarından kaynaklanan maddi olmayan duran varlıklar,
- i) IFRS 5 kapsamında satış amaçlı elde tutulan varlık olarak sınıflandırılan maddi duran varlıklar (veya elden çıkarılacak varlık grupları).

IAS 36 Standardı, genel olarak, gerçeğe uygun değer ile değerlendirilen varlıklarda uygulanmazken, IAS 16 ve IAS 38 Standartları çerçevesinde yeniden değerlendirilmiş değer ile değerlendirilen varlıklarda uygulanmaktadır. Bunun iki nedeni vardır. İlki, piyasa değeri esas alınarak belirlenen gerçeğe uygun değer ile satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer arasındaki

farklılık elden çıkarma maliyetine eşit olup, elden çıkarma maliyeti ihmal edilmeyecek düzeyde ise varlığın kullanım değerinin dikkate alınması gerektiğidir. İkinci olarak, piyasa değerlerinin olmadığı durumlarda, IAS 16 ve 38 Standartlarında kabul edilen teknikler kullanılarak gerçeğe uygun değer hesaplaması yapılır ki, bu durumlarda varlığın hesaplanan değerinin varlığın geri kazanılabilir değerinden daha büyük ya da daha küçük olma olasılığı yüksektir. Örneğin; bir varlığın itfa edilen yenileme maliyeti üzerinden değerlendirilmesi halinde, bu değerlendirme yönteminin piyasa verileri esas alınarak tespit edilen değere göre daha yüksek değerler ortaya çıkarması durumu ile sıkça karşılaşılabilmektedir⁸⁰.

3.1.3. Kavramlar

Bu standartta geçen önemli kavramların anlamları aşağıdaki gibidir;

Aktif piyasa : Aşağıda yer alan koşulların tamamının bulunduğu piyasa olarak tanımlanmıştır;

- a) Piyasada ticareti yapılan mallar homojendir,
- b) Normalde bu malların her zaman için bir alıcısı ve satıcısı mevcuttur,
- c) Fiyatlar kamuoyu tarafından öğrenilebilir.

Değer düşüklüğü zararı (Impairment loss) : Bir varlığın veya nakit yaratan birimin defter değerinin geri kazanılabilir değeri aşan kısmını ifade etmektedir.

⁸⁰ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.956.

Defter değeri (Carrying amount) : Bir varlığın birikmiş amortisman (itfa) ve birikmiş değer dūřüklüęü zararları indirildikten sonra finansal tablolara yansıtıldığı tutarıdır. “Kayıtlı değer” olarak da ifade edilmektedir.

Geri kazanılabilir değer (Recoverable amount) : Bir varlığın veya nakit yaratan birimin, satış maliyetleri dūřülmüř geręeęe uygun değeri ile kullanım değerinden yüksek olanıdır.

Satış maliyetleri dūřülmüř geręeęe uygun değer (Fair value less costs to sell); Bir varlık veya nakit yaratan birimin karşılıklı pazarlık ortamında, bilgili ve istekli gruplar arasında geręekleřtirilen satışı sonucunda elde edilmesi gereken tutardan, elden çıkarma maliyetlerinin dūřülmesi suretiyle bulunan değerdir. “Net satış fiyatı” olarak da adlandırılmaktadır.

Elden çıkarma maliyetleri (Costs of disposal): Finansman maliyetleri ve gelir vergisi gideri hariç, doğrudan bir varlığın veya nakit yaratan birimin elden çıkarılması ile ilgili maliyetlerdir.

Kullanım değeri (Value in use): Bir varlık veya nakit yaratan birimden elde edilmesi beklenen gelecekteki nakit akışlarının bugünkü değeridir.

Nakit yaratan birim (Cash generating unit): Diğer varlıklardan veya varlık gruplarından sağlanan nakit girişlerinden büyük ölçüde bağımsız bir nakit girişi yaratan belirlenebilir en küçük varlık grubudur. “Nakit üreten birim” olarak da ifade edilmektedir.

şirket varlıkları (Corporate assets): şerefiye hariç olmak üzere, hem bahse konu nakit yaratan birimin hem de diğer nakit yaratan birimlerin gelecekteki nakit akışlarına katkıda bulunan varlıklardır. “şerefiye dışı varlıklar” olarak da kullanılmaktadır.

3.2. DEĞERLEME İLKELERİ

IAS 36 Standardı kapsamında, değer düşüklüğünün tespiti, ölçümü ve muhasebeleştirilme esasları ile kamuya yapılacak açıklamalara ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmektedir.

3.2.1. Değer Düşüklüğü Testinin Zamanı

Standartta, değer düşüklüğü olabileceğini gösteren herhangi bir belirtinin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi ile değer düşüklüğü testinin uygulanması arasında önemli bir ayırım bulunmaktadır.

Standart, değer düşüklüğü testinin yapılmasını gerektirir iki farklı durumu düzenlemiştir. Buna göre;

a) Belirsiz faydalı ömre sahip veya henüz kullanımda olmayan maddi olmayan duran varlıklar ile işletme birleşmesi kapsamında doğan ve kayda alınan şerefiye için, her yıl değer düşüklüğü testi yapılmalıdır. Değer düşüklüğü testinin, her yıl aynı zamanda yapılması şartıyla, yıllık raporlama dönemi içerisinde herhangi bir zamanda yapılması mümkündür.

b) IAS 36 kapsamındaki diğer varlık türleri için, her bilanço tarihi itibarıyla değer düşüklüğü olabileceğini gösterir herhangi bir belirtinin bulunup bulunmadığının işletmelerce değerlendirilmesi gerekmektedir. Değer düşüklüğüne ilişkin bir belirtinin bulunması halinde, değer düşüklüğü testi yapılmalıdır.

3.2.2. Değer Düşüklüğüne İlişkin Belirtiler

Genel kural olarak, değer düşüklüğünün olabileceğini gösterir belirtilerin varlığı halinde, işletmenin değer düşüklüğü testini uygulayarak, geri kazanılabilir değeri tahmin etmesi ve net defter değeri ile karşılaştırması gerekmektedir. Dolayısıyla, değer düşüklüğü belirtilerinin tespiti, süreç içinde önemli bir aşamayı ifade etmektedir.

IAS 36, her bir varlık itibarıyla, değer düşüklüğü belirtisi olup olmadığının değerlendirilmesini öngörmektedir. Değer düşüklüğüne dair bir belirti var ise her bir varlık için geri kazanılabilir değer tespiti yapılır. Ancak, bir varlığın tek başına geri kazanılabilir değerini tahmin etmek çoğu zaman mümkün olmayabilir. Örneğin; bir varlığın diğer varlıkların yarattıklarından önemli ölçüde bağımsız nakit akışları yaratamadığı durumlar. Bu tür durumlarda, geri kazanılabilir değer, varlığın ait olduğu nakit yaratan birim için tahmin edilmesi gerekir.

Standart, varlıklarda değer düşüklüğü olabileceğini gösterir belirtileri, iç ve dış belirtiler şeklinde sınıflandırmıştır. Bu belirtiler, kesin ve bağlayıcı değildir. İşletmeler, varlığın değer düşüklüğüne uğramış olabileceğine ilişkin başka göstergeler de tanımlayabilirler. İşletmelerin, sektöre özgü veya işletmeye özgü değer düşüklüğüne işaret eden diğer belirtileri kullanmaları mümkündür, hatta bu tür belirtileri kullanmalarında fayda bulunmaktadır. Çünkü piyasa getiri oranı gibi genel nitelikli belirtiler zaman içinde arzu edilenden daha az hassas olabilmektedir. IAS 36'nın uygulaması konusunda deneyim kazanıldıkça, sektörlere özgü daha spesifik belirtiler ortaya çıkacaktır.

Standartta yer alan varlıklarda değer düşüklüğü olabileceğine dair belirtiler aşağıda açıklanmaktadır.

a) İşletme dışı belirtiler;

- Dönem içinde varlığın piyasa fiyatının, süre faktörü veya normal kullanımdan kaynaklanması beklenenden çok daha fazla azalmış olması,
- İşletmenin faaliyette bulunduğu teknolojik, ekonomik veya hukuki çevre ile pazarda veya varlığın tahsis edildiği piyasada işletme üzerinde olumsuz etkisi olan önemli değişikliklerin dönem içerisinde gerçekleşmiş olması veya bu değişikliklerin yakın gelecekte gerçekleşmesinin beklenmesi,
- Dönem içerisinde, faiz oranları veya diğer yatırım kârlılığı ile ilgili piyasa oranlarının artması, söz konusu artışların varlığın kullanım değerinin hesaplanmasında kullanılan iskonto oranını önemli ölçüde etkilemesi nedeniyle varlığın geri kazanılabilir değerini büyük ölçüde azaltmasının muhtemel olması,
- İşletmenin piyasa kapitalizasyonundaki düşüş nedeniyle, işletmenin net varlıklarının defter değerinin piyasa değerlerinden daha yüksek olması.

b) İşletme içi belirtiler;

- Varlığın fiziksel hasara uğradığı veya değer yitirdiğine ilişkin kanıt bulunması,
- İşletmede, varlığın mevcut veya gelecek kullanım yöntemini etkileyecek, önemli olumsuz değişiklikler meydana gelmiş olması

veya bunların yakın gelecekte meydana gelmesinin beklenmesi. Örneğin; varlığın kullanım dışı olması; varlığın dahil olduğu faaliyetin sona erdirilmesi veya yeniden yapılandırılmasına yönelik planların bulunması, varlığın beklenen tarihten önce elden çıkarılmasının planlanması, varlığın faydalı ömrünün belirsiz değil belirli olduğu sonucuna varılması,

- İşletme içi raporlamada, varlığın ekonomik performansının beklenenden daha kötü olduğu veya olacağına ilişkin kanıtlar bulunması. Örneğin; varlığın edinimi için gerekli nakit akışlarının ya da varlığı bulundurmak veya çalıştırmak için sonradan gerekli olan nakdin, ilk başta bütçelenenden önemli ölçüde yüksek olması; varlıktan kaynaklanan net nakit akışları veya faaliyet kâr ya da zararının bütçelenenlerden önemli ölçüde kötü olması; bütçelenen net nakit akışlarında veya faaliyet kârında önemli azalmalar veya bütçelenen zararda önemli artışlar bulunması ya da cari dönemde gerçekleşen tutarlar ile geleceğe ilişkin bütçelenmiş tutarlar bir arada değerlendirildiğinde varlığa ilişkin faaliyet zararları veya net nakit çıkışları olacağına görülmesi.

Yukarıda sayılan belirtilerin varlığı, varlığın geri kazanılabilir değerinin tespitini her zaman gerektirmeyebilir. Burada, önemlilik kavramının dikkate alınması gereklidir. Eğer önceki hesaplamalar varlığın geri kazanılabilir değerinin defter değerinin önemli ölçüde üstünde olduğunu göstermişse, işletme bu farkı ortadan kaldıracak herhangi bir olay gerçekleşmediği takdirde varlığın geri kazanılabilir değerinin tekrar tahmin edilmesine ihtiyaç duymayabilir. Benzer şekilde, önceki analizler, varlığın geri kazanılabilir değerinin işletme içi ve işletme dışı belirtilerden biri veya birden fazlasına karşı duyarlı olmadığını göstermişse, varlığın geri kazanılabilir değerinin tekrar tahmin edilmesine gerek yoktur⁸¹.

⁸¹ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.959.

Değer düşüklüğü belirtileri arasında yer alan iki önemli unsura değinmekte fayda görülmektedir.

Bunlardan ilki, değer düşüklüğüne ilişkin işletme dışı belirtiler arasında yer alan piyasa kapitalizasyonudur. Piyasa kapitalizasyonu, değer düşüklüğü için önemli bir göstergedir. Piyasa kapitalizasyonunun özkaynağın defter değerinden daha düşük bir rakamı işaret etmesi, işletmenin aşırı değerli gösterildiği düşüncesinin piyasada hakim olduğunu gösterir. Ancak, piyasa, işletmenin varlıkları ile yarattığı getiri dışındaki diğer faktörleri de dikkate almış olabilir. Örneğin; işletmenin tam olarak karşılayamayacağı yüksek tutarlı borçları olabilir ve özkaynağın defter değerinin altında yer alan bir piyasa kapitalizasyonu eşit derecede bir değer düşüklüğü anlamına gelmez. Bu tür durumlarda, işletmeler varlıklarını ve nakit yaratan birimlerini değer düşüklüğü açısından gözden geçirmelidirler, ancak tüm varlık ve nakit yaratan birimlerin piyasa kapitalizasyonuna hassas olması mümkün değildir.

İkinci önemli unsur; işletme içi belirtiler arasında yer alan gelecekteki performansın beklenenden kötü olacağına dair göstergelerdir. IAS 36'ya göre, performansın bütçelenenin altında olması veya gerçekleşecek olması durumunda, değer düşüklüğü testi yapılmalıdır. Özellikle, varlık cari dönemde karlı olsa bile, geleceğe ilişkin tahminlere göre; cari dönem sonuçları ile birlikte ele alındığında zararlar veya net nakit çıkışları gerçekleşecek ise, değer düşüklüğüne ilişkin belirtiler var demektir⁸².

Varlıklarda değer düşüklüğüne ilişkin belirtilerin bir kısmı, tek tek varlıklar bazında tanımlanmış, söz konusu varlığın ait olduğu nakit yaratan birime göre belirlenmemiştir (duran varlığın eskidiğine veya fiziksel zarar gördüğüne dair bir kanıt bulunması gibi). Fakat, aynı zamanda, işletme veya nakit yaratan birim gibi daha geniş çapta bir değerlendirmenin yapılabileceği

⁸² Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.959-960.

de belirtilmiştir. Örneğin, bir işletmenin merkez binasının piyasa değerinin defter değerinin altına düşmüş olması, değer düşüklüğüne ilişkin bir gösterge kabul edilerek teste tabi tutmayı gerektirir. Binanın gerçeğe uygun değerinin defter değerinin altında kalması halinde, değer düşüklüğü zararı muhasebeleştirilir. Ancak, bina ilişkili olduğu nakit yaratan birim kapsamında ele alındığında, geri kazanılabilir değer tespitinde gerçeğe uygun değer değil kullanım değeri esas alınır. Nakit yaratan birimin değer düşüklüğüne uğramadığı açıksa, binanın geri kazanılabilir değerinin tahminine gerek kalmaz⁸³.

Değer düşüklüğü belirtileri arasında faiz oranlarının yer alması, nakit akımında bir değişiklik olmayan ancak piyasa getiri oranında kazanç sağlamayan varlıkların değer düşüklüğüne uğradığı değerlendirmesinin yapılmasına neden olabilir. Ancak, genel faiz oranlarındaki yukarı doğru bir hareketin varlığın değerinde bir azalış yaratmaması da mümkündür, çünkü bu gelişme varlıktan beklenen getiri oranını etkilemeyebilir⁸⁴.

Bir varlığın kullanım değerinin hesaplanmasında kullanılan iskonto oranının piyasa oranlarında meydana gelen artıştan etkilenme ihtimalinin düşük olması durumunda, işletmenin varlığın geri kazanılabilir değerini tahmin etmesine gerek yoktur. Varlığın kullanım değerinin hesaplanmasında kullanılan iskonto oranının varlığın özellikleri dikkate alınarak belirlenmesi gereklidir. Varlık uzun bir faydalı ömre sahipse kısa dönemli faiz oranı yükselişlerinden önemli derecede etkilenmeyebilecektir. Geri kazanılabilir değere ilişkin önceki duyarlılık analizleri, gelecekteki nakit akışlarının da artması mümkün olduğundan geri kazanılabilir değerde önemli ölçüde azalma olmayacağını gösterebilir. Sonuç olarak, geri kazanılabilir değerdeki azalış önemli büyüklükte olmayabilecektir.

⁸³ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.960.

⁸⁴ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.960.

Varlığın değer düşüklüğüne uğradığına dair belirtilerin varlığı halinde, varlığın geriye kalan faydalı ömrünün, kalıntı değerinin ve amortisman (itfa) yönteminin incelenmesinde yarar bulunmaktadır. Değer düşüklüğü zararı muhasebeleştirilmese bile, bu hususlarda düzeltme yapılması gerekebilir⁸⁵.

Konuya ilişkin yapılan bir değerlendirmeye göre; işletme içinde üretilen bilgiye dayalı belirtilerin yorumlanması daha zordur. Örneğin; bir varlık veya varlık grubu tarafından yaratılan nakit akışı veya varlığın faaliyete geçmesi veya sürekliliğinin sağlanması için gerekli olan geleceğe ait nakit ihtiyaçlarına ilişkin bilgi oldukça subjektif olabilir ve bu tür bilgilere her an ulaşılamayabilir.. Bilgilerin bir kısmına sadece “kayıt dışı” şekilde (örneğin, işletmenin gerçek muhasebe sisteminden değil, bütçe ve tahminlerinden) ulaşılması mümkündür ve söz konusu bilgiler tarihsel veri güvenilirliğinden yoksundur. Her bir varlığın finansal performansını dahi tarihi muhasebe kayıtlarından belirlemek son derece zor olabilir, çünkü defter bilgilerinin çoğunlukla IAS 36 ile gerekli görülen düzeyin üstünde olması muhtemeldir. Dolayısıyla, uygulamada, en iyi ihtimalle, değer düşüklüğünün izine rastlanacak ve bu değer düşüklüğünü teyit eden veya yalanlayan bilgilerin araştırılıp araştırılmayacağı takdire kalacaktır⁸⁶.

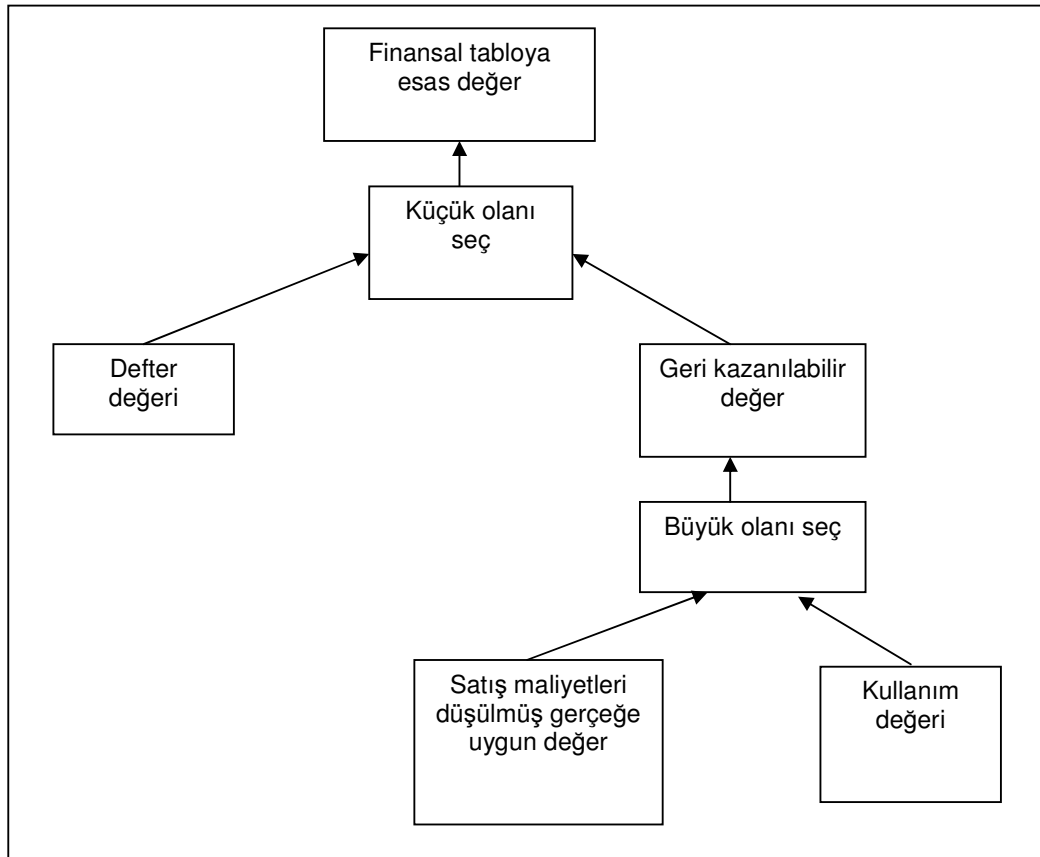
3.2.3. Geri Kazanılabılır Değerin Ölçümü

Standart, varlığın defter değeri ile geri kazanılabılır değerinin karşılaştırılmasını ve varlığın geri kazanılabılır değerinin varlığın defter değerinden düşük olması halinde, aradaki farkın değer düşüklüğü zararı olarak muhasebeleştirilmesini düzenlemektedir. Bu durum, değer düşüklüğünün hesaplanmasında varlığın defter değerinin yanı sıra geri kazanılabılır değerinin de bilinmesini gerektirmektedir. Yukarıda “Kavramlar”

⁸⁵ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.960.

⁸⁶ Epstein ve Mirza, a.g.e., s.296.

bölümünde değinildiği üzere, geri kazanılabilir değer; satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer ile kullanım değerinden yüksek olanıdır. Teoride ve ayrıca uygulamada çoğunlukla, rasyonel kararlar veren bir işletme, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri kullanım değerinden yüksek olan bir varlığı satmak, kullanım değeri satış değerinden yüksek olan bir varlığı da kullanmaya devam etmek ister. Dolayısıyla, bir varlığın ekonomik değerinin, bu iki değerden büyük olanı ile belirlenmesi çoğu zaman anlamlıdır⁸⁷.

Şekil 1- IAS 36'ya Göre Geri Kazanılabilir Değer Tespiti

Kullanım değeri, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değere nazaran daha şirket özelinde varsayım ve tahminlere dayanan ve dolayısıyla

⁸⁷ Epstein ve Mirza, a.g.e., s.297.

daha öznel bir ölçümdür. Buna karşın satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer genellikle piyasa fiyatları kullanılarak belirlenir. Bazı yazarlar, geri kazanılabilir değer ile gerçeğe uygun değerın çok farklı tanımlar olduğuna ve maddi ve maddi olmayan duran varlıklarda geri kazanılabilir değerın gerçeğe uygun değerden önemli ölçüde yüksek olduğuna dikkat çekmektedirler⁸⁸.

Geri kazanılabilir değer, her bir varlık için ayrı ayrı belirlenir. Ancak, varlığın diğer varlıkların yarattıklarından önemli ölçüde bağımsız nakit akışları yaratamadığı durumlarda, geri kazanılabilir değer varlığın ait olduğu nakit yaratan birim için tahmin edilir.

Aşağıdaki durumlarda geri kazanılabilir değer her bir varlık için belirlenirken, bu durumlar haricinde varlığın ait olduğu nakit yaratan birimin geri kazanılabilir değeri tespit edilir;

a) Varlığın satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerinin defter değerinden daha yüksek olması veya

b) Varlığın kullanım değerinin satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerine yakın olduğunun tahmin edilmesi ve satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerinin belirlenebilir olması.

Varlığın satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri ile kullanım değerinin her ikisini birden belirlemek her zaman gerekli değildir. Bu durumlar aşağıdaki gibi sayılabilir;

a) Bu iki tutardan herhangi biri, varlığın defter değerinin üzerindeyse, söz konusu varlık değer düşüklüğüne uğramamıştır ve diğer tutarı tespit etmeye gerek yoktur. Örneğin, varlığın satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe

⁸⁸ Aksu, a.g.e., s.917.

uygun değeri defter değerini aşıyorsa, varlığın kullanım değerinin hesaplanmasına gerek yoktur.

b) Varlığın aktif bir piyasada işlem görmediği ve satış maliyetleri düşölmüş gerçeğe uygun değerini belirlemenin mümkün olmadığı durumlarda, varlığın kullanım değeri geri kazanılabilir değer olarak kullanılabilir.

c) Varlığın kullanım değerinin satış maliyetleri düşölmüş gerçeğe uygun değerinin oldukça üstünde olduğuna dair bir belirti yoksa, varlığın satış maliyetleri düşölmüş gerçeğe uygun değeri geri kazanılabilir değer olarak kullanılabilir. Bu durum, satış amaçlı elde tutulan varlıklar için genellikle doğrudur. Satış amaçlı elde tutulan bir varlığın elden çıkarılma tarihine kadar kullanımından kaynaklanacak nakit akışları önemsiz düzeyde olacak, kullanım değeri esasen varlığın elden çıkarılmasından kaynaklanan net tahsilatlara göre belirlenecektir. Ayrıca, işletme yönetiminin varlığı hurdaya çıkarma kararı almış olduğu durumlarda, hurda değerine ek olarak gelecekteki kullanımdan doğacak pek bir nakit girişı kalmamıştır⁸⁹.

3.2.3.1. Satış maliyetleri düşölmüş gerçeğe uygun değer

Geri kazanılabilir değerin nasıl belirleneceği açık olmakla birlikte, varlığın satış maliyetleri düşölmüş gerçeğe uygun değeri ile kullanım değerini doğru olarak belirlemenin bir takım zorlukları vardır.

Satış maliyetleri düşölmüş gerçeğe uygun değeri bulmak için, direkt elden çıkarma maliyeti varlığın gerçeğe uygun değerinden düşölür.

⁸⁹ Aksu, a.g.e., s.918.

Gerçeğe uygun değerın en iyi göstergesi karşılıklı pazarlık ortamında, bilgili ve istekli iki taraf arasında gerçekleştirilen bağlayıcı bir satış anlaşmasına dayanan satış fiyatıdır. Bağlayıcı bir satış anlaşması var ise, söz konusu varlık satış amaçlı elde tutulan varlık olarak sınıflandırılmıştır (ki bu durumda IFRS 5 uygulanır) veya bu grupta sınıflandırılması planlanıyordur.

Böyle bir satış anlaşmasının olmadığı fakat aktif bir pazarı olan varlıklarda, bu değer, fiyat listeleri gibi kamuya açık bilgilerden sağlanabilir. Buna göre, satış maliyetleri düşülmüş piyasa fiyatı kullanılır. Piyasa fiyatı, varsa cari teklif fiyatını yoksa işlem tarihi ile tahmin tarihi arasında ekonomik koşullarda önemli bir değişiklik olmadığı sürece en son işlem fiyatını ifade etmektedir.

Bağlayıcı bir satış anlaşması veya aktif bir piyasası bulunmayan varlıklar (genellikle makine ve teçhizat gibi maddi duran varlıklarda ve çoğu maddi olmayan duran varlıklarda aktif bir piyasa bulunmaz) için satış fiyatını tahmin etmek gereklidir. IAS 36, izlenecek yöntem konusunda fazla yol gösterici değildir. Bu gibi durumlarda, aynı endüstri ve aynı tip varlıklarda, yakın dönemde yapılan alım satımlar örnek alınarak yaş, üretim kapasitesi ve kondisyona göre belli ayarlamalar yapılmalıdır. Sektöre ilişkin yayınlar ve diğer bilgi kaynakları, ana varlık kalemlerinin piyasa değeri hakkında önemli bilgiler sağlayabilir⁹⁰.

Konuyla ilgili olarak bazı yazarlar, geri kazanılabilir değerın belirlenmesine yönelik zorlukların abartılmaması gerektiğini ifade etmektedirler. Söz konusu yazarlara göre, varlıklarda değer düşüklüğüne ilişkin SFAS 144 sayılı standardın ABD uygulaması, bu konuda kullanılabilecek çok sayıda bilgi kaynağı olduğunu göstermiştir. İnternetin

⁹⁰ Aksu, a.g.e., s.919.

Epstein ve Mirza, a.g.e., s.297.

aktif olarak kullanıldığı ve çok sayıda sektör verisinin gerek devlet gerekse özel sektör tarafından yayımlandığı günümüzde, çok sayıda varlığın gerçeğe uygun değerinin tahmin edilmesinin oldukça kolay olduğu vurgulanmıştır⁹¹.

Uluslararası bağımsız denetim kuruluşu Ernst & Young tarafından yayımlanan bir çalışmada; değerlendirme işiyle uğraşan uzmanların, gerçeğe uygun değer tespiti sırasında, aşağıdakiler dahil çeşitli prensiplere göre hareket ettikleri belirtilmiştir;

a) Satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer hesaplamasında, varlığı elinde bulunduran tipik bir piyasa katılımcısının nakit akımını etkileyebilecek geleceğe ilişkin tüm olaylar dikkate alınmalıdır.

b) Gerçeğe uygun değer, herhangi bir maliyete veya çabaya gerek olmaksızın piyasanın geleceğe ilişkin nakit akış beklentisi hakkında elde edilebilen bilgiyi yansıtmalıdır.

c) Piyasa katılımcılarının işletmeyle aynı varsayımları kullanmadıklarını gösteren bir bilgi olduğunda, işletmenin varsayımlarını piyasa bilgisi ile uyumlu hale getirmesi gerekir.

d) Mevcut piyasa koşullarının devam etmeyeceğine dair güvenilir kanıtlar olmadığı sürece, piyasaya dayalı varsayımlar mevcut piyasa verilerini esas almalıdır.

e) Gerçeğe uygun değer, varlığın bilanço tarihi itibarıyla elden çıkarılması halinde ortaya çıkacak iskonto edilmemiş işlem maliyetlerini de içermelidir.

⁹¹ Epstein ve Mirza, a.g.e., s.297.

Satış maliyetlerine örnek olarak; resmi harçlar, damga vergisi ve benzeri işlem vergileri, taşıma maliyetleri, varlığı satışa hazır hale getirmek için oluşan ilave maliyetler gösterilebilir. İşten çıkarma tazminatları ve varlığın elden çıkarılmasını müteakip bir faaliyetin azaltılması ya da yeniden yapılandırılmasına ilişkin maliyetler, satış maliyetleri kapsamında dikkate alınmaz. Bazen oto satışlarında olduğu gibi navlun ve yol masrafları gibi satış maliyetleri fiyatın içine dahil edilmiştir. Bu tür durumlarda, karşılaştırmaya esas geri kazanılabilir değer tespit edilirken, bu maliyetler gerçeğe uygun değerden indirilir. Anlamlı bir karşılaştırma yapılabilmesi için, aynı tutarın varlığın defter değerinden de indirilmesi gerekir⁹².

Örnek⁹³; Nakit yaratan Y birimi, yıl sonundan sonra satılacaktır. Benzer ünitenin piyasa koşullarında öngörülen satış fiyatı 1.000 birimdir. Satış fiyatı belli olduğundan geri kazanılabilir değeri “satış maliyeti düşülmüş gerçeğe uygun değeri”ne dayanılarak değerlendirilecektir. Y ünitesinin satışı sırasında ayrıca aşağıda belirtilen giderler oluşacağı tahmin edilmektedir.

- Damga vergisi 25 birim
- İşlemlerin sonuçlanması için ödenen resmi harçlar 10 birim
- Y ünitesinin garanti davaları ile ilgili avukatlık ücreti 15 birim
- Faaliyetle ilgili net nakit çıkışları 40 birimdir.

Bu birimin satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri 965 birim (1000-(25+10)) olarak belirlenebilir. Devam eden bir davanın avukatlık ücretleri ve gelecekte beklenen faaliyetle ilgili nakit çıkışları satış işlem maliyetinin bir bölümünü oluşturmazlar ve bu nedenle “satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer” hesaplamasının dışında tutulurlar.

⁹² Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.963.

⁹³ Aksu, a.g.e., s. 919-920.

3.2.3.2. Kullanım değeri

Geri kazanılabilir değerin belirlenmesi için gerekli diğer bir unsur varlığın kullanım değeridir. Değer düşüklüğüne ilişkin belirtilerin varlığı ve varlığın satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri veya kullanım değerinin defter değerini aştığına dair açık kanıtlar bulunmadığı hallerde, kullanım değerinin tahmin edilmesi gerekir⁹⁴.

IAS 36 Standardına göre, varlığın kullanım değerinin hesaplanmasında aşağıdaki unsurlar dikkate alınır;

a) İşletmenin varlıktan elde etmeyi beklediği gelecekteki nakit akımlarının tahmini,

b) Söz konusu gelecekteki nakit akımlarının tutarı ve zamanlamasında olabilecek değişikliklerle ilgili beklentiler,

c) Paranın zaman değeri- paranın zaman değerine ilişkin mevcut piyasa değerlendirmesini ve varlığa özel riskleri yansıtan vergi öncesi iskonto oranı,

d) Nakit akım tahminlerine veya iskonto oranına yansıtılabilecek varlıkta yer alan belirsizliğe katlanmanın bedeli,

e) Piyasa katılımcılarının, işletmenin varlıktan elde etmeyi beklediği gelecekteki nakit akışlarının fiyatlandırmasına yansıtacağı diğer unsurlar.

Kullanım değerinin hesaplanması esas olarak iki aşamalı bir süreçtir; ilki, gelecekteki nakit akımlarının tahmin edilmesi ve ikincisi bu nakit akımlarının bugünkü değerinin uygun bir iskonto oranı kullanılarak

⁹⁴ Epstein ve Mirza, a.g.e., s.297-298.

hesaplanmasıdır.⁹⁵.

a) Gelecekteki nakit akımlarının tahmin edilmesi

IAS 36, gelecekteki nakit akımlarının tahmin edilmesinde dikkat edilmesi gereken hususları belirtmiştir. Bu hususlar, aşağıdaki gibidir;

a) Nakit akım projeksiyonları, ilgili varlığın geriye kalan faydalı ömrü boyunca var olacak ekonomik koşullara ilişkin işletme yönetiminin yaptığı en iyi tahminleri içeren mantıklı ve desteklenebilir varsayımlara dayandırılmalıdır. İşletme dışı kanıtlara daha fazla ağırlık verilmelidir.

b) Nakit akım projeksiyonları, işletme yönetimi tarafından onaylanan en güncel finansal bütçelere veya tahminlere dayandırılmalıdır. Bu projeksiyonlarda, gelecekte gerçekleştirilecek yeniden yapılandırmalardan veya varlığın gelecekteki performansını artırma veya iyileştirme çalışmalarından kaynaklanan nakit giriş ya da çıkışları dikkate alınmamalıdır. Bu bütçeleri veya tahminleri esas alan projeksiyonlar, daha uzun bir dönemin kullanılması gerektiğine ilişkin haklı gerekçeler bulunmadığı sürece, en fazla 5 yıllık dönemi kapsamalıdır.

c) En güncel bütçelerin veya tahminlerin kapsadığı dönemin ilerisindeki dönemler açısından nakit akım projeksiyonları, artan bir oranın kullanılması gerektiğine ilişkin haklı gerekçeler bulunmadığı sürece; takip eden yıllarda sabit ya da azalan büyüme oranları uygulanmak suretiyle mevcut bütçeler veya tahminlere ilişkin olarak yapılan projeksiyonlar çerçevesinde tahmin edilmelidir. Anılan büyüme oranı, daha yüksek bir oranın kullanılması gerektiğine ilişkin haklı gerekçeler bulunmadığı sürece, işletmenin faaliyet gösterdiği ürünler, endüstriler, ülke veya ülkeler ya da varlığın kullanıldığı piyasalar için geçerli uzun vadeli ortalama büyüme

⁹⁵ Epstein ve Mirza, a.g.e., s.298.

oranlarını aşmamalıdır.

Standart, nakit akımlarının belirli bir detayda tahmin edilmesine yönelik işletme yönetiminin sorumluluğunu tanımlamaktadır. İşletme yönetimi, geçmişteki nakit akım projeksiyonları ve gerçekleşen nakit akımları arasındaki farkların sebeplerini inceleyerek, cari dönem nakit akım projeksiyonlarının belirlenmesinde esas alınacak varsayımların geçmişte gerçekleşen veriler ile tutarlı olmasını sağlamalıdır. İşletme yönetimi, şüphesiz geçmişte nakit akımları gerçekleştiğinde var olmayan ancak daha sonra ortaya çıkan olay veya durumların etkisini de dikkate almalıdır⁹⁶.

Gelecekteki nakit akımlarının hesaplanmasında yakın geçmişteki nakit akımını örnek almak ve mantıklı varsayımlar yapmak esastır. Bu bağlamda abartılmış büyüme oranı tahminlerinden, ümit edilen masraf kısıntılarından ve uzun faydalı ömür tahminlerinden kaçınmak gerekir. Genel olarak, yakın geçmişteki deneyimler, yakın gelecek için anlamlı bir rehberdir. İşletmenin kendi deneyimleri kadar sektördeki örnekleri de dikkate alması gerekir, çünkü ne kadar iyi yönetilirse yönetilsin ne kadar şanslı olursa olsun hiç bir işletme sektördeki veya ekonomideki trendlerin etkisinden kaçamaz. Örneğin; mevcut durumda oldukça karlı olmakla birlikte modası geçmekte olan veya demode olması beklenen bir ürün üreten bir işletmeyi düşünelim. Bu veriler ışığında, söz konusu ürünün üretiminde kullanılan makine ve teçhizatın sınırlı bir faydalı ömrünün kaldığını, dolayısıyla söz konusu makine ve teçhizat için değer düşüklüğü zararı muhasebeleştirilmesi gerektiğini söylemek mümkündür⁹⁷.

IAS 36, nakit akımlarının belirlenmesinde azami 5 yıllık döneme ilişkin en son bütçelerin veya tahminlerin esas alınmasını öngörmektedir. Bunun nedeni, daha uzun dönem için güvenilir tahminler yapılmasının genellikle

⁹⁶ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.971.

⁹⁷ Epstein ve Mirza, a.g.e., s.298

mümkün olmamasıdır. İşletme yönetimi, projeksiyonların güvenilir olduğundan eminse ve geçmiş deneyimler bunu destekliyorsa, daha uzun bir dönemi kullanabilir. Bütçeler veya tahminlerin kapsadığı dönemleri aşan yıllara ilişkin nakit akımlarının belirlenmesinde, sabit, azalan veya negatif büyüme oranları esas alınır. Objektif bilgilerle desteklenmesi halinde, artan oran kullanılabilir.

Bu 5 yıl kuralı genel ekonomik teoriye dayanmaktadır. Söz konusu teoriye göre, ortalamanın üzerinde bir büyüme sadece kısa dönemde elde edilebilir. Çünkü ortalamanın üzerinde bir büyüme piyasaya yeni rakiplerin girmesine neden olacak, artan rekabet ise büyüme oranının bir bütün olarak ekonominin ortalamasına doğru azalmasına yol açacaktır. IAS 36'ya göre, işletmeler faaliyet gösterdikleri ürünler, endüstriler, ülke veya ülkeler ya da varlığın kullanıldığı piyasalar için uzun vadede (örneğin 20 yıl) ortalama tarihi büyüme oranlarını aşmakta zorlanırlar⁹⁸.

Kullanım değerinin belirlenmesinde, nakit akım projeksiyonlarının yönetimin geleceğe dönük en iyimser tahminlerini değil en iyi tahminlerini yansıtması gerekmektedir. Dış kaynaklı verilerin, içerde üretilen verilere kıyasen daha geçerli olduğu kabul edilir. Ancak, bütçeler ve tahminler gibi içerde üretilen verilerin kullanıldığı durumlarda, bu bilgiler işletme üst yönetimince inceleniyor ve onaylanıyorsa ve önceki dönemlerde kullanılan benzer bütçeler ve tahminler bu bilgilerin doğruluğunu teyit ediyorsa, iç kaynaklı verilerin daha büyük ispat gücüne sahip olduğunu söylemek mümkündür. Resmi olarak hazırlanan ve gözden geçirilen bütçelerin kapsadığı dönemlerin ötesinde projeksiyon yapıldığında, en mütevazî varsayımlar kullanılmalıdır. Çünkü hem sürenin uzaması sebebiyle geleceğe ilişkin tahminler daha az güvenilir olacak hem de söz konusu dönemlere ilişkin resmi bütçeleme çalışmalarının bulunmaması bu tür projeksiyonların

⁹⁸ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.971.

güvenilirliğini azaltacaktır.

Gelecekteki nakit akım tahminleri aşağıdaki üç unsurdan oluşur;

- Varlıkların kullanımı süresince elde edilecek nakit girişlerine ilişkin projeksiyonlar,
- Varlıkların kullanımı süresince nakit girişi yaratabilmesi için katlanılacak ve varlıkla doğrudan ilişkilendirilebilecek veya mantıklı ve tutarlı biçimde dağıtılabilecek nakit çıkışları ile ilgili projeksiyonlar,
- Varlığın faydalı ömrünün sonunda elden çıkarıldığında oluşacak net nakit girişleri.

Nakit akımları, istikrarlı fiyatlar esas alınarak veya enflasyonun sebep olduğu genel fiyat değişiklikleri dikkate alınarak tahmin edilebilir. Gelecekteki nakit akımları enflasyon etkilerinden arındırılmış gerçek değerlerinden tahmin edilmiş ise, iskonto oranının genel enflasyondan kaynaklanan fiyat artışlarının etkisini içermemesi gerekir. Genellikle, işletmeler, bütçeleri veya tahminleri için kullandıkları yöntemle uyumlu olanı benimserler. Burada önemli olan, nakit akımları ve iskonto oranının, aynı esasa göre tahmin edilmesidir.

Nakit akımı projeksiyonları, günlük hizmet maliyetleri ve varlığın kullanımı ile ilgili olabilecek genel giderleri içerir. Yarıları tamamlanmış varlığın geri kalan yarısının tamamlanması için katlanılacak maliyetler nakit akımına dahil edilmekle birlikte, genel kural; geleceğe ilişkin nakit akımlarının varlığın mevcut durumuna göre tahmin edilmesidir. Tahminler, varlığın performansının iyileştirilmesi veya artırılması nedeniyle gelecekte artması beklenen nakit giriş veya çıkışlarını içermez.

Artan performansa ilişkin kısıtlama anlaşılabilir gibi görülmekle birlikte, kullanım değeri hesaplama sürecinde yapılan diğer varsayımlarla örtüşmesi zor olan gerçek dışı bir unsuru ortaya çıkarmaktadır. Örneğin; geleceğe ilişkin nakit akım tahminlerinin gelecekte gelişmesi, büyümesi ve iyileşmesi beklenen iş alanları itibariyle yapılması gerekirken, gerçek olmayan varsayımları esas alarak özel bir nakit akımı tahmini yapılması, bu sınırlı amaç için bile olsa, zor olabilir.

IAS 36'nın 48'inci paragrafında; bir varlığın mevcut performansına ilişkin bir iyileşmenin, söz konusu iyileşmeyi sağlayacak harcamalar yapılıncaya kadar, varlığın geleceğe ilişkin nakit akımlarının tahmininde dikkate alınmayacağı belirtilmektedir. Bu ilkenin uygulamaya etkisi şu şekilde ortaya çıkmaktadır; bir varlık değer düşüklüğüne uğramışsa, işletme söz konusu değer düşüklüğünü ortadan kaldırmak üzere gelecekte harcamalar yapacak olsa bile, varlık için değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilmesi gereklidir. Harcama gerçekleştirildikten sonra, değer düşüklüğü zararı, uygun olduğu ölçüde iptal edilebilecektir.

Standart, varlığın kullanım değerini etkileyebilecek geleceğe ilişkin yeniden yapılandırma ile ilgili benzer ilkeler içermektedir. Yeniden yapılandırmanın sonuçlarının nakit akımlarına dahil edilmesine ilişkin yasaklama, sadece işletmenin taahhüt altına girmediği planlar için geçerlidir. Bu durum, yine nakit akımlarının varlığın mevcut durumu esas alınarak belirlenmesine ilişkin genel kuralın bir sonucudur ve dolayısıyla mevcut durumu etkileyebilecek gelecekteki olaylar dikkate alınmaz. İşletme yeniden yapılandırma taahhüdü altına girdiğinde, işletmenin geleceğe ilişkin nakit giriş ve çıkış tahminleri yeniden yapılandırmadan kaynaklanacak maliyet tasarrufları ve diğer faydaları yansıtacaktır.

Değer düşüklüğü değerlendirmesine tabi tutulan bir nakit yaratan birimin gelecekteki nakit akım tahminleri, finansal faaliyetler veya vergi

tahsilatları veya ödemelerinden kaynaklanan nakit giriş veya çıkışlarını kapsamaz. Kullanılan iskonto oranı ve gelecekteki nakit akımları vergi öncesi esasına göre belirlenmektedir.

Bir varlığın faydalı ömrünün sonunda elden çıkarılması karşılığında elde edilecek (veya ödenecek) tahmini net nakit akışları hesaplanırken, benzer varlıklara ilişkin cari fiyatlar ve maliyetler esas alınır. İşletme, tahminlerini yaparken, bilgili ve istekli taraflar arasında yapılacak bir işlemde ortaya çıkacak tutara yakın bir değeri esas alma konusunda azami dikkat ve özeni göstermelidir.

Yabancı para birimi cinsinden nakit akımları, öncelikle söz konusu nakit akımının yaratılacağı para birimi cinsinden tahmin edilir ve daha sonra söz konusu para birimi için uygun bir iskonto oranı kullanılarak bugünkü değere indirgenir. İşletme, kullanım değeri hesaplamasının yapıldığı tarih itibarıyla geçerli olan döviz kurunu kullanarak yabancı para birimi cinsinden hesapladığı bugünkü değer rakamını işletmenin raporlama para birimine dönüştürür. Bu suretle bulunan varlığın kullanım değeri defter değeri ile karşılaştırılır ve varlık bu iki değerden düşük olanı üzerinden defterde izlenir.

b) İskonto oranının hesaplanması ve nakit akımlarının bugünkü değerinin hesaplanması

Kullanım değerinin hesaplanmasında kullanılan ikinci değişken de nakit akımı projeksiyonlarının bugünkü değerinin hesaplanmasında kullanılacak iskonto oranıdır.

Hem paranın zaman değerini, hem de varlığa özgü risklere ilişkin cari piyasa değerlendirmesini yansıtan bu oran; yatırımcıların tutar, zaman ve risk profili açısından işletmenin varlıktan elde etmeyi beklediği nakit akımlarıyla aynı düzeyde nakit akımları yaratan bir yatırım yapmış olsalardı elde etmeyi bekleyecekleri getiridir. Bu oran, benzeri varlıklar için cari piyasa

işlemlerindeki zımni bir oran üzerinden veya hizmet potansiyeli ve riskleri açısından ilgili varlığa benzer bir varlığa (veya varlık portföyüne) sahip halka açık bir işletmenin ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti üzerinden tahmin edilebilir.

Çok ender durumlarda bu tür piyasa oranları bulunabilmektedir. Varlığa özel oranların piyasadan temin edilemediği durumlarda, IAS 36'nın A nolu ekinde belirtildiği üzere temsili oranlar kullanılmalıdır. Buna göre, başlangıç noktası olarak işletmeler aşağıdaki oranları kullanabilirler⁹⁹;

- Sermaye Varlıkları Fiyatlama Modeli gibi teknikler kullanılarak belirlenen işletmeye ait sermayenin ağırlıklı ortalama maliyeti
- İşletmenin marjinal borçlanma oranı ve
- Diğer piyasa borçlanma oranları.

Standardın A nolu ekinde uygun iskonto oranının belirlenmesine dair aşağıdaki açıklamalara yer verilmiştir¹⁰⁰;

- İskonto oranı; nakit akım projeksiyonu ile ilgili özel riskleri yansıtacak şekilde düzeltilmeli (ülke, para birimi, fiyat ve nakit akım riskleri) ve ilgili olmayan risklerden arındırılmalıdır.
- Mükerrerliği önlemek açısından iskonto oranı, gelecekteki nakit akım tahminlerinden arındırılan riskleri içermemelidir.
- İskonto oranı, işletmenin sermaye yapısından ve varlığın nasıl finanse edildiğinden bağımsız olmalıdır.

⁹⁹ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.975.

¹⁰⁰ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.975-976.

- İskonto oranı vergi sonrası oran ise (sermayenin ağırlıklı ortalama maliyeti gibi) vergi öncesi oranı yansıtacak şekilde düzeltilmelidir.
- Normal şartlarda bir varlığın kullanım değerinin tahmini için tek bir iskonto oranı kullanılır, ancak varlığın kullanım değeri farklı risklere veya faiz oranlarının vade yapılarına hassas ise farklı dönemler için ayrı iskonto oranı kullanılmalıdır.

Standartta, işletmenin marjinal borçlanma maliyetinin iskonto oranının belirlenmesi ile ilgili olabileceği belirtilmektedir. Ancak, bu oran sadece başlangıç noktası olabilir, çünkü uygun iskonto oranı işletmenin sermaye yapısından ve varlığın nasıl finanse edildiğinden bağımsız olmalıdır. Marjinal borçlanma oranına ihtiyatlı yaklaşılmalıdır, çünkü işletmenin örneğin geri ödeme riskine ilişkin bir unsur içerebilir ki, bu unsur varlığın beklenen getirisinin değerlendirilmesi ile ilişkili olmayabilir¹⁰¹.

Uygulamada uygun iskonto oranı tahmininde, büyük çoğunlukla ağırlıklı ortalama sermaye maliyetinin (WACC) kullanılması beklenmektedir. Bunun nedeni olarak; kullanım değeri hesaplamalarının büyük kısmının nakit yaratan birimler için yapılacak olması ve çok nadir durumlarda benzer bir nakit yaratan birim için piyasa olması gösterilmektedir¹⁰². WACC'ı hesaplamak, oldukça teknik bir konudur ve akademik literatürde hakkında çok yazı yazılmış ancak genel bir mutabakata varılamamıştır. Değer düşüklüğü testinde oran seçimi kritik bir öneme sahiptir ve uygulamada teorik olarak mükemmel bir oranın elde edilmesi pek olası görülmemektedir. Sonuçta amaç, hassas, makul ve mantıklı bir oran elde etmektir ve literatürde kabul gören yöntemlerden biri kullanılarak uygun iskonto oranı hesaplanabilir.

¹⁰¹ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.976.

¹⁰² Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.976.

IAS 36, varlığa özgü riskler için iskonto oranında düzeltme yapılabileceği gibi doğrudan doğruya bu düzeltmelerin nakit akımlarının risk için düzeltilmesi ile de sağlanabileceğini belirtmektedir. Burada önemli olan nokta, risk için tek bir düzeltme yapılması, bir başka ifade ile hem pay (nakit akımları) hem de paydanın (iskonto oranı) birlikte düzeltilmemesi gereğidir. Bugünkü değer hesaplamasında kullanılan “geleneksel yöntem”de, nakit akımı projeksiyonları belirsizlikler için düzeltilmiş uygun iskonto oranı kullanılarak iskonto edilir. Bu yöntemde, iskonto oranının doğru tespit edilmesine büyük önem verilir. Bugünkü değer hesaplamasında kullanılan diğer bir yöntem olan “beklenen nakit akımı” yönteminde ise, nakit akımları doğrudan belirsizlikler için düzeltilir. Bu yöntemde riskin etkisinin iki defa dikkate alınmasını önlemek için, nakit akım projeksiyonları piyasa oranı kullanılarak iskonto edilir¹⁰³.

IAS 36, nakit akım tahminlerinin vergi ve finansman maliyetleri düşülmeden önceki halinin esas alınmasını gerektirir, buna karşın iskonto edilmiş nakit akımı değerlemelerinde genellikle vergi sonrası nakit akımı kullanılır. Kullanım değerinin hesaplanmasında vergi öncesi nakit akımları kullanılacağı için, iskonto oranı olarak da vergi öncesi iskonto oranının kullanılması gerekir. Uygulamada, öncelikle vergi sonrası sermaye maliyeti hesaplanmakta (Sermaye Varlıklarını Fiyatlama Modelinin geniş çaplı kullanımının etkisiyle) ve daha sonra vergi öncesi iskonto oranı tespit edilmektedir. Ancak, vergi sonrası iskonto oranının standart bir vergi oranında artırılması suretiyle tespit edilen vergi öncesi iskonto oranı, her zaman için uygun bir oran olmayabilir. Çünkü, vergi öncesi ve vergi sonrası iskonto oranları arasındaki fark her zaman vergi oranına eşit olmayabilir. Gelecekteki vergi kaynaklı nakit akışları ve varlığın faydalı ömrü sonucu etkiler. Bu nedenle vergi kaynaklı nakit akımlarının varlığın kullanım değeri üzerindeki etkisinin tahmin edilmesi ve ihtiyaç olursa bir değerlendirme uzmanından danışmanlık hizmeti alınması gerekebilir.

¹⁰³ Aksu, a.g.e., s.924-925.

Uygun iskonto oranının belirlenmesinde dikkat edilmesi gerekli diğer bir konu, enflasyon etkisinin dikkate alınmasıdır. Gelecekteki nakit akımları enflasyonun etkisinden arındırılmış olarak belirlenmiş ise, iskonto oranının da enflasyonun etkisinden arındırılmış olması gerekir. Eğer gelecekteki nakit akımları nominal para birimi cinsinden tahmin edilmişse ve fiyatların zaman içinde artacağı bekleniyorsa, bugünkü değer in sağlıklı olarak belirlenebilmesi için uygulanacak iskonto oranının da enflasyon etkisini yansıtacak şekilde nominal değer olarak belirlenmesi gerekir.

Uygulanacak iskonto oranı, bilanço tarihi itibarıyla geçerli olan cari piyasa koşullarını yansıtmalıdır. Piyasa faiz oranlarının dalgalanma gösterdiği bir dönemde, bir varlığın gelecekteki nakit akışları değişmese dahi, hesaplanan kullanım değerinin değişmesi mümkündür. Bu ekonominin bir gerçeğidir; herşey sabitken, piyasa faiz oranlarındaki düşüş varlıkların değerini artırır, oranlardaki artış ise varlıkların değerini düşürür. Bunun muhasebeye etkisi ise bir yıl önce değer düşüklüğüne uğramayan uzun ömürlü bir varlığın, piyasa faiz oranlarındaki artışın etkisiyle cari dönemde değer düşüklüğüne uğrama riskinin bulunmasıdır¹⁰⁴. Bu kapsamda, cari piyasa getiri oranında kazanç sağlaması beklenmeyen varlıkların değer düşüklüğüne uğradığı söylenebilirse de, varlığa özgü iskonto oranının kısa dönemli faiz artışlarından etkilenmeyebileceğini de unutmamak gerekir¹⁰⁵.

Örnek 1¹⁰⁶; Bir işletme, defter değeri 10.000 birim, birikmiş amortismanı 2.000 birim olan bir baskı makinesinin kullanım değerini hesaplamak istemektedir. Makinenin geriye kalan faydalı ömrünün 10 yıl olduğu tahmin edilmiştir. 10 yıllık süre içerisinde, baskı makinesinin net nakit akımları ve faydalı ömrünün sonunda elden çıkarılmasından sağlanacak nakit

¹⁰⁴ Epstein ve Mirza, a.g.e., s.301.

¹⁰⁵ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.976.

¹⁰⁶ Otlu, a.g.e., s.75.

girişi aşağıdaki gibi tahmin edilmiştir.

Tablo 1- Baskı Makinesinin Kullanım Değerinin Hesaplanması

Yıllar	Tahmini net nakit akımları	Bugünkü değer faktörü (%12)	Net nakit akımının bugünkü değeri
1	1.800	0,893	1.607
2	1.500	0,797	1.196
3	1.400	0,712	997
4	1.200	0,636	763
5	1.100	0,567	624
6	1.000	0,506	506
7	800	0,452	362
8	700	0,403	282
9	500	0,360	180
10	400	0,322	129
Hurda değer	500	0,322	161
Kullanım Değeri			6.807

Örnek 2¹⁰⁷; 20X0 yılının sonunda, T şirketi 10.000 birim bedel ödeyerek M şirketini satın almıştır. M üç ülkede faaliyet gösteren bir üretim şirketidir.

Tablo 2- M şirketinin A, B ve C ülkelerindeki faaliyetleri

20X0 sonu	Satın alma fiyatının dağılımı	Tanımlanabilir varlıkların gerçeğe uygun değeri	Şerefiye
A ülkesi faaliyetler	3.000	2.000	1.000
B ülkesi faaliyetler	2.000	1.500	500
C ülkesi faaliyetler	5.000	3.500	1.500
Toplam	10.000	7.000	3.000

¹⁰⁷ International Accounting Standards Board (IASB), **International Financial Reporting Standards (IFRSs) including International Accounting Standards (IASs) and Interpretations as at 1 January 2006**, London, 2006, s.1570

20X0 ve 20X1 yıl sonları itibariyle, her bir nakit yaratan birimin kullanım değeri (geri kazanılabilir değer, kullanım değerine ilişkin hesaplamalar çerçevesinde tespit edilmektedir) defter değerini aşmaktadır. Dolayısıyla, değer düşüklüğü bulunmamaktadır.

20X2 yılı başında, A ülkesinde yeni bir hükümet göreve gelmiş ve bu yeni hükümet T'nin ürünlerinin ihracatını önemli derecede sınırlayan mevzuat değişikliği yapmıştır. Bunun sonucu olarak ve öngörülebilir bir gelecek için A ülkesindeki T'nin üretimi %40 azalacaktır. Bu durum, 20X2 başı itibariyle A ülkesindeki faaliyetlerin geri kazanılabilir değerinin tahmin edilmesini gerektirmektedir. T, A ülkesindeki tanımlanabilir varlıkları için 12 yıllık faydalı ömür kullanmakta ve artık değer beklememektedir. İskonto oranı olarak %15 kullanılacaktır.

Tablo 3- A Ülkesindeki Faaliyetlerin Geri Kazanılabilir Değeri

Yıl	Uzun dönemli büyüme oranları	Gelecekteki nakit akışları	Bugünkü değer faktörü (%15)	Gelecekteki nakit akışlarının bugünkü değeri
20X2		230*	0,86957	200
20X3		253*	0,75614	191
20X4		273*	0,65752	180
20X5		290*	0,57175	166
20X6		304*	0,49718	151
20X7	%3	313**	0,43233	135
20X8	(%2)	307**	0,37594	115
20X9	(%6)	289**	0,32690	94
20X0	(%15)	245**	0,28426	70
20X1	(%25)	184**	0,24719	45
20X2	(%67)	61**	0,21494	13
Kullanım değeri				1.360

(*) %40 azalıştan sonra, işletme yönetiminin net nakit akışlarına ilişkin en iyi tahminleri

(**) Azalan büyüme oranları kullanılarak önceki dönemlere ilişkin nakit akımları çerçevesinde belirlenen beklenen nakit akışları

A ülkesindeki nakit yaratan birimin geri kazanılabilir değeri 1.360 birimdir. Nakit yaratan birimin defter değeri $(3.000-(2.000/12)=2.833)$, geri kazanılabilir değer üzerinde olduğundan, aradaki fark tutarında $(2.833-1360=1473)$ değer düşüklüğü zararının kar/zarara yansıtılması gereklidir. Öncelikli olarak A ülkesinin faaliyetleri ile ilgili şerefiyenin defter değeri (1.000) sıfıra indirilir, daha sonra kalan bakiye (473) nakit yaratan birim içindeki diğer tanımlanabilir varlıkların defter değerinden indirilir.

3.2.4. Değer Düşüklüğü Zararı

Bir varlığın geri kazanılabilir değerinin defter değerinden düşük olması durumunda, söz konusu varlığın defter değeri geri kazanılabilir değerine indirilmelidir. Anılan indirgeme bir değer düşüklüğü zararıdır.

Konuya ilişkin bir örneğe aşağıdaki tabloda yer verilmektedir¹⁰⁸.

Tablo 4- IAS 36'ya Göre Değer Düşüklüğü Zararı Tespiti

(1) Karşılaştır		(2) Karşılaştır		(3)
Satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer	Kullanım değeri	Geri kazanılabilir değer	Defter değeri	Değer düşüklüğü zararı
950	1.040	1.040	1.000	Değer düşüklüğü yok.
950	960	960	1.000	40 birimlik değer düşüklüğü var, defter değeri 960 birime indirilecek.
940	920	940	1.000	60 birimlik değer düşüklüğü var, defter değeri 940 birime indirilecek.

¹⁰⁸ Riley, a.g.e.

Değer düşüklüğü zararlarının muhasebeleştirilmesinde iki durumu birbirinden farklılaştırarak incelemek gerekir;

a) Varlığın elde etme maliyeti üzerinden izleniyor olması. Bu durumda, varlığın defter değeri; varlığın alım maliyetine ek olarak varlığı kullanım amacına uygun hale getirmek için yapılan aktifleştirilmiş masrafların tümünden birikmiş amortismanlar düşülerek bulunur. Eğer geçmişte değer düşüklüğü kaydedilmişse, varlığın defter değerinin tespitinde birikmiş değer kayıpları da indirim kalemi olarak dikkate alınır.

b) Duran varlığın yeniden değerlendirilmiş değerler üzerinden izleniyor olması ve bu nedenle bilançonun özkaynaklar bölümünde söz konusu varlık ile ilgili olarak yeniden değerlendirme fonunda rakam bulunuyor olması. Bu durumda da yine varlığın defter değerinin belirlenmesinde, birikmiş amortismanlar ve eğer geçmişte değer düşüklüğü kaydedilmişse birikmiş değer kayıpları indirim kalemi olarak dikkate alınır.

Bunlardan birincisinde, aktifin değeri azaltılırken gelir tablosu hesaplarından birine de zarar yazılacaktır. İkinci durumda ise eğer değer düşüklüğü zararı tespit edilmiş ise öncelikle duran varlıkla ilgili özkaynaklar bölümünde yeniden değerlendirme fonunda rakam var ise bundan karşılanacak, eğer tamamını karşılamıyorsa kalan kısım dönemin gelir tablosunda bir hesaba aktarılacaktır¹⁰⁹.

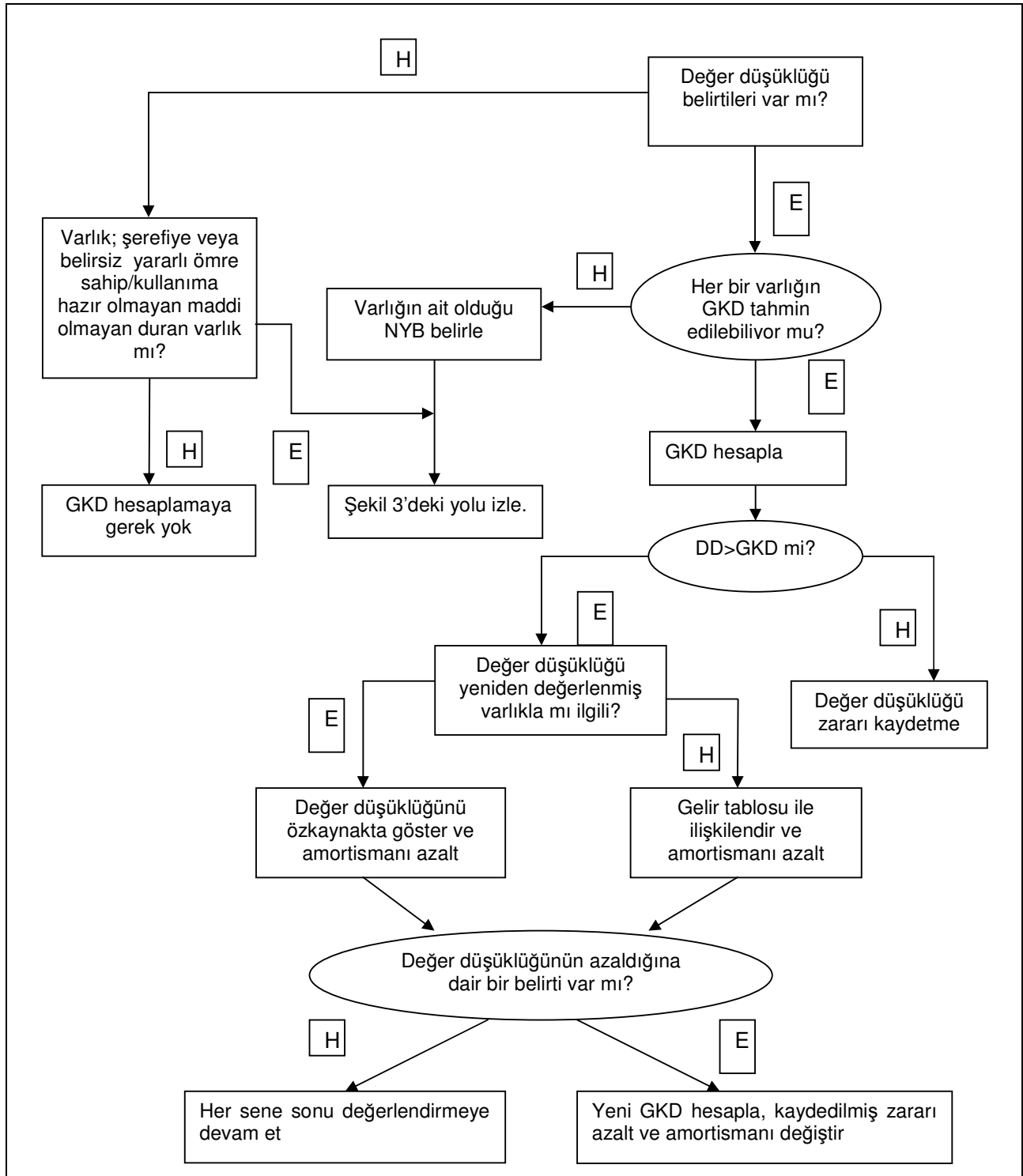
Değer düşüklüğü testi yapıldığı durumlarda amortisman gideri varlığın değer düşüklüğü testi yapılmadan önceki mi, yoksa sonraki mi değeri üzerinden hesaplanacağı bir sorun olarak doğabilir. Dönemin amortismanı değer düşüklüğü testi yapılmadan önceki değer üzerinden hesaplanacak, daha sonra belirlenmiş yeni değerine göre kayıt yapılarak varlığın net defter

¹⁰⁹ Kaval, Örtün ve Karapınar, a.g.e., s.520.

değeri geri kazanılabilir değerine indirgenecek, ancak daha sonraki dönemlerde ayrılacak amortisman gideri varlığın yeni değer testine göre bulunan değeri üzerinden hesaplanacaktır. Yani hem duran varlığın aktif değeri, hem amortisman oranı değişime uğrayacaktır¹¹⁰.

Yukarıda anlatılan süreç aşığıdaki tabloda özetlenmektedir.

¹¹⁰ Kaval, Örtten ve Karapınar, a.g.e., s.520-521.

Şekil 2- IAS 36'ya Göre Tek Bir Varlığa İlişkin Değer Düşüklüğü Testi Adımları¹¹¹

¹¹¹ Aksu, a.g.e., s.912.

IAS 36, muhtemel değer düşüklüklerinin belirlenmesi ve bu tutarın bilançoda aktiflerden düşülürken zararın gelir tablosuna alınmasını belirtmekle birlikte, aktiften düşülürken pasifte bir “değer düşüklüğü karşılığı hesabı” kullanılarak mı yoksa doğrudan aktifin değerinden düşülmesi mi gerektiği ve yine gelir tablosunda zararın hangi hesapta gösterilmesi gerektiği konusunda açık bir belirleme bulunmamaktadır¹¹².

Bazı yazarlara göre, değer düşüklüğü zararının bilançoda gösterimi konusunda, işletmenin benimsediği duran varlık değerlendirme yöntemine göre farklılık yaratılabilir. Buna göre, varlığın elde etme maliyeti üzerinden izlendiği durumlarda değer düşüklüğü zararının “birikmiş amortisman hesabı” içinde gösterilmesi, varlığın yeniden değerlendirilmiş değer üzerinden izlendiği durumlarda ise değer düşüklüğü zararının yeniden değerlendirilmiş defter değerinden düşülmesi uygun olacaktır¹¹³. Değer düşüklüğünün gelir tablosunda gösterimine ilişkin görüşlerde ise, değer düşüklüğü zararının amortisman giderleri hesabında gösterilmesinin mantıken uygun olacağı, bunun yanında ayrı bir gelir tablosu hesabında gösterilmesine de sıcak bakıldığı, ancak değer düşüklüğü zararının esas faaliyetin bir parçası olmadığı (olağandışı gider olarak değerlendirilmesi gerektiği) yönündeki görüşlerin desteklenmediği, dolayısıyla değer düşüklüğü zararının her nasıl izlenirse izlensin faaliyet karı içinde yer alması gerektiği savunulmaktadır.

Ülkemiz uygulamaları çerçevesinde konu ele alındığında, IAS/IFRS uygulayan ve yasal defterlerini buna göre tutan işletmelerin izleyebilecekleri yöntemler hakkında değerlendirmeler aşağıdaki şekilde özetlenebilir;

¹¹² Kaval, Örtten ve Karapınar, a.g.e., s.521.

¹¹³ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.979.

a) Değer düşüklüğü zararının bilançoda gösterimi

Değer düşüklüğü zararının bilançoda gösteriminde iki yöntemden birisi seçilerek kullanılabilir. İlk yönteme göre, hesaplanan net değer düşüklüğü aktifin değerinden düşülür. Aynı şey birikmiş amortismanlara ekleme yapılarak da elde edilebilir. İkinci yöntemde ise, hem aktif değer hem birikmiş amortismanlar birlikte düzeltilir. Bazı yazarlara göre; birikmiş amortismanlara alacak yazılarak veya birikmiş amortisman hesaplarının bir alt hesabı açılarak “Değer düşüklüğü karşılığı” isimli bir hesap kullanılarak takip etmek daha doğru olacaktır, ancak istenir ise Maddi, Maddi Olmayan Duran Varlıklar ve Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller hesap gruplarının altına birikmiş amortisman hesaplarının dışında ayrı bir hesap olarak “değer düşüklüğü karşılığı” hesabı açılabilir¹¹⁴. Bu uygulama, tam açıklama ve şeffaflık prensiplerine göre daha doğru ve IAS 36’nın ruhuna daha uygun bir kayıt şekli olarak görülmektedir¹¹⁵.

b) Değer düşüklüğü zararının gelir tablosunda gösterimi

Gelir tablosuna “amortisman giderleri” veya “karşılık giderleri” olarak alınması mümkündür. Değer düşüklüğü zararının “amortisman gideri” gibi düşünülmesi durumunda, amortisman giderleri ile birlikte fonksiyonlara dağıtılması söz konusu olabilecektir. Ancak, bazı yazarlar, değer düşüklüğü zararlarının amortisman gideri gibi dağıtılmasının ve özellikle üretim maliyetleri ile ilişkilendirilmesinin mümkün olmadığı görüşünü savunmaktadırlar. Değer düşüklüğü zararının, diğer karşılık giderlerinde olduğu gibi varlıkların değerlerinin düzeltilmesinden başka bir şey olmadığı düşüncesiyle, “Karşılık giderleri” hesabı aracılığıyla “Diğer gider ve zararlar” kaleminde gösterilmesi uygun olabilir. Ancak, değer düşüklüğü zararının önemli büyüklüklerde olabileceği veya olduğu durumlarda “Duran Varlıklarda

¹¹⁴ Kaval, Örtün ve Karapınar, a.g.e., s. 521.

¹¹⁵ Aksu, a.g.e., s.930.

Değer Düşüklüğü Zararı” isimli ayrı bir kalemde gösterilmesi önemlilik, tam açıklama ve şeffaflık ilkeleri açısından daha uygun olacaktır.

Değer düşüklüğü zararı halen vergi bakımından kabul edilmeyen bir gider olduğu için, değer düşüklüğüne uğrayan varlığın defter değeri ile vergiye esas değeri yani değer düşüklüğü yapılmamış defter değeri farklılaşacaktır. IAS 12 Gelir Vergileri standardına göre, aradaki fark üzerinden ertelenen vergi alacağı veya borcu hesaplanmalıdır. Dolayısıyla, değer düşüklüğü karşılığı ayırır ayırmaz ertelenmiş vergi boyutunun da hesaplanması gerekmektedir.

3.2.5. Nakit Yaratan Birimler

Bir varlığın değer düşüklüğüne uğramış olduğuna dair herhangi bir belirtinin bulunması halinde, söz konusu varlığın geri kazanılabilir değerinin tahmin edilmesi gerekir. Anılan varlığın geri kazanılabilir değerinin tahmin edilmesinin mümkün olmadığı durumlarda, varlığın ait olduğu nakit yaratan birimin geri kazanılabilir değerinin tespit edilmesi gerekir.

Standartta, bir varlığın geri kazanılabilir değerinin belirlenemeyeceği durumlar sayılmıştır. Buna göre; varlığın kullanım değerinin satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerine yakın olacağı tahmin edilemediği ve varlığın diğer varlıklara ilişkin nakit akımlarından büyük ölçüde bağımsız nakit akımı yaratmadığı durumlarda, kullanım değeri dolayısıyla geri kazanılabilir değer nakit yaratan birim için belirlenecektir.

Örneğin; arsa, arazi, bazı makine ve cihazlara ilişkin geri kazanılabilir değerin belirlenmesi sorun olmayabilir. Özellikle bunların pazar değeri bilinebiliyorsa durum böyledir. Ancak, bazı varlıklar vardır ki, bunların aktif bir piyasası olmadığı için geri kazanılabilir değerinin tespiti sorun olur. Piyasa değeri olmayanların kullanım değerlerine ihtiyaç duyulur ki, bunlar tek

başlarına nakit üretmedikleri için kullanım değerlerinin tespiti de mümkün değildir. Bu durumdaki varlıklar değerlendirilme dışına da çıkmayacağına göre herhangi bir yaklaşımla kullanım değerlerinin tespit edilmesi gerekir. Bu amaçla, Standart tarafından getirilen yaklaşım nakit yaratan birimin geri kazanılabilir değerinin tespitidir¹¹⁶.

Nakit yaratan birimin değer düşüklüğü testine tabi tutulduğu hallerde, nakit yaratan birimin gerçeğe uygun değerine ilişkin güvenilir bir tahminde bulunulamıyorsa, nakit yaratan birimin kullanım değerinin hesaplanması gerekmektedir. Genel uygulama olarak, nakit yaratan birimler için güvenilir bir gerçeğe uygun değer tespit etmek zordur, çünkü nakit yaratan birimler tek bir varlığa göre daha az homojendir, daha az alım-satıma konu edilir. Nakit yaratan birimin gerçeğe uygun değerinin belirlenemediği veya belirlenen değer nakit yaratan birimin net varlıkları toplamının altında kaldığı hallerde, birimin kullanım değeri hesaplanmalıdır. Nakit yaratan birimin kullanım değerinin hesaplanmasını gerektiren durumlar şu şekilde sıralanabilir;

a) Şerefiyenin değer düşüklüğüne uğradığından şüphe edilmesi,

b) Nakit yaratan birimin değer düşüklüğüne uğradığından şüphe edilmesi (ikna edici bir gerçeğe uygun değere ulaşamaması),

c) Maddi olmayan duran varlıklar veya diğer duran varlıkların değer düşüklüğüne uğradığından şüphe edilmesi, her bir varlık unsurunun nakit akımının tanımlanamaması ve güvenilir bir gerçeğe uygun değer belirlenememesi veya gerçeğe uygun değer defter değerinin altında kalması.

¹¹⁶ Kaval, Örtün ve Karapınar, a.g.e., s. 522.

3.2.5.1. Nakit yaratan birimin belirlenmesi

Standartta “nakit yaratan birim”, diğer varlıklardan veya varlık gruplarından sağlanan nakit girişlerinden büyük ölçüde bağımsız bir nakit girişi yaratan belirlenebilir en küçük varlık grubu olarak tanımlanmıştır.

Bir işletmede nakit yaratan birimlerin belirlenmesi esnek bir yapıya sahiptir, esas itibariyle de takdir hakkı kullanılmasını gerektirir. Nakit yaratan birimlerin belirlenmesinde, yönetimin işletmenin faaliyetlerini (ürün kolları, faaliyetleri, faaliyet yerleri, mahalleri veya bölgeleri gibi) nasıl izlediği ve kontrol ettiği ile varlıkların ve faaliyetlerin devam ettirilmesine veya elden çıkarılmasına yönelik kararları nasıl verdiği gibi hususların dikkate alınması gerekir.

Standart, nakit yaratan birimin belirlenmesinde, birimin ürettiği ürünün aktif bir piyasası olmasının önemini vurgulamaktadır. Bir varlık veya varlık grubu tarafından üretilen bir ürünün aktif bir piyasasının olması halinde, ilgili varlıklar nakit yaratan birim olarak değerlendirilir, bu ürünlerin kısmen veya tamamen işletme içinde kullanılıyor olması durumu değiştirmez. Bir varlık veya nakit yaratan birim tarafından yaratılan nakit girişlerinin transfer fiyatlaması uygulamalarından etkilenmesi halinde, nakit yaratan birimin kullanım değerinin belirlenmesine yönelik geleceğe ilişkin nakit akımlarının tahmini yapılırken; işletme dışında karşılıklı pazarlık ortamında oluşabilecek en iyi fiyatın tahmin edilmesi gerekir. Bu kuralın gerekçesi, aktif bir piyasanın olması halinde nakit yaratan birimin ürünlerini aktif piyasada satarak diğer varlıklardan tamamen bağımsız nakit akımı yaratabilmesidir. Bu kural, metallere, enerji ürünlerine (petrol ürünler, doğal gaz) ve serbestçe alınıp satılan diğer mallara uygulanabilir¹¹⁷.

¹¹⁷ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.967.

Nakit yaratan birimler bir işletmede belirli girdi ve çıktıları olan, genellikle belirli bir müşteri grubundan nakit girişleri elde eden bir bölüm, faaliyet, ürün zinciri, mağaza, faaliyet bölgesi veya bir fabrika olabilir. Örneğin, perakende fabrika satış mağazaları bölgeler altında gruplandırılabilir, çünkü hepsi aynı ekonomik durumlara maruzdur ve tek başlarına etkileri önemsizdir.

Nakit yaratan birimlerin belirlenmesi, takdir hakkı kullanımı gerektiren ve şirkete maliyeti büyük olan bir süreç olduğundan, işletmeler faaliyetlerin birbiriyle entegre olduğunu ileri sürerek nakit yaratan birimleri daha ziyade geniş gruplar halinde belirlemeye çalışabilirler. Nakit yaratan birimlerin çok geniş belirlenmesi, bazı olası değer düşüklüklerinin geniş varlık grubu içinde yok olmasına ve kaydedilmemesine neden olacaktır. Bu nedendir ki, Standart, nakit yaratan birimin mümkün olan en küçük grup olarak belirlenmesi konusunda azami gayretin gösterilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Nakit yaratan birimlerin belirlenmesi sürecinde, işletmelerin varlıkları gruplandırma metodları farklı olabilir, ancak uygulanan metodların yıllar itibarıyla birbiriyle tutarlı olması gerekmektedir. Haklı gerekçelerin varlığı halinde, metod değişikliğine gidilmesi mümkündür.

Örnek 1¹¹⁸; Bir işletme, bir bölgedeki tüm kullanıcılara posta dağıtım hizmeti vermek üzere sözleşme imzalamıştır. Sözleşme hükümlerine göre, alıcı ve satıcı arasındaki mesafeye bakılmaksızın, sadece postanın ağırlığına göre ücretlendirme yapılmaktadır. İşletme, uzak mesafeli posta dağıtımlarında önemli miktarda zarar etmektedir.

Bu durumda, işletmenin imzalamış olduğu servis anlaşması sebebiyle, posta hizmeti verilen tüm bölgenin nakit yaratan birim olarak dikkate alınması

¹¹⁸ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s. 965.

gerekmektedir.

Örnek 2¹¹⁹; Okullara öğrenci servisi yapmak üzere kurulan bir şirkette, girilen ihale sonucunda bir ilköğretim okulu aile işbirliği ile anlaşma sağlamış ve işe başlamıştır. Bu amaçla altı hatta oniki minibüs servise konulmuştur. Bu altı hattın açık tutulacağına ilişkin taahhütname imzalanmıştır. Servis araçlarının tamamı işletmenin kendi malıdır. Birinci yılın sonunda iki hatta öğrenci azlığı nedeniyle sürücü ve yardımcısının maliyeti bile karşılanamamakta, bu hatlarda zarar edilmektedir. Ancak, diğer hatlar karlı bir vaziyette çalışmaktadır. Bu iki hatta çalışan minibüsler satılsa defter değerlerini karşılamamaktadır.

Bu durumda iki minibüsün defter değerleri piyasa değerlerinin üstünde olduğu için değer düşüklüğünün olduğunu varsayalım. Bunların satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerleri belli olmakla birlikte, net gerçekleştirilebilir değerlerin tespiti için kullanım değerinin de hesaplanmasına gerek duyulmaktadır. Çünkü kullanım değeri, piyasa fiyatından yüksek ve hatta defter değerinden de yüksek olabilir. Bu nedenle, bunların kullanım değerlerinin bilinmesi gerekir. Kendilerinin tek başlarına kullanım değerleri hesaplanamaz. Çünkü yapılan sözleşmeye göre bu hatlar tek başlarına çalışmamakta, diğer hatlar ile birlikte çalışmakta ve hizmet vermektedirler. Bu nedenle, sadece iki hattın değil, tüm hatların değerlendirilmesinin yapılması gerekir. Tümünü dikkate alındığı zaman karlı bir iş olarak görüldüğü için iki hatta değer düşüklüğü hesaplanmaz.

Örnek 3¹²⁰; Bir maden işletmesi özel bir demiryoluna sahiptir ve bu yolun sayesinde de faaliyetlerini yürütmektedir. Bu özel demiryolunun bir hurda fiyatı olmakla birlikte önemsizdir ve tek başına nakit yaratamayıp, maden işletmesinin faaliyetlerine destek olmaktadır. Dolayısıyla, sağladığı

¹¹⁹ Kaval, Örtün ve Karapınar, a.g.e., s. 524.

¹²⁰ Kaval, Örtün ve Karapınar, a.g.e., s. 523.

nakit akışı maden işletmesi sayesinde olmaktadır.

Bu durumda, özel demiryolunun satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerini tespit etmek olanaksızdır. Onun kullanım değeri de tek başına belirlenemez, çünkü o ancak diğerleri ile birlikte nakit üretebilmektedir. O halde özel demiryolunu tek başına bir nakit yaratan birim olarak nitelemek olanaksızdır. Tüm maden işletmesi nakit yaratan birimdir.

Bu durumun başka bir versiyonu varlığın piyasa fiyatı veya sağladığı nakit ölçülebilmekle birlikte, bu nakdin tek başına değil, diğer birimlerle birlikte üretildiği, onlardan bağımsız olmadığı durumdur. Bu durumda da varlığın tek başına piyasa değeri veya kullanım değeri değil, nakit yaratan birimin geri kazanılabilir değerinin belirlenmesi gerekmektedir.

Örnek 4¹²¹; M bir perakende mağazalar zinciridir ve B mağazasının ve değişik semtlerde B gibi 5 ayrı mağazanın sahibidir. Bütün mağazalar aynı şekilde yönetilmektedir. B ve diğer mağazalardan dördü 5 sene evvel satın alınmış ve şerefiye kaydedilmiştir. B bütün perakende satın alımlarını M'nin satın alma merkezinden yapmaktadır. Fiyatlama, reklam ve pazarlama ve insan kaynakları kararı (B'nin kasa ve satış personeli hariç) M tarafından verilmektedir.

Bu örnekte, şirket içi raporlamanın ve performans ölçümünün mağaza bazında yapılıp yapılmadığı, faaliyetlerin mağaza bazında mı yoksa bölge/şehir bazında mı yönetildiği cevaplanması gereken sorulardır.

Bu durumda, M'nin bütün mağazaları şehrin değişik bölgelerinde olup değişik müşterileri ve dolayısıyla M'in diğer varlık ve nakit yaratan birimlerinden ayırdedilebilir, bağımsız nakit girişleri ve karlılığı vardır. Bu yüzden B'nin ayrı bir nakit yaratan birim olduğu düşünülmektedir.

¹²¹ Aksu, a.g.e., s.922-923.

Örnekte bir değişiklik yaparak konuyu yeniden deęerlendirelim¹²². B ve diğer 2 mağaza arasında müşteri taleplerinin karşılanması konusunda sıkça transfer gerçekleştiğini ve müşterilerin bu üç mağaza arasında kayıtsız olduğunu, yani istediği ürünün hangi mağazada bulursa aldığı kabul edelim. Bu durumda, B tarafından yaratılan nakit akışının diğer 2 mağaza tarafından yaratılan nakit akışından bağımsız olduğunu söylemek zordur. Dolayısıyla, bu üç mağazayı tek bir nakit yaratan birim olarak değerlendirmek uygun olacaktır.

Örnek 5¹²³; Y tur şirketinin bir tatil havzasında aynı klasmanda üç oteli vardır. Üçü de birbirine alternatif oteller olarak pazarlanmakta ve konaklama ücretleri aynıdır. Tatilciler bu otellerden birinden ötekine transfer edilmekte ve dışardan gelen müşteriler için merkezi bir rezervasyon sistemi kullanılmaktadır.

Bu otellerin ürünleri birbirinin yerine geçebildiği ve 3 ayrı yerde sanki tek bir işletmeymiş gibi yönetildiği için bir nakit yaratan birim gibi ele alınabilirler. Fakat işletme, işi kapama kararını tek otel seviyesinde vereceğini unutulmamalı, nakit yaratan birim kararını verirken bunu da dikkate almalıdır.

Örnek 6¹²⁴; Y'nin son mamülü için kullandığı önemli bir ana madde aynı işletmenin X imalathanesinden satın alınmaktadır. X'in mallarının Y'ye satılmasında kullanılan transfer fiyatı bütün kar marjlarını X'e geçirmektedir. X'in mallarının %60 kadarı Y'ye, geri kalanı da işletme dışında X'in diğer müşterilerine satılmaktadır. Y mallarının %80'ini işletme dışındaki müşterilerine satmaktadır.

¹²² Ernst & Young, "Implementation and Applications of IFRS on Asset Impairment and Asset Held for Sale" sunuş metni (Thierry Bertrand, Olivier Lemaire, Renaud Breyer), Viyana, Mart 2006.

¹²³ Aksu, a.g.e., s.922-923.

¹²⁴ Aksu, a.g.e., s.922-923.

X ürünlerini aktif bir pazarda satıp Y'nin nakit girişlerinden bağımsız nakit girişi sağlayabildiğine göre (üretimin bir kısmı Y tarafından kullanılsa dahi) X'in bir nakit yaratan birim olması olasılığı yüksektir. Aynı şekilde Y'de ayrı bir nakit yaratan birimdir. Eğer X'in aktif bir dış pazarı olmasaydı, X'in girişleri Y'nin ürünlerine olan talebe bağlı olacaktı ve o zaman geri kazanılabilir değeri Y'den bağımsız hesaplanamayacaktı. Aynı zamanda X ve Y beraber yönetildikleri için bağımsız nakit yaratan en küçük varlık birimi X ve Y'nin toplamı olacaktı.

Örnek 7¹²⁵; M şirketi tek bir ürün üretmekte ve A, B ve C fabrikaları bulunmaktadır. Her bir fabrika farklı bir kıtada yerleşiktir. A fabrikası, B ve C fabrikalarında montajı yapılan parçaları üretmektedir. B ve C'nin bileşik kapasitesi tam olarak kullanılmamaktadır. M şirketinin ürünleri B veya C aracılığıyla dünya genelinde satılmaktadır. Örneğin, B'nin ürünleri, daha hızlı teslim edilebiliyorsa C'nin bulunduğu kıtada satılabilmektedir. B ve C'nin kullanım düzeyleri, satışların iki bölgede dağılımına bağlıdır.

A'nın ürünleri için aktif piyasanın varlığı halinde, A ayrı bir nakit yaratan birim olarak ele alınabilir. B ve C tarafından üretilen ürünler için aktif bir piyasa olsa da, B ve C'ye ilişkin nakit akışları iki bölge arasında üretimin dağılımına bağlıdır. B ve C ye ilişkin geleceğe ilişkin nakit akışları ayrı ayrı belirlenemez. Dolayısıyla B ve C tanımlanabilen en küçük nakit yaratan birimdir. A'nın ürünleri için aktif bir piyasanın varolmaması halinde ise, her bir fabrikanın nakit akışlarını ayrı ayrı belirlemek zor olduğundan, A, B ve C birlikte tanımlanabilir en küçük nakit yaratan birim olarak ele alınmalıdır.

Örnek 8¹²⁶; M bir üretim şirkettir. İşletmenin kullanımında olan bir genel müdürlük binası bulunmaktadır. Kapasite azaltımından sonra, binanın yarısı işletme tarafından kullanılmaya devam ederken, diğer yarısı üçüncü

¹²⁵ Aksu, a.g.e., s.922-923.

¹²⁶ Aksu, a.g.e., s.922-923.

kişilere 5 yıl süreyle kiralanmıştır.

Binanın başlıca kullanım amacı, M şirketinin üretim faaliyetlerini destekleyen bir şirket varlığı olarak hizmet vermektir. Bu nedenle, binanın bir bütün olarak, işletmenin yarattığı nakit akımından büyük ölçüde bağımsız nakit akımı yarattığı söylenemez. Dolayısıyla, binaya ilişkin nakit yaratan birim, M şirketinin tamamıdır. Ayrıca, bina yatırım amaçlı olarak elde tutulmadığından, geleceğe ilişkin nakit akım projeksiyonları yapılarak binanın kullanım değerinin tespit edilmesi de uygun olmayacaktır.

Örnek 9¹²⁷; Bir editör 150 adet derginin isim hakkında sahiptir. Bunlardan 70 tanesi satın alınmış, 80 tanesi ise kişisel olarak yaratılmıştır. Satın alınmış bir dergi ismi için yapılan ödeme, maddi olmayan bir duran varlık olarak kayıt altına alınmıştır. Dergi isimlerinin yaratılmasına ve mevcut dergi isimlerinin korunmasına (muhafaza edilmesine) ilişkin maliyetler gider olarak kayıtlara alınmıştır. Direkt satışlardan ve reklamlardan sağlanan nakit girişleri her bir dergi ismi için ayrı ayrı belirlenebilmektedir. Dergi isimleri tüketici bölümlerine göre yönetilmektedir. Bir dergi isminin reklam gelirinin düzeyi, o derginin ilişkili olduğu tüketici bölümündeki dergilerin sayısına bağlıdır. Yönetim eski dergi isimlerini ekonomik ömürleri tamamlanmadan önce bırakma ve aynı tüketici bölümleri için yenileri ile derhal değiştirme gibi bir politikaya sahiptir. Tek bir dergi ismi için nakit yaratan birim nedir sorusuna cevap aranmaktadır.

Tek bir dergi isminin geri kazanılabilir değeri muhtemelen belirlenebilmektedir. Bir dergi ismine ait reklam geliri düzeyinin, söz konusu derginin bulunduğu tüketici bölümündeki diğer dergilerden etkilenmesine rağmen, direkt satışlardan ve reklamlardan elde edilen nakit girişleri her bir dergi adı için ayrı ayrı saptanabilmektedir. Ek olarak, dergi isimleri tüketici bölümlerine göre yönetilmesine karşın isimlerin elden çıkarılma kararları

¹²⁷ IASB, a.g.e., 1569.

dergi bazında alınmaktadır. Bundan dolayı, her bir dergi diğerlerinden büyük ölçüde bağımsız nakit girişleri üretmektedir ve her bir dergi ismi ayrı birer nakit yaratan birimdir.

3.2.5.2. Nakit yaratan birimin defter değerinin belirlenmesi

Nakit yaratan birimin geri kazanılabilir değeri, tek bir varlıkta olduğu gibi, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri ile kullanım değerinden yüksek olanı esas alınarak belirlenir. Nakit yaratan birimin defter değeri ise, geri kazanılabilir değer belirlenmesinde dikkate alınan varlıklar esas alınarak tespit edilir.

Nakit yaratan birimin defter değeri, doğrudan ilgili olan veya makul ve tutarlı bir esasa göre ilişkilendirilebilen varlıkları kapsar. Bunlar ise, nakit yaratan birimin kullanım değerinin hesaplanmasında esas alınacak geleceğe ilişkin nakit akımlarını yaratan varlıklardır. Nakit yaratan birimin defter değeri, esas itibarıyla borçların defter değerini içermez, ancak nakit yaratan birimin geri kazanılabilir değeri söz konusu hesaplar dikkate alınmaksızın belirlenemiyorsa borçlar da dikkate alınabilir. Örneğin; bir varlığın elden çıkarılması alıcının bir borcu üstlenmesini gerektiriyorsa, anlamlı bir karşılaştırma yapılmasını sağlamak üzere borç miktarının nakit yaratan birimin defter değerinden ve kullanım değerinden düşülmesi gerekmektedir. Diğer bir istisna, eğer nakit yaratan birimin geri kazanılabilir değer belirlenmesini kolaylaştıracaksa, IAS 36 kapsamında olmayan varlık veya borçların (alacaklar veya diğer finansal varlıklar, ticari borçlar, emeklilik fonları ve diğer karşılıklar gibi) nakit yaratan birime dahil edilmesi ile ilgilidir. Şunu belirtmek gerekir ki, nakit yaratan biriminin yıllar itibarıyla tutarlı bir biçimde oluşturulması, diğer bir ifadeyle nakit yaratan birimlerin her yıl aynı nakit akımı, varlık ve borç kalemlerini içermesi gerekmektedir.

Standart, varlıkların nakit yaratan birime eksiksiz olarak dağıtılmasının önemine dikkat çekmektedir. Nakit akımı yaratan her bir varlığın, nakit yaratan birime dahil edilmesi şarttır, aksi durumda değer düşüklüğüne uğramış olan bir nakit yaratan birimin, değer düşüklüğüne uğramadığı yönünde bir değerlendirme yapılması söz konusu olabilecektir, çünkü nakit yaratan birimin defter değeri, nakit yaratan birime dahil edilmeyen varlıklar nedeniyle düşük tespit edilecektir.

Örnek¹²⁸; Y birimi defter değerleri üzerinden gösterilmekte olan aşağıdaki varlık ve borçlara sahiptir;

	<u>Birim</u>
• Makine, tesis ve cihazlar (tarihi maliyet)	400
• Makine ve cihazların kuruluş masrafları	150
• Şerefiye	300
• Borçlar	100
• Karşılıklar (örneğin garanti karşılıkları)	100

Nakit yaratan birimin geri kazanılabilir değeri 965 birim olarak belirlenmiştir.

Bu nakit yaratan birimin defter değeri olan 850 birim, tahsis edilen şerefiye de dahil olmak üzere varlıkların defter değerlerini ve amaçlanan fonksiyonu yerine getirebilmeleri için yapılmış olan bütün mantıklı ve gerekli satın alma ve kuruluş dönemi maliyetlerini içerir. Değer düşüklüğü testi için hesaplanan bu 850 birimlik defter değeri, geri kazanılabilir değer olarak belirlenen 965 birim ile karşılaştırılacaktır. Bu örnekte geri kazanılabilir değer defter değerinden yüksek olduğu için bir değer düşüklüğü zararı gerçekleşmemiştir ve bir dahaki raporlama zamanına kadar birim defter değerinden gösterilmeye devam edecektir.

¹²⁸ Aksu, a.g.e., s.927-928.

3.2.5.3. Şerefiye ve belirsiz faydalı ömre sahip maddi olmayan duran varlıklar

İşletme birleşmeleri sırasında elde edilen şerefiye, bireysel olarak tespit edilmeleri ve ayrı olarak muhasebeleştirilmeleri imkanı olmayan varlıklardan beklenen gelecekteki ekonomik faydalar için devralan tarafından yapılan ödemeyi ifade etmektedir. IAS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardı, işletme içi yaratılan şerefiyenin muhasebeleştirilmesine izin vermemektedir.

IFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı, şerefiyenin elde etme maliyeti üzerinden kayıtlara alınmasını ve daha sonra elde etme maliyetinden birikmiş değer azalışlarının düşülmesi suretiyle bulunacak değerden izlenmesini öngörmektedir. IFRS'den önce geçerli olan IAS 22'ye göre, şerefiye yıllar itibariyle itfa edilmekteydi ancak IFRS 3 bu uygulamaya son vermiş, bunun yerine şerefiyenin her yıl veya değer düşüklüğü olabileceğine dair herhangi bir belirtinin varlığı halinde daha sık aralıklarla değer düşüklüğü testine tabi tutulmasını düzenlemiştir. Bunun sonucu olarak, IAS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardında yapılan değişiklikle, maddi olmayan duran varlıkların belirsiz ömre sahip olabileceği belirtilmiş, dolayısıyla maddi olmayan duran varlıklar iki gruba ayrılmıştır; belirli faydalı ömrü olanlar ve belirsiz faydalı ömrü olanlar. Belirli faydalı ömre sahip varlıklar, faydalı ömürleri esas alınarak sistematik olarak itfaya tabi tutulacak, belirsiz faydalı ömre sahip olanlar ise yıllık olarak değer düşüklüğü testine tabi tutulacaktır.

Şerefiye ve belirsiz faydalı ömre sahip maddi olmayan duran varlıklara ilişkin değer düşüklüğü değerlendirmesi, diğer varlıklardan farklı olarak, her yıl yapılmaktadır. Değer düşüklüğü testinin, yıllık raporlama dönemi içerisinde herhangi bir zamanda yapılması mümkündür, ancak her yıl aynı zamanda yapılması şarttır. Aşağıdaki kriterlerin varlığı halinde, önceki dönemde detaylı olarak hesaplanmış geri kazanılabilir değer, değer düşüklüğü testi sırasında

cari dönemde tekrar kullanılabilmesi mümkündür¹²⁹;

a) Teste tabi tutulan varlığın aktif ve pasifleri, son hesaplanan geri kazanılabilir değere ait olan aktif ve pasiflerden önemli derecede farklı değilse,

b) En son hesaplanan geri kazanılabilir değer varlığın defter değerini önemli ölçüde aşıyorsa,

c) En son geri kazanılabilir değer hesaplamasından sonra gerçekleşen olaylar ve koşullar dikkate alındığında, bir önceki dönemde elde edilen sonucun çok fazla sapmayacağı biliniyorsa.

Bu kapsamda, son hesaplanan geri kazanılabilir değerde önemli bir değişiklik olmamışsa ve varlığın ilişkili olduğu nakit yaratan birimde önemli bir değişiklik yoksa, geri kazanılabilir değer en baştan yeniden hesaplanması yerine, önceki hesaplamaların gözden geçirilerek yeniden kullanılması mümkündür. Bu da yıllık test için yapılması gereken çalışmayı önemli derecede azaltır. Geri kazanılabilir değer hesaplaması sonsuza kadar bu şekilde kullanılmayacağından, yeni bir test yapılmasını gerektirecek durumlar belirlenirken çok dikkatli olunması gerekmektedir¹³⁰.

Örnek 1¹³¹; H Kurumu bir önceki dönemde 1. faaliyet ünitesinde değer düşüklüğü olduğu yargısına varmıştır. Bunun belirlendiği zamanda bu ünitenin 1.000 birimlik defter değeri ve 1.500 birimlik geri kazanılabilir değeri olan varlıklara sahip olduğu görülmüştür. Sene boyunca, nakit yaratan birimde önemli ölçüde bir sabit kıymet alım veya satımı söz konusu olmamıştır. Kullanılan iskonto oranı değişmemiş ve işletme önemli ölçüde

¹²⁹ Aksu, a.g.e., s. 918.

¹³⁰ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.985.

¹³¹ Aksu, a.g.e., s.918.

bütçeyle uyum içerisinde faaliyetlerine devam etmektedir.

Standartta bahsi geçen şartlara uyulduğu için H kurumunun 1. faaliyet ünitesinin geri kazanılabilir değerinin belirlenmesi için tekrar detaylı bir hesaplama yapmasına gerek yoktur ve önceden belirlenen 1.500 birimlik geri kazanılabilir değer değer düşüklüğü testi için kullanılabilir.

Örnek 2¹³²; X işletmesi 2005 yılında nakit yaratan birim A'yı değer düşüklüğü testine tabi tutmuştur. 2006 yılında, aşağıdaki koşulların varlığı nedeniyle 2005 yılı hesaplamalarını kullanmaya karar vermiştir;

a) Net varlıklarda önemli bir değişiklik olmamıştır.

b) 2005 yılında, birimin geri kazanılabilir değeri 20 birim ve defter değeri 16 birim olarak belirlenmişti.

c) Birimin mevcut geri kazanılabilir değeri, defter değerinden daha fazla olma ihtimali çok yüksektir.

3.2.5.3.1. Şerefiye

Şerefiye, tanımı gereği, diğer varlıklardan bağımsız nakit akımı yaratamadığından, tek başına değer düşüklüğü testine tabi tutulamaz. Bu nedenle, değer düşüklüğü testi yapılabilmesi için, şerefiyenin elde edildiği tarihten itibaren birleşmenin sinerjisinden yarar sağlaması beklenen nakit yaratan birim veya birimlere dağıtılması gerekmektedir. Bu durum, şerefiyenin dağıtılacağı nakit yaratan birim veya birimler grubunun her yıl değer düşüklüğü testine tabi tutulması sonucunu doğurur. Şerefiyenin

¹³² PriceWaterhouseCoopers (PWC), IFRS Workbooks for Accounting Professionals, No 36 Impairment of Assets, Mayıs 2004, Moskova-Rusya, (Erişim; www.accountingreform.ru).

dağıtılacağı nakit yaratan birim veya birimler grubu; işletme içi yönetsel amaçlarla şerefiyenin izlendiği en alt seviyeyi temsil etmeli ve IAS 14 Bölümlere Göre Raporlama Standardına göre belirlenen birincil veya ikincil raporlama esasına dayanan bir bölümünden daha büyük olmamalıdır.

Şerefiye, genel uygulama olarak, işletme birleşmesinin gerçekleştiği dönem sonu itibariyle belirlenebilir. Eğer belirlenemiyorsa, şerefiyenin dağıtımı yapılmaz, dolayısıyla şerefiye dağıtılmadan bırakılır. Dağıtılmayan şerefiye tutarı ve neden dağıtılmadığı hakkında finansal tablo dipnotlarında açıklama yapılır. Şerefiyenin nakit yaratan birim veya birimler grubuna dağıtımı işleminin, işletme birleşmesinin gerçekleştiği tarihten sonra başlayan ilk hesap dönemi sonu itibariyle tamamlanması gereklidir. Şerefiyenin dağıtımının yapılmadığı durumlarda, ilgili birimin değer düşüklüğüne uğramış olabileceğine ilişkin her ne zaman bir belirti ortaya çıkarsa söz konusu birimin kendisi (şerefiye hariç), defter değeri ile geri kazanılabilir değeri karşılaştırılmak suretiyle değer düşüklüğü açısından test edilmelidir.

Şerefiyenin bir kısmının veya tamamının dönem içinde nakit yaratan bir birim veya birimler grubuna dağıtılmış olması durumunda, söz konusu birim veya birim grupları dönem sonundan önce değer düşüklüğü testine tabi tutulur. Bunun gerekçesi, birleşme işleminde devralan işletmenin varlık için fahiş (geri kazanılabilir değerinin üzerinde) bir bedel ödemesi halinde, olası değer düşüklüğünün fazla gecikmeden muhasebeleştirilmesini temin etmektir.

Şerefiyenin dağıtıldığı nakit yaratan birim veya birimler grubu en az yılda bir kez değer düşüklüğü testine tabi tutulur. Değer düşüklüğü testinin dönem sonunda yapılması zorunlu değildir, yıl içinde herhangi bir zamanda yapılabilir ancak her yıl aynı vakitte yapılması şarttır. Dolayısıyla farklı nakit yaratan birimler farklı zamanlarda test edilebilir. Ayrıca, şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü olabileceğine dair herhangi bir belirtinin bulunması halinde, her yıl yapılan değer düşüklüğü testinden ayrı olarak, dönem sonu itibariyle

yeni bir deęer dūřüklüęü incelemesi daha yapılır.

řerefiyenin daęıtıldıęı bir nakit yaratan birim için deęer dūřüklüęü testinin yapılması sırasında, řerefiyeyi ihtiva eden birimdeki bir varlıęın deęer dūřüklüęüne uęramıř olabileceęine iliřkin bir belirti ortaya çıkarsa, řerefiye hariç tutularak ilk etapta ilgili varlık deęer dūřüklüęü açısından test edilir ve varsa önce söz konusu varlıęın deęer dūřüklüęü zararı muhasebeleřtirilir, daha sonra řerefiyeyi ihtiva eden nakit yaratan birim açısından deęer dūřüklüęü incelemesi yapılır. Benzer řekilde, řerefiyeyi ihtiva eden nakit yaratan birim grubuna dahil bulunan bir birimin deęer dūřüklüęüne uęramıř olabileceęine iliřkin bir belirti ortaya çıkarsa, řerefiye hariç tutularak ilk ařamada ilgili nakit yaratan birim deęer dūřüklüęü açısından test edilir ve varsa önce söz konusu birimin deęer dūřüklüęü zararı muhasebeleřtirilir ve daha sonra řerefiyeyi ihtiva eden birim grubu açısından deęer dūřüklüęü incelemesi yapılır.

şerefiyenin dağıtıldığı nakit yaratan bir birim veya birimler grubunun defter değerinin (şerefiye dahil) geri kazanılabilir değerini aştığı hallerde, değer dūřüklüęü zararı vardır. Deęer dūřüklüęü zararı öncelikle şerefiye tutarından dūřülür, kalan kısım birimdeki diğer varlıkların defter değerlerine oransal olarak dağıtılır.

Burada dikkat edilmesi gereken bir konu, işletme birleşmesi sırasında muhasebeleştirilen şerefiye tutarının, devralan işletmenin sahip olduğu ortaklık payı çerçevesinde elde ettiği şerefiyeyi gösterdiğidir. Devralan işletmenin sahip olmadığı paylara ilişkin şerefiye, devralan işletmenin konsolide finansal tablolarında yer almaz, bu kısım ‐azınlık payı‐ olarak adlandırılabilir. Dolayısıyla, şerefiyenin dağıtıldığı bir nakit yaratan birimde azınlık payı varsa, nakit yaratan birimin defter değeri bu kısmı içermeyecektir. Oysa nakit yaratan birimin geri kazanılabilir değeri hesaplanırken, devralan işletmenin sahip olmadığı paylara ilişkin şerefiye tutarı da dikkate alınır. Sonuç olarak; şerefiyenin dağıtıldığı nakit yaratan birim veya birimler

grubunun değer düşüklüğü testinin sağlıklı yapılabilmesi için, birimin geri kazanılabilir değeri ile karşılaştırma yapmadan önce birimin defter değerinin düzeltilmesi gereklidir. Düzeltme sonucunda bulunan birimin defter değerinin birimin geri kazanılabilir değerini aşması halinde, değer düşüklüğü zararı vardır ve öncelikle şerefiyeden indirilir. Ancak, şerefiye sadece devralan işletmenin payına göre muhasebeleştirildiğinden, şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü zararı “devralan işletmeye ait olan” ve “azınlık payına ait olan” şeklinde ikili ayrıma tabi tutulmalı ve devralan işletmeye ait olan kısım “şerefiye değer düşüklüğü zararı” olarak muhasebeleştirilmelidir. Toplam değer düşüklüğü zararının toplam şerefiye tutarından fazla olması halinde, aradaki fark nakit yaratan birim içinde yer alan diğer varlıkların defter değerlerine oransal olarak dağıtılır.

Örnek 1¹³³; Finansal raporlarını Aralık sonu itibariyle hazırlayan bir şirket şerefiye için değer düşüklüğü değerlendirmesini Eylül ayında yapmaktadır. Şerefiye nakit yaratan birimler A, B ve C'ye dağıtılmıştır. Eylül değerlendirmesi sırasında A'da bir değer düşüklüğü göze çarpmıştır. Bu durumda işletme ilk olarak nakit yaratan birim A için Eylül ayında değer düşüklüğü testi yapacak ve gerekiyorsa değer düşüklüğü zararı kaydedecektir. Daha sonra nakit yaratan birimler A, B ve C'ye dağıtılan şerefiye için değer düşüklüğü testi yapılacaktır.

Örnek 2¹³⁴; Nakit yaratan birim A için önceki dönemde 160 birimlik şerefiye dağıtımı yapılmıştır. A'dan daha küçük bir varlık grubu tanımlanamadığı için, şerefiye daha alt varlık gruplarına dağıtılamamıştır. Cari dönemde A parçalara ayrılmış ve diğer nakit yaratan birimler B, C ve D'ye dahil edilmiştir. Bu durumda, A'ya ilişkin şerefiye tutarının B, C ve D'ye dağıtılması gerekir. Dağıtım yapılırken, B, C ve D ile birleşme gerçekleşmeden önceki A'nın 3 parçasının nispi değerleri esas alınır. A'nın

¹³³ Aksu, a.g.e., s. 942.

¹³⁴ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.567.

bu üç parçasının diğer nakit yaratan birimlere dahil edilmesinden önceki geri kazanılabilir değerlerinin sırasıyla 200, 300 ve 500 birim olduğunu varsayarsak, B, C ve D'ye dağıtımı yapılacak şerefiye miktarı sırasıyla 32, 48 ve 80 birim olacaktır.

3.2.5.3.2. Belirsiz faydalı ömre sahip varlıklarda değer düşüklüğü

“Belirsiz faydalı ömür” ifadesini, “sınırsız faydalı ömür” ifadesi ile karıştırmamak gerekir. Belirsiz faydalı ömür, varlığın işletme bünyesinde tutulma niyetini etkileyebilecek olayların gerçekleşme olasılığının bulunduğu, bu nedenle varlığın faydalı ömrünün tespit edilemediği durumlarda söz konusu olur.

Dönem içinde kayıtlara alınan belirsiz faydalı ömre sahip varlıklar, yıl sonundan önce değer düşüklüğü testine tabi tutulmalıdır. Bu varlıklar, her yıl aynı dönemde olmak üzere, en az yılda bir kez değer düşüklüğü açısından değerlendirilir. Değer düşüklüğü değerlendirmesinin yıl sonları itibariyle yapılma zorunluluğu bulunmamaktadır. Ayrıca bu varlıklar IAS 36'nın normal yükümlülüklerine de tabidir. Değer düşüklüğüne dair herhangi bir belirtinin bulunması halinde yıl sonları itibariyle de değer düşüklüğü testi yapılır.

Kullanıma hazır olmayan maddi olmayan varlıklar için de aynı durum söz konusudur. Dönem içinde kayıtlara alınan kullanıma hazır olmayan herhangi bir maddi olmayan duran varlık (faydalı ömrü belirli olsun olmasın) yıl sonundan önce değer düşüklüğü testine tabi tutulur. Bu varlıklar, en az yılda bir kez değer düşüklüğü testine konu edilir. Bunun nedeni, varlığın gelecekte nakit akımı yaratabilme yeteneğinin, varlığın kullanıma hazır hale gelmesinde önce belirlenmesinde büyük belirsizlik bulunmasıdır. Bu gereklilik, bir hesap döneminden uzun süren ve aktifleştirilen geliştirme giderleri için önem taşımaktadır.

Belirsiz faydalı ömre sahip maddi olmayan veya kullanıma hazır olmayan bir varlığın tek bir varlık olarak nakit akımı yaratması mümkündür, bu durumda tek bir varlık olarak değer düşüklüğü testi uygulanır. Bu tür varlıkların nakit yaratan bir birim içinde yer almaları halinde ise, nakit yaratan birim için değer düşüklüğü değerlendirilmesi yapılmalıdır. Bu ise, nakit yaratan birimin, en az yıllık olarak değer düşüklüğü testine tabi tutulması sonucunu doğurur.

Belirsiz faydalı ömre sahip maddi olmayan varlıklar ile ilgili değer düşüklüğü, yukarıda tek bir varlık ve nakit yaratan birime ilişkin açıklanan muhasebeleştirme esaslarına göre kayıtlara alınır. Ancak, şerefiye ile belirsiz faydalı ömre sahip varlıklara ilişkin değer düşüklüğü zararlarının nakit yaratan birim içinde dağıtımını konusunda önemli bir farklılık bulunmaktadır. Nakit yaratan birimde bir değer düşüklüğü olduğunda, zarar öncelikle şerefiyeden düşülür, geriye kalan bakiye diğer varlıkların defter değerlerinden oransal olarak indirilir. Belirsiz faydalı ömre sahip varlıklarda ise, değer düşüklüğü zararının öncelikle bu varlıklardan düşülmesi söz konusu olmayıp, tüm varlıkların defter değerlerinden oransal olarak indirilir.

3.2.5.4. Şirket varlıkları

Bir işletmenin, genel müdürlük binası ve bilgi işlem merkezi gibi niteliği gereği bağımsız olarak nakit akımı yaratma kapasitesi olmayan varlıkları da bulunur. IAS 36, bu tip varlıkları “şirket varlıkları” olarak tanımlamaktadır. Şirket varlıklarının ayırtedici özellikleri; bağımsız nakit akımı yaratamamaları ve defter değerlerinin bahse konu nakit yaratan birime tamamen aktarılamamasıdır¹³⁵.

¹³⁵ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s. 969.

Şirket varlıklarının değer düşüklüğü testine tabi olacağı açık olduğu kadar, bu değerlendirmenin soyut bir ortamda yapılamayacağı da açıktır. Çünkü nakit çıkışlarına karşın nakit girişi olmadığından, testin sonucunun ciddi bir değer düşüklüğü göstermesi kaçınılmazdır¹³⁶.

Doğrudan nakit akımı yaratmayan bu tür varlıklarda, değer düşüklüğü belirtileri neler olabilir sorusu akla gelmektedir. Bu varlıklardan bir kısmının satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri nispeten kolay bir şekilde tespit edilebilir. Bu durum genel müdürlük binası için genelde doğru iken, bilgi işlem merkezi için aynı şeyi söylemek zordur. Şirket varlığının ilişkili olduğu nakit yaratan birimin değer düşüklüğüne uğradığına dair herhangi bir belirti yoksa, varlığın piyasa değerinin düşmesi değer düşüklüğü incelemesi yapılmasını gerektirmeyebilir (işletme yönetiminin, söz konusu varlığı elden çıkarmaya karar verdiği durumlar hariç). Sonuç olarak, bir şirket varlığının ilişkili olduğu nakit yaratan birim veya birimlerin değer düşüklüğü belirtisi gösterdiği durumlarda, şirket varlığının değer düşüklüğü belirtisi göstermesi olasıdır.

Bu nedenle, şirket varlığının değer düşüklüğüne uğradığına dair bir belirtinin olması ve kullanım değerinin hesaplanması halinde, şirket varlığının defter değerinin nakit yaratan birimlere dağıtılması gerekir. Bu dağılım, nakit yaratan birimde yer alan tüm varlıkların (nakit yaratan birim ve şirket varlıkları) geri kazanılabilir değerinin belirlenmesine imkan verir¹³⁷. Bu yapılmaz ise, şirket varlığına ilişkin olası değer düşüklüğü ihmal edilmiş olacak, ayrıca faaliyette olan diğer varlıkların değer düşüklüğü incelemesini de olumsuz etkileyecektir¹³⁸.

¹³⁶ Epstein ve Mirza, a.g.e., s.301.

¹³⁷ Lexis Nexis ve Ernst & Young,a.g.e., s.969.

¹³⁸ Epstein ve Mirza, a.g.e., s.301.

Standard, şu şekilde bir süreç belirlemiştir. Mükünse, şirket varlıkları makul ve tutarlı bir esasa göre nakit yaratan birimlere dağıtılır. Şirket varlığının defter değeri makul ve tutarlı bir esasa göre nakit yaratan birimlere dağıtılabiliyorsa, her bir nakit yaratan birim ayrı ayrı değer düşüklüğü testine tabi tutulur ve nakit yaratan birimin defter değeri şirket varlığının kendisine dağıtım yapılan kısmını içerir. Şirket varlığının defter değeri her bir nakit yaratan birime dağıtılamıyorsa, izlenmesi gereken üç aşama gündeme gelir. İlk olarak, nakit yaratan birim değer düşüklüğü testine tabi tutulacak ve varsa değer düşüklüğü zararı muhasebeleştirilecektir. İkinci olarak, şirket varlığının defter değerinin tamamının veya bir kısmının dağıtılabildiği nakit yaratan birimler bir grup olarak tanımlanır. Bu grup içinde, ilk teste tabi tutulan nakit yaratan birim de yer alır. Son olarak, grup içinde yer alan tüm nakit yaratan birimler değer düşüklüğü testine tabi tutularak, grubun defter değerinin grubun kullanım değerinin üstünde olup olmadığı değerlendirilir. Eğer bu da yeterli olmazsa, değer düşüklüğü zararı nakit yaratan birimlerin oluşturduğu grupta yer alan tüm varlıklara oransal olarak dağıtılır. Bu dağıtım yapılırken, defter değeri veya finansal ölçüler (örneğin; satış hasılatı) esas alınabileceği gibi, çalışan sayısı veya süre kıstası da kullanılabilir¹³⁹.

Örnek¹⁴⁰; Bir işletmenin 3 ayrı nakit yaratan birimi (A, B ve C) ve bir genel müdürlük binası bulunmaktadır. Genel müdürlük binasının defter değeri olan 150 birim her bir nakit yaratan birimin defter değerine dağıtılmaktadır. Geriye kalan faydalı ömür A için 10 yıl, B ve C için 20 yıl olarak tahmin edilmektedir. Bu nedenle, ağırlıklı dağılım esası benimsenmiştir.

¹³⁹ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.970.

¹⁴⁰ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.970

Tablo 5- Genel Müdürlük Binasının Defter Değerinin Nakit Yaratan Birimlere Dağıtımı

	A	B	C	Toplam
Defter değeri	100	150	200	450
Faydalı ömür	10 yıl	20 yıl	20 yıl	
Faydalı ömür için belirlenen ağırlık	1	2	2	
Ağırlıklandırma sonrası defter değeri	100	300	400	800
Genel müdürlük binasının dağıtımı	$(100/800)=$ %12	$(300/800)=$ %38	$(400/800)=$ %50	%100
Dağıtım	19	56	75	(150)
Dağıtım sonrası defter değeri	119	206	275	600

3.2.5.5. Nakit yaratan bir birime ilişkin değer düşüklüğü zararı

Nakit yaratan bir birimin geri kazanılabilir değerinin defter değerinden daha düşük olması durumunda, ilgili nakit yaratan birime ilişkin değer düşüklüğü zararı muhasebeleştirilir.

Standart, nakit yaratan bir birimdeki değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilmesinde; öncelikle, nakit yaratan birime dağıtılan şerhifeyenin defter değerinin azaltılmasını, daha sonra geriye kalan değer düşüklüğü zararının ilgili birimin (veya birim grubunun) diğer varlıklarına birimdeki her bir varlığın defter değeri oranında dağıtılmasını öngörmektedir. Eğer söz konusu varlıklara ilişkin önceden bir yeniden değerlendirme fonu oluşturulmuşsa, değer düşüklüğü zararı öncelikle söz konusu hesaptan düşülür , kalan tutar gelir tablosu ile ilişkilendirilir¹⁴¹.

¹⁴¹ Ümit Gücenme, Aylin Poroy Arsoy, “Konsolidasyon Şerhifesinin Muhasebeleştirilmesinde Güncel Yaklaşımlar”, XXV. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Nisan 2006, s.166.

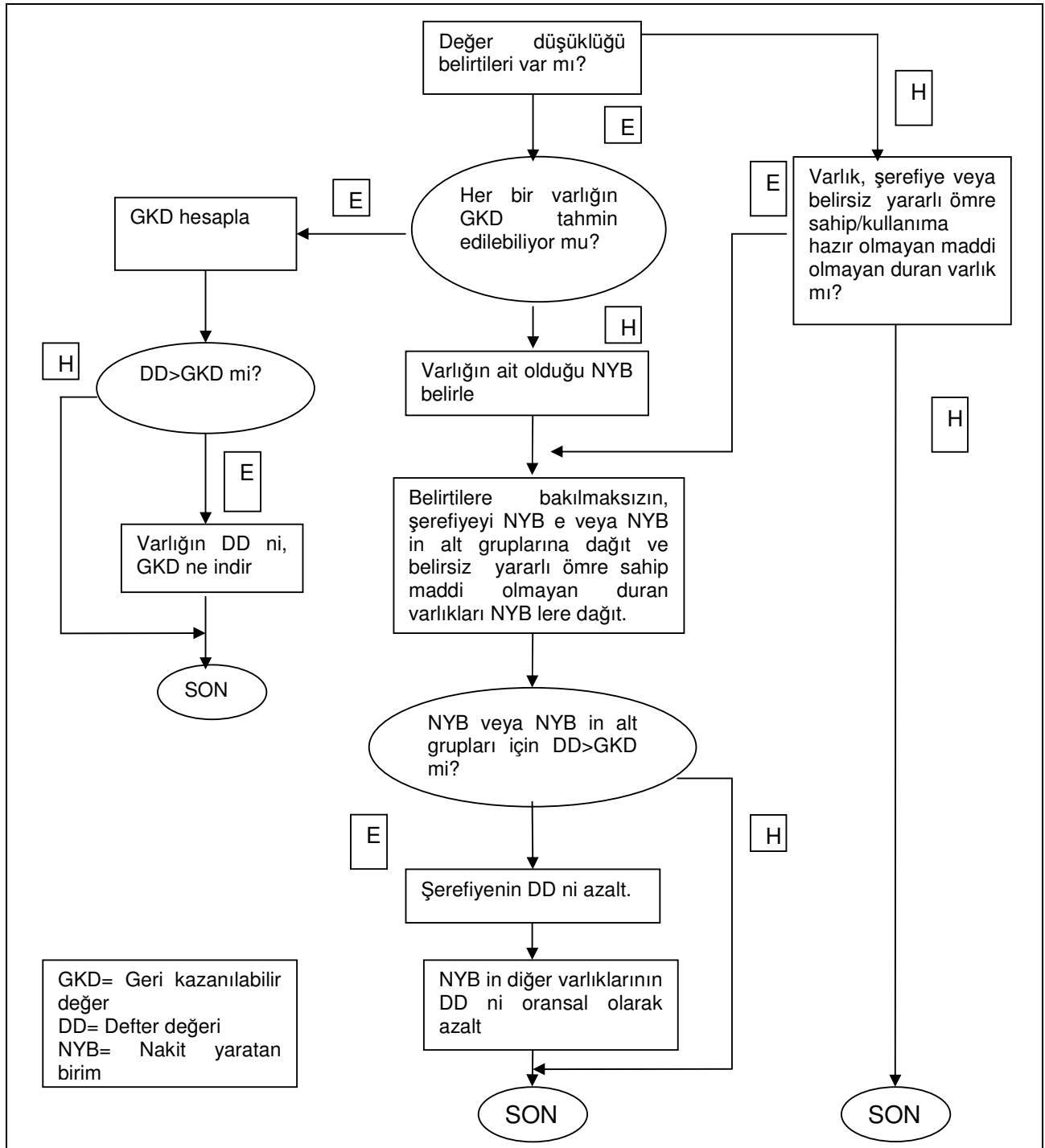
Nakit yaratan birimler grubu söz konusu olduğunda ise dağıtımda iki aşamalı bir süreç izlenir; ilk olarak, değer düşüklüğü zararı şerefiyeden indirilir (şerefiyenin her bir nakit yaratan birime dağıtılmadığı varsayılmaktadır), geriye kalan zarar grup içinde yer alan her bir nakit yaratan birimin defter değerleri arasında paylaşılır. Her bir nakit yaratan birime dağıtılan değer düşüklüğü zararı ise, ilgili birimin varlıklarına birimdeki her bir varlığın defter değerleri oranında tekrar dağıtılır.

Değer düşüklüğü zararının dağıtılması sırasında bir varlığın defter değerinin, varlığın satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri (tespit edilebiliyorsa), kullanım değeri (tespit edilebiliyorsa) ve sıfır rakamından hangisi büyükse, bu değer altına düşmemesi sağlanır. Aksi durumda, varlığa dağıtılacak değer düşüklüğü zararı, nakit yaratan birim veya birimler grubu içinde yer alan diğer varlıkların defter değerlerine yeniden oransal olarak dağıtılır. Standart, nakit yaratan bir birimin her bir varlığının geri kazanılabilir değerlerinin bireysel olarak belirlenemediği durumlarda, nakit yaratan bir birimin tüm varlıklarının beraberce çalıştığından hareketle bu tür keyfi bir dağıtım yapılmasının uygun olacağını belirtmektedir.

Nakit yaratan bir birim veya birimler grubu içinde şirket varlıklarının yer aldığı hallerde, şerefiyenin kullanılmasından sonra kalan değer düşüklüğü zararı, nakit yaratan birim içinde yer alan şirket varlıkları ve diğer varlıklar arasında oransal olarak dağıtılır.

Yukarıda 3.2.4 nolu bölümde belirtildiği üzere, değer düşüklüğü zararı halen vergi bakımından kabul edilmeyen bir gider olduğu için, değer düşüklüğüne uğrayan varlığın defter değeri ile vergiye esas değeri yani değer düşüklüğü yapılmamış defter değeri arasındaki fark üzerinden ertelenen vergi alacağı veya borcu hesaplanır. Öte yandan, IAS 12 Gelir Vergileri Standardı uyarınca, şerefiyeye ilişkin ertelenen vergi kaydı yapılmadığından, şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilmesi işlemi ertelenen vergi

düzeltilmesi yapılmasını gerektirmez.

Şekil 3- IAS 36'ya Göre Nakit Yaratan Birime İlişkin Değer Düşüklüğü Testi Aşamaları¹⁴²

¹⁴² Ernst & Young; IAS 36: Impairment of Assets, Impact, Issues and Valuation, 2004, s.6,

Örnek 1¹⁴³; Bir makine fiziksel olarak zarar görmüştür ancak eskisi kadar iyi olmasa da hala çalışmaktadır. Makinenin satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri defter değerinin altındadır. Makine bağımsız nakit akışı yaratmamaktadır. Makineyi içeren ve diğer varlıklardan bağımsız nakit akımı yaratan en küçük tanımlanabilir varlık grubu, makinenin ait olduğu üretim hattıdır. Üretim hattının geri kazanılabilir değeri, bir bütün olarak üretim hattının değer düşüklüğüne uğramadığını göstermektedir.

Varsayım 1; İşletme yönetimi tarafından onaylanan bütçe/tahminler makinenin değiştirilmesi gerektiği konusunda bir zorunluluk öngörmemektedir.

Makinenin tek başına geri kazanılabilir değeri tahmin edilememektedir, çünkü makinenin kullanım değeri;

- a) Satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerinden farklılık gösterebilir.
- b) Sadece makinenin ait olduğu nakit yaratan birim (üretim hattı) için belirlenebilir.

Üretim hattı değer düşüklüğüne uğramamıştır. Dolayısıyla, makine için değer düşüklüğü zararı kaydedilmemelidir. Ancak, işletme makineye ilişkin amortisman süresini veya amortisman yöntemini yeniden değerlendirebilir. Gerçek durumun yansıtılması için, daha kısa bir amortisman süresi veya hızlandırılmış amortisman yöntemi kullanılabilir.

(Erişim: [www.ey.com/global/download.nsf/International/IAS36_ImpairmentofAssets.pdf/\\$file/IAS36_ImpairmentofAssets.pdf](http://www.ey.com/global/download.nsf/International/IAS36_ImpairmentofAssets.pdf/$file/IAS36_ImpairmentofAssets.pdf), Nisan 2007).

¹⁴³ IASB, a.g.e., s. 1481.

Varsayım 2; İşletme yönetimi tarafından onaylanan bütçe veya tahminler, makinenin değiştirilmesini veya kısa zaman içinde satılmasını planlayabilir. Makinenin elden çıkarılma tarihine kadar sürekli kullanılmasından kaynaklanan nakit akımları ihmal edilebilecek düzeydedir.

Makinenin kullanım değerinin satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerine yakın olup olmadığı tahmin edilir. Dolayısıyla, makinenin geri kazanılabilir değeri belirlenir. Makinenin ait olduğu nakit yaratan birim (üretim hattı) dikkate alınmamalıdır. Makinenin satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerinin defter değerinin altında kalması halinde, makine için değer düşüklüğü zararı muhasebeleştirilir.

Örnek 2¹⁴⁴; ABC şirketinin IAS 36 uygulaması bakımından nakit yaratan birim olarak tespit edilen bir grup makinesinin toplam defter değeri en son bilanço tarihi olan 31 Aralık 2004 tarihinde 123.000 birimdir. Büyük bir makine satıcısından öğrenilen kullanılmış makine fiyatlarına göre bu makinelerin net satış değeri 84.500 birimdir. Kullanım değeri ise 91.981 birimdir. Bu verilere göre ABC şirketinin konu olan nakit yaratan birim için kaydetmesi gereken değer düşüklüğü zararı ne olmalıdır?

Kullanım değeri net satış değerinden daha büyük olduğundan nakit yaratan birimin geri kazanılabilir değeri kullanım değeridir (91.981 birim). Bu değer defter değerinden daha düşük olduğundan IAS 36'ya göre 2004 sonu itibarıyla $123.000 - 91.981 = 31.019$ birimlik değer düşüklüğünün kaydedilmesi gerekir.

Örnek 3¹⁴⁵; A şirketi maden işletmektedir. Konuya ilişkin mevzuat, maden işletmeciliği faaliyetinin tamamlanmasının ardından bölgenin eski

¹⁴⁴ Aksu, a.g.e., 928-929.

¹⁴⁵ IASB, a.g.e., s. 1474.

haline getirilmesini gerektirmektedir. Bölgenin eski haline getirilmesinin (restorasyon) maliyeti, madencilik faaliyetine başlamadan önce uzaklaştırılması gereken unsurların (overburden) yeniden yerine konulmasını da içerir. Dolayısıyla, bu unsurlar mekandan uzaklaştırıldığında, yeniden yerine koyma maliyeti kadar karşılık ayrılması gerekir. Söz konusu maliyet madenin elde maliyeti maliyetinin bir unsuru olarak kayıtlara alınır ve madenin faydalı ömrü süresince amortismanına tabi tutulur. Restorasyon maliyetlerinin defter değeri, söz konusu maliyetlerin bugünkü değeri olan 500 birimdir.

İşletme, maden için değer düşüklüğü testi yapmaktadır. Maden için nakit yaratan birim bir bütün olarak madenin tamamıdır. İşletme, madeni satın almak isteyen çeşitli kişilerden 800 birim civarında teklifler almaktadır. Bu fiyat, alıcının restorasyon yükümlülüğünü dikkate alarak verdiği fiyattır. Madeni elden çıkarma maliyeti ihmal edilecek düzeydedir. Madenin kullanım değeri, restorasyon maliyetleri hariç, yaklaşık olarak 1.200 birimdir. Madenin defter değeri 1.000 birimdir.

Bu durumda, nakit yaratan birimin satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri 800 birimdir. Bu tutar, restorasyon maliyetleri dikkate alınarak verilen fiyattır. Sonuç olarak, nakit yaratan birimin kullanım değeri restrosyan maliyetleri dikkate alınarak belirlenir ve 700 birim (1200-500) olarak tahmin edilir. Nakit yaratan birimin defter değeri, madenin defter değerinden restorasyon maliyetleri için ayrılan karşılık tutarının indirilmesi suretiyle 500 birim olarak hesaplanır. Sonuçta; nakit yaratan birimin geri kazanılabilir değeri, defter değerinden yüksektir ve değer düşüklüğü zararı yoktur.

3.2.6. Değer Düşüklüğü Zararının İptali

IAS 36 Standardı, şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü zararının hiç bir durumda iptal edilmesine veya azaltılmasına izin vermemektedir. Standart,

bu tür bir iyileşmenin, satın alınan şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü zararının ortadan kalkmasından ziyade, içerde yaratılan şerefiyedeki artış olma ihtimalinin yüksek olduğu savına dayanmakta olup, içerde yaratılan şerefiyenin kayıtlara alınması IAS 38 kapsamında mümkün bulunmamaktadır.

IAS 36, belirsiz faydalı ömre sahip maddi olmayan duran varlıklar dahil tüm diğer varlıklara ilişkin olarak, her raporlama tarihi itibarıyla değer düşüklüğü zararının devam edip etmediği veya azalıp azalmadığının değerlendirilmesini gerektirmektedir. Değer düşüklüğünün konusunun kalmadığı veya azaldığı yönünde bir belirtinin bulunması halinde, varlığın geri kazanılabilir değerinin yeniden hesaplanması gerekmektedir. Standart, değer düşüklüğünün ortadan kalktığını gösterebilecek belirtilere örnekler vermiştir. Bu belirtiler, iç ve dış belirtiler şeklinde, değer düşüklüğünün olduğunu gösterir belirtilerin aksi yönünde belirlenmiştir. Bunlar şu şekilde özetlenebilir;

a) İşletme dışı bilgi kaynakları

- Varlığın piyasa fiyatının dönem içinde önemli derecede artması.
- Dönem içerisinde, işletmenin faaliyette bulunduğu teknolojik, ekonomik veya hukuki çevre ile pazarda veya varlığın tahsis edildiği piyasada işletme üzerinde olumlu etkisi olan önemli değişiklikler gerçekleşmesi veya bu değişikliklerin yakın gelecekte gerçekleşmesinin beklenmesi.
- Dönem içerisinde, faiz oranları veya diğer yatırım kârlılığı ile ilgili piyasa oranlarında yaşanan azalmanın, varlığın kullanım değerinin hesaplanmasında kullanılan iskonto oranını önemli ölçüde etkilemesi ve varlığın geri kazanılabilir değerini büyük ölçüde arttırması.

b) İşletme içi bilgi kaynakları

- Dönem içerisinde, varlığın mevcut veya gelecekteki kullanım yöntemini olumlu etkileyecek önemli değişiklikler meydana gelmesi veya bunların yakın gelecekte gerçekleşmesinin beklenmesi (dönem içerisinde varlığın performansını artırmak veya iyileştirmek amacıyla katlanılan maliyetler veya varlığın ait olduğu faaliyetin yeniden yapılandırılması gibi).
- Varlığın ekonomik performansının beklenenden daha iyi olduğu veya olacağına ilişkin kanıt bulunması.

Değer düşüklüğünün ortadan kalktığı veya azaldığına dair bir belirtinin bulunması, değer düşüklüğü zararı azaltılmasa veya iptal edilmese dahi, varlığın geriye kalan faydalı ömrünün, amortisman yönteminin ve kalıntı değerinin gözden geçirilmesi ve düzeltilmesi gerektiğini gösterebilir.

Bir diğer kural; değer düşüklüğü zararının, sadece bu zararın belirlenmesinde kullanılan tahminlerde bir değişiklik olduğu zaman iptal edilebileceğine ilişkindir. Örneğin; nakit akımlarında veya iskonto oranındaki değişim ve gerçeğe uygun değerdeki değişim. Değer düşüklüğü zararının iptali, değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirildiği tarihten sonraki dönemde ilgili varlığın hizmet potansiyelinde artış olduğu anlamına gelir. Bu kapsamda, varlığın geri kazanılabilir değerinin defter değerini aşması durumunda, hizmet potansiyelinde artış olup olmadığına bakılır. Hizmet potansiyelinde artış yoksa zarar iptal edilmemelidir. Diğer taraftan, varlığın performansını iyileştirmek veya artırmak için yapılan harcamalar veya yeniden yapılandırma çalışmalarının sonucu olarak nakit akışında bir canlanma meydana gelmişse, hizmet potansiyelinde bir iyileşmeden söz edilebilecek ve daha önce kayıtlara alınan değer düşüklüğü zararlarının bir kısmının veya tamamının iptal edilmesi mümkün olabilecektir.

Varlıklara ilişkin değer düşüklüğü, örneğin sel veya fırtına gibi doğal afetler veya diğer etkenlerden kaynaklanabilir. Bazı durumlarda, üçüncü kişilerce yapılacak ödemelerin (sigortacılar gibi) ortaya çıkan toplam zararı azaltma olasılığı olabilmektedir. Bu tür durumlarda, değer düşüklüğünün tamamı için değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilip muhasebeleştirilmeyeceği veya zararın işletme tarafından alınacak gerçek veya tahmini tazminat tutarıyla kapatılıp kapatılmayacağı sorusu akla gelebilir. Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesinin konuya ilişkin SIC 14 nolu yorumu bulunmaktadır. Buna göre, duran varlık zarar gördüğünde, değer düşüklüğü zararı ve tazmin edilmesi beklenen tutarlar ayrı ayrı kayıtlara alınmalıdır. Değer düşüklüğü zararı IAS 36'ya uygun olarak muhasebeleştirilmeli, zarar gören veya değer düşüklüğüne uğrayan varlığın elden çıkarılması IAS 16 Maddi Duran Varlıklar standardına göre kayıtlara alınmalıdır. Üçüncü kişilerden alınacak tazminatlar, ancak tahsil edilebilir hale geldiğinde gelir olarak kayıtlara alınmalıdır¹⁴⁶.

IAS 36, bu genel ilkelere ek olarak, “tek bir varlık” ve “nakit yaratan birim”e ilişkin değer düşüklüğü zararının iptali veya azaltılmasına ilişkin olarak aşağıdaki açıklamalara yer vermiştir.

a) Tek bir varlığa ilişkin değer düşüklüğü zararının iptali

Bir varlığın geri kazanılabilir değerinin defter değerini aşması durumunda, önceki dönemlerde söz konusu varlık için muhasebeleştirilmiş olan değer düşüklüğü zararının iptal edilmesi veya azaltılması mümkündür. Ancak, iptal edilebilecek değer düşüklüğü zararı tutarı sınırlıdır. Standarda göre, varlığın mevcut defter değeri ile ilk değer düşüklüğü zararı muhasebeleştirilmemiş olsaydı varlığın ulaşacağı defter değeri arasındaki fark kadar bir değer düşüklüğü zararının iptali mümkündür. Bunun anlamı, ilk

¹⁴⁶ Epstein ve Mirza, a.g.e., s.305.

değer düşüklüğü zararının kayıtlara alındığı tarihteki varlığın defter değerinin tamamının korunabileceği değildir, çünkü iki olay arasında zaman geçmiştir ve bu zaman içinde varlığa ilişkin ilave amortisman gideri (itfa payı) kayıtlara alınmıştır¹⁴⁷. Bu değer üzerindeki bir artış yeniden değerlemedir ve ilgili muhasebe standardına göre işleme tabi tutulması gerekmektedir.

Değer düşüklüğü zararının iptalinin muhasebeleştirilmesi, duran varlıkların elde etme maliyeti veya yeniden değerlendirme yöntemine göre değerlendirilmesine bağlı olarak değişiklik göstermektedir¹⁴⁸.

Yeniden değerlendirilmiş değer üzerinden kayıtlarda izlenen varlıklar, gerçeğe uygun değeri yansıtabilecek şekilde periyodik olarak düzeltilmelidir. Değer artışının varlığı halinde ilgili varlık hesabının defter değeri artırılmalı ve bu artış gelir tablosu ile ilişkilendirilmeden doğrudan özkaynaklarda bu varlıklar ile ilgili yeniden değerlendirme fonunda artış olarak gösterilmelidir. Değer düşüklüğü olduğunda da, gelir tablosu ile ilişkilendirilmeksizin yeniden değerlendirme fonu azaltılmalıdır. Bu fonu aşan değer azalışları ise gider olarak gelir tablosu ile ilişkilendirilmelidir. Daha sonraki bir dönemde değer artışı söz konusu olursa, daha önce gelir tablosuna gider olarak yazılan kısım için gelir tablosuna gelir kaydı yapılmalı, kalan bakiye özkaynaklar altında varlıkla ilgili yeniden değerlendirme fonuna yansıtılmalıdır¹⁴⁹.

Diğer varlıklar, yani elde etme maliyetine göre muhasebeleştirilmekte olan varlıklara ilişkin değer düşüklüğü zararının iptali doğrudan kar veya zarar olarak muhasebeleştirilmelidir.

¹⁴⁷ Epstein ve Mirza, a.g.e., s.303.

¹⁴⁸ Yıldız Akbulut, Beyhan Marşap; “Maddi Duran Varlıklarda Değer Düşüklüğünün “TMS 36: Varlıklarda Değer Düşüklüğü” Standardı Kapsamında İncelenmesi ve İMKB’de İşlem Gören Şirketlerdeki Uygulamaların Değerlendirilmesi”, **MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt:8, Sayı:4, Aralık 2006, s. 103.

¹⁴⁹ Epstein ve Mirza, a.g.e., s.304.

Değer düşüklüğü zararının iptal edilmesi halinde, düzeltilmiş değer ile varsa kalıntı değer arasındaki fark üzerinden amortisman gideri veya itfa payı hesaplamasına bir sonraki yıl başlanır. Dönemin amortisman gideri varlığın düzeltilmemiş defter değeri üzerinden hesaplanarak muhasebeleştirilmelidir. Bu durumda, değer düşüklüğü zararının iptali dönemin amortisman giderini etkilemeyecektir.

b) Nakit yaratan bir birime ilişkin değer düşüklüğü zararının iptali

Nakit yaratan bir birime ilişkin değer düşüklüğü zararının iptali, şerefiye hariç birim içinde yer alan varlıkların defter değerlerine oransal olarak yansıtılmalıdır. Ancak, her bir varlığın defter değeri; varlık için önceki dönemlerde değer düşüklüğü zararı muhasebeleştirilmemiş olsaydı ulaşacağı bugünkü defter değeri ile geri kazanılabilir değerinden düşük olanının üzerine çıkmamalıdır. Bu değeri aşan değer düşüklüğü zarar iptalleri, şerefiye dışındaki diğer varlıklara oransal olarak dağıtılır. Bir kez daha vurgulamak gerekir ki, nakit yaratan bir birime ilişkin şerefiye tutarı hiç bir durumda artırılmamalıdır¹⁵⁰.

3.2.7. Dipnot Açıklamaları

Standart, değer düşüklüğü ile ilgili bir dizi yeni dipnot açıklamaları getirmektedir. IAS 36 ile getirilen dipnot açıklamaları, esas olarak, diğer standartlardaki açıkları kapatmaya yöneliktir.

Her bir varlık sınıfı için, her bir raporlama döneminde gelir tablosuna yansıtılan değer düşüklüğü zararı tutarının ve gelir tablosunda hangi kalemdede (amortismanlar veya diğer giderler gibi) izlendiğinin dipnotlarda açıklanması

¹⁵⁰ Lexis Nexis ve Ernst & Young,a.g.e., s.989.

gerekmektedir. Her bir varlık sınıfı için, önceki dönemlerde muhasebeleştirilen değer düşüklüğü zararlarından dönem içinde iptal edilen tutar ve gelir tablosunda hangi kalemde gösterildiği dipnotlarda belirtilmelidir. Eğer doğrudan özkaynaklara yansıtılan bir değer düşüklüğü varsa (daha önce kaydedilen yeniden değerlendirme değer artış fonunun azaltılması gibi), bu husus da açıklanmalıdır. Son olarak, özkaynaklara yansıtılan değer düşüklüğü zararlarının iptali söz konusu olmuşsa, bu tutara dipnotlarda yer verilmelidir.

IAS 14 Bölümlere Göre Raporlama Standardını uygulayan işletmelerin ayrıca dönem içinde gelir tablosu veya özkaynaklara yansıtılan değer düşüklüğü zarar iptallerini madde madde belirtmeleri gerekmektedir. Burada şunu belirtmek gerekir ki, değer düşüklüğüne ilişkin bölüm açıklamalarının her bir varlık sınıfı itibariyle gruplandırılmasına ve gelir tablosunda hangi kalemde izlendiğinin belirtilmesine gerek bulunmamaktadır. Bu bilginin temel finansal tablolara ilişkin dipnot açıklamalarından anlaşılması gerekir.

Standart, her bir varlık veya nakit yaratan bir birim olarak tanımlanan varlık gruplarına ilişkin olarak dönem içinde muhasebeleştirilen veya iptal edilen değer düşüklüğü zararının finansal tabloların bütünü açısından önemli olduğu hallerde, aşağıdaki dipnot açıklamalarının yapılmasını zorunlu kılmaktadır;

a) Değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilmesini veya iptalini gerektiren olay ve durumlar,

b) Muhasebeleştirilen veya iptal edilen değer düşüklüğü zararı tutarı,

c) Tek bir varlığa ilişkin olarak; varlığın niteliği ve ait olduğu raporlanabilir faaliyet alanı (IAS 14 uygulanıyorsa),

d) Nakit yaratan bir birime ilişkin olarak; birimin tanımı (üretim hattı,

fabrika, coğrafi alan gibi) ve varlık sınıfı ve faaliyet alanı itibariyle muhasebeleştirilen veya iptal edilen değer düşüklüğü zararı tutarı, ayrıca birimin geri kazanılabilir değerine ilişkin son tahminin yapıldığı dönemden sonra birimin kompozisyonunda bir değişiklik olmuşsa, bu değişikliğin nedenine ilişkin açıklamalar,

e) Geri kazanılabilir değer belirlenmesinde, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer veya kullanım değeri hesaplaması yapıp yapılmadığı,

f) Varlığın geri kazanılabilir değerinin, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer olması durumunda, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer belirlenmesinde esas alınan yöntem (aktif piyasa fiyatlarının esas alınıp alınmadığı gibi),

g) Varlığın geri kazanılabilir değerinin, kullanım değeri olması durumunda, cari dönem ve önceki dönem tahminlerinin yapılmasında kullanılan iskonto oranı.

Bunlara ek olarak, cari dönemde muhasebeleştirilen veya iptal edilen değer düşüklüğü zararı tutarının önemli büyükte olması halinde, bu kayıpların veya iptallerin ortaya çıkmasına neden olan önemli olay ve durumlar hakkında bilgi ile değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilmesi veya iptalinden etkilenen temel varlık grupları hakkında açıklamalara dipnotlarda yer verilmesi gerekir. Yukarıdaki bilgilerin her bir varlık veya nakit yaratan birim için dipnotlarda açıklandığı hallerde, bu bilgilerin ayrıca açıklanmasına gerek bulunmamaktadır.

Standartta ayrıca, şerefiye veya belirsiz faydalı ömre sahip maddi olmayan duran varlıklar içeren nakit yaratan birimlerin geri kazanılabilir değerinin ölçülmesinde kullanılan tahminlerle ilgili yapılması gerekli dipnot açıklamalarına yer verilmiştir. Buna göre yapılması gerekli dipnot

açıklamalarını aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür;

a) Nakit yaratan birim içinde yer alan şerefiye veya belirsiz faydalı ömre sahip maddi olmayan duran varlığın defter değerinin önemli nitelikte olması halinde;

- Birim içinde yer alan şerefiye ve belirsiz faydalı ömre sahip maddi olmayan duran varlığın defter değerleri,
- Birimin geri kazanılabilir değerinin belirlenmesinde satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer mi kullanım değerinin mi esas alındığı,
- Geri kazanılabilir değer olarak kullanım değerinin esas alınması halinde; nakit akım projeksiyonu yapılırken kullanılan ve geri kazanılabilir değer en çok duyarlı olduğu temel varsayımlar, temel varsayımlar kullanılarak belirlenen kullanım fiyatının geçmiş deneyimleri yansıtmadığı veya işletme dışı kaynaklar ile tutarlı olup olmadığı ve aksi durumda bunun nedeni, nakit projeksiyonları yapılırken kaç yıllık bir projeksiyon yapıldığı ve 5 yıldan uzun bir süre kullanılıyorsa bunu haklı gösteren bir açıklama, nakit projeksiyonları en son bütçelerin/tahminlerin kapsadığı dönemin ötesine taşımak için kullanılan büyüme oranı ve bu oranın ilgili sektörün uzun vadeli ortama büyüme oranını aşması halinde bunun gerekçesi, nakit akım projeksiyonlarına uygulanan iskonto oranı,
- Geri kazanılabilir değer olarak satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer esas alınması halinde; satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri belirlemek için kullanılan yöntem, bu değer piyasa fiyatı kullanılarak belirlenmemesi halinde; söz

konusu değerin belirlenmesinde kullanılan ve geri kazanılabilir değerin en çok duyarlı olduğu temel varsayımlar, temel varsayımlar kullanılarak belirlenen satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerin geçmiş deneyimleri yansıtıp yansıtmadığı veya işletme dışı kaynaklar ile tutarlı olup olmadığı ve aksi durumda bunun nedeni,

- Geri kazanılabilir değerin belirlenmesinde esas alınan temel varsayımlarda gerçekleşebilecek olası bir değişiklik, birimin defter değerinin geri kazanılabilir değerini aşmasına neden olabileceksi; birimin geri kazanılabilir değerinin defter değerini ne kadar aştığı, temel varsayımlara verilen değer, söz konusu değişimin geri kazanılabilir değeri ölçmede kullanılan diğer değişkenler üzerindeki olası etkisi dikkate alındığında temel varsayımlara verilen değerde ne tür değişiklikler olabileceği.

b) Şerefiye veya belirsiz faydalı ömre sahip maddi olmayan duran varlıkların birden fazla nakit yaratan birime dağıtıldığı ve her bir birim içinde yer alan tutarlarının önemli düzeyde olmadığı hallerde, bu husus ilgili tutarlar ile birlikte dipnotlarda açıklanır. Ayrıca, aynı temel varsayımlara göre geri kazanılabilir değerleri tespit edilen ve bünyelerinde yer alan şerefiye ve belirsiz ömre sahip maddi olmayan varlıkların defter değerinin önemli büyüklükte olduğu nakit yaratan birimlere ilişkin olarak;

- Bu birimlere dağıtılan şerefiyenin ve belirsiz faydalı ömre sahip maddi olmayan duran varlıkların defter değerleri,
- Geri kazanılabilir değerin belirlenmesinde kullanılan ve geri kazanılabilir değerin en çok duyarlı olduğu temel varsayımlar, temel varsayımlar kullanılarak belirlenen değerin geçmiş deneyimleri yansıtıp yansıtmadığı veya işletme dışı kaynaklar ile tutarlı olup olmadığı ve aksi durumda bunun nedeni,

- Geri kazanılabilir değerin belirlenmesinde esas alınan temel varsayımlarda gerçekleşebilecek olası bir değişiklik, birimin defter değerinin geri kazanılabilir değerini aşmasına neden olabilecektir; birimin geri kazanılabilir değerinin defter değerini ne kadar aştığı, temel varsayımlara verilen değer, söz konusu değişimin geri kazanılabilir değeri ölçmede kullanılan diğer değişkenler üzerindeki olası etkisi dikkate alındığında temel varsayımlara verilen değerde ne tür değişiklikler olabileceği.

3.3. DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ ZARARININ MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE FİNANSAL RAPORLARA ETKİSİ

3.3.1. Değer Düşüklüğü Zararının Muhasebeleştirilmesi

Değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilme esasları daha önce 3.2.4, 3.2.5 ve 3.2.6 nolu bölümlerde incelenmişti. Bu bölümde değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilmesi esasları örnekler yardımıyla anlatılacaktır.

3.3.1.1. Tek bir varlığa ilişkin değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilmesi

Örnek 1¹⁵¹: B işletmesinin varlıklarına ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir. İşletme, varlıklarını değer düşüklüğüne karşı test etmektedir.

¹⁵¹ Kaval, Örtün ve Karapınar, a.g.e., s.526

Tablo 6- B İşletmesinin Varlıkları

	Defter değeri	Satış maliyeti düşülmüş gerçeğe uygun değeri	Kullanımdaki değer	Yeniden değerlendirme fonu
Varlık 1	300	250	350	-
Varlık 2	400	280	300	-
Varlık 3	1.000	1.000	1.100	50
Varlık 4	3.000	2.300	2.000	200
Varlık 5	500	200	350	20
Toplam	5.200	4.030	4.100	270

Varlık 1; Satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri ile kullanım değerinden herhangi biri defter değerinin üstünde olduğu için değer azalışı yoktur.

Varlık 2; Geri kazanılabilir değer 300 birimdir. 100 birimlik değer azalışı bulunmaktadır.

----- .../... -----		
654 KARŞILIK GİDERLERİ veya	100	
652 VARLIKLARDA DEĞ. DÜŞ. ZARARI		
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANL		100
veya		
25X MDV DEĞER		
DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI		
----- .../... -----		

Varlık 3; Değer azalış zararı bulunmamaktadır.

Varlık 4; Geri kazanılabilir değer 2.300 birimdir. 700 birimlik değer azalışı bulunmaktadır. Bu tutarın 200 birimi yeniden değerlendirme fonundan indirilecek, geri kalan 500 birim gelir tablosuna alınacaktır.

----- .../... -----		
522 MDV YENİDEN DEĞERLEME FONU	200	
654 KARŞILIK GİDERLERİ veya	500	
652 VARLIKLARDA DEĞ. DÜŞ. ZARARI		
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANL		700
veya		
25X MDV DEĞER		
DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI		
----- .../... -----		

Varlık 5; Geri kazanılabilir değer 350 birimdir. 150 birimlik değer azalışı zararı bulunmaktadır. Bu tutarın 20 birimi yeniden değerlendirme fonundan indirilecek, geri kalan 130 birim gelir tablosunda kayda alınacaktır.

----- .../... -----		
522 MDV YENİDEN DEĞERLEME FONU	20	
654 KARŞILIK GİDERLERİ veya	130	
652 VARLIKLARDA DEĞ. DÜŞ. ZARARI		
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANL		150
veya		
25X MDV DEĞER		
DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI		
----- .../... -----		

Örnek 2¹⁵²; 2005 yılı başında 12.000 birime alınan bir makinenin faydalı ömrü 6 yıl olarak tahmin edilmiştir ve hurda değeri yoktur. Normal amortisman yöntemi kullanılmaktadır. 2007 yılında makinenin geri kazanılabilir değeri (1.500) birim olarak belirlenmiştir. Bu negatif tutar, varlığın değer kaybına uğramasından ve varlığın satış giderlerinden oluşmaktadır. 31.12.2005, 31.12.2006 ve 31.12.2007'de aşağıdaki kayıt

¹⁵² Ümit Gücenme, Aylin Poroy Arsoy, "Muhasebe Standartlarına Göre Maddi Duran Varlıklarda Değer Artış ve Azalışlarının Tespiti ve Kaydı", **Analiz Muhasebe-Finansman Araştırma ve Uygulama Dergisi**, Cilt:5, Yıl: 14, Sayı:14, ISSN:1305-8185, Ekim 2005, s.9.

yapılarak 3 yıl boyunca toplam 6.000 birim amortisman ayrılmıştır.

----- ../... -----		
770 GENEL YÖNETİM GİDERİ	2.000	
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANL.		2.000
----- ../... -----		

2007 yılı sonunda varlığın defter değeri 6.000 birimdir. Geri kazanılabilir değer (1.500) olduğuna göre, değer düşüklüğü $6.000+1.500=7.500$ birim olarak belirlenir. Toplam gider 7.500 birim olarak gelir tablosunda yansıtılır. Bunun 6.000 birimlik kısmı değer düşüklüğü karşılığıdır. 1.500 birimlik tutar ise yükümlülük olarak finansal tablolara alınmalıdır.

----- ../... -----		
654 KARŞILIK GİDERLERİ	7.500	
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANL		6.000
veya		
25X MDV DEĞER		
DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI		
3XX DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER		1.500
----- ../... -----		

Örnek 3¹⁵³; Değer düşüklüğü zararının vergi bakımından kabul edilmeyen gider olduğu bir ülkede değer düşüklüğünün vergi etkisinin hesaplanması.

Varlığın defter değeri	= 2.000 birim
Geri kazanılabilir değer	= 1.300 birim
Vergi matrahı ile ilgili değer	= 1.500 birim
Gelir vergisi oranı	= %30

¹⁵³ Aksu, a.g.e., s. 931.

IAS 12 Gelir Vergileri Standardına göre, indirilebilir geçici farkların kullanılabileceği vergilendirilebilir bir karın gerçekleşme ihtimalinin kuvvetle muhtemel olması durumunda, ertelenen vergi varlığı tutarı hesaplanarak kayıtlara alınır.

Tablo 7- Ertelenen Vergi Borcu (Alacağı) Hesaplanması

	Değer düşüklüğü öncesi	Değer düşüklüğü etkisi	Değer düşüklüğü sonrası
Defter değeri	2.000	(700)	1.300
Vergi matrahı değeri	1.500	--	1.500
Vergilendirilebilir geçici farklılık	500	(700)	(200)
Gelir vergisi oranı	0,30	0,30	0,30
Ertelenmiş vergi borcu (alacağı)	150	(210)	(60)

----- .../... -----		
284 ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI	60	
691 VERGİ GİDERİ/GELİRİ		60
200 x 0,30=60		
Ertelenen vergi aktifinin kayda alınması		
----- .../... -----		

3.3.1.2. Nakit yaratan birime ilişkin değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilmesi

Örnek 1¹⁵⁴; A işletmesinin 5 makineden oluşan nakit yaratan birimi mevcuttur. Birimdeki makinelerin defter değerleri aşağıdaki gibidir;

Tablo 8- A Şirketinin Nakit Yaratan Birimleri ve Defter Değerleri

Makine A	20.000 birim	%16
Makine B	40.000 birim	%32
Makine C	30.000 birim	%24
Makine D	15.000 birim	%12
Makine E	20.000 birim	%16
Toplam	125.000 birim	%100

Nakit yaratan birimde yer alan tüm makinelerin faydalı ömürleri 4 yıl olarak belirlenmiştir. Satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerleri toplamı 84.500 birimdir. Nakit yaratan birimin 4 yıllık nakit akışlarının net bugünkü değeri %5 iskonto oranıyla aşağıdaki gibi hesaplanmıştır;

Tablo 9- Nakit Yaratan Birimlerin Kullanım Değerinin Tespiti

Yıl	Nakit akımı	Bugünkü değer faktörü	Nakit akımlarının bugünkü değeri
2005	47.000	0,95238	44.761,91
2006	38.000	0,90703	34.467,12
2007	10.000	0,86384	8.638,38
2008	5.000	0,82270	4.113,51
Toplam	100.000		91.980,91

Nakit yaratan birimin kullanım değeri 91.981 birim olarak bulunmuştur. Bu değer satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerini (84.500) aştığı için geri kazanılabilir değer olarak kullanım değeri esas alınır. Kullanım değeri ile defter değeri arasındaki fark (125.000–91.981 = 33.019 birim) nakit

¹⁵⁴ Başak Ataman Akgül, “Varlıklarda Değer Düşüklüğü” sunum slaytları, (Erişim: http://www.tmud.org.tr/Varliklarda_Deger_dusuklugu.ppt).

yaratan birimin deęer dūşüklüęünü ifade eder ve birimi oluřturan varlıklara oransal olarak tahsis edilir.

Tablo 10- Deęer Dūşüklüęü Zararının Nakit Yaratan Birimlere Dağıtımı

Makine A	$33.019 \times \%16 = 5.283$
Makine B	$33.019 \times \%32 = 10.566$
Makine C	$33.019 \times \%24 = 7.925$
Makine D	$33.019 \times \%12 = 3.962$
Makine E	$33.019 \times \%16 = \underline{5.283}$
	33.019

Muhasebeleştirme şu şekilde olacaktır.

----- .../... ----- 654 KARŞILIK GİDERLERİ veya 652 VARLIKLARDA DEğ. DÜŞ. ZARARI	33.019	
257 BİRİKMIŐ AMORTİSMANL veya 25X MDV DEğER DÜŞÜKLÜğÜ KARŞILIğI		33.019
Makine A 5.283 Makine B 10.566 Makine C 7.925 Makine D 3.962 Makine E 5.283		
----- .../... -----		

Örnek 2¹⁵⁵: C işletmesinin varlıklarına ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir;

Tablo 11- C İşletmesinin Varlıkları

	Defter değeri	Satış maliyeti düşülmüş gerçeğe uygun değeri	Kullanımdaki değer	Yeniden değerlendirme fonu
Varlık 1	300	250	350	-
Varlık 2	400	280	300	-
Varlık 3	1.000	1.000	1.100	50
Varlık 4	3.000	2.300	2.000	200
Varlık 5	500	200	350	20
Toplam	5.200	4.030	4.100	270

Aşağıdaki iki durum için ayrı ayrı değerlendirme yapılması istenmektedir.

a) Varlık 5 işletmeye personel taşımada kullanılan bir otobüstür. Bu varlığın kullanım değeri test edilememektedir. Diğer birimler ise birbirlerinden ayrıştırılabilir varlıklar değildirler. Tümü birlikte tek bir nakit yaratan birim teşkil etmektedirler. Tabloda görülen varlıkların her birinin kullanım değeri tamamen semboliktir. Tamamının kullanım değeri 4.100 birim olarak belirlenmiştir.

Bu durumda değer düşüş karşılığının ayrılması gerekmektedir. Çünkü varlıkların defter değeri, geri kazanılabilir değer olan 4.100 birimden daha yüksektir. 1.100 birim tutarında değer düzeltilmesi yapılacaktır. Bu nedenle önce 1.100 birim diğer varlıkların defter değerleri oranında diğer varlıklara dağıtılacaktır. Bu durumda işletmenin tamamı tek bir nakit yaratan birimdir.

¹⁵⁵ Kaval, Örtün ve Karapınar, a.g.e., s.526.

Tablo 12- Değer Düşüklüğü Zararının Dağıtımı

	Defter değeri	Satış maliyeti düşülmüş gerçeğe uygun değeri	Dağıtımla gelen paylar	Yeniden değerlendirme fonu
Varlık 1	300	250	63	-
Varlık 2	400	280	85	-
Varlık 3	1.000	1.000	211	50
Varlık 4	3.000	2.300	635	200
Varlık 5	500	200	106	20
Toplam	5.200	4.030	1.100	270

Muhasebeleştirme şu şekilde olacaktır.

----- .../... -----		
522 MDV YENİDEN DEĞERLEME FONU	270	
654 KARŞILIK GİDERLERİ veya	830	
652 VARLIKLARDA DEĞ. DÜŞ. ZARARI		
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANL		1.100
veya		
25X MDV DEĞER		
DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI		
----- .../... -----		

b) Varlık 5 hariç, varlıkların her biri ayrı bir nakit yaratan birimdir. Varlık 5'de bunların nakit yaratmalarına katkıda bulunmaktadır. Ancak her birinin ayrı ayrı gelir ve giderleri tespit edilememektedir. Bunların geri kazanılabilir değerleri kullanım değerlerine eşittir.

Bu durumda, değer düşüklüğü karşılığı ayrılacaktır. Burada tabloda verilen kullanım değerleri her bir varlık için ayrı ayrı tespit edilmiştir. Varlık 5 in ise kullanım değeri yoktur. Çünkü diğerlerinden bağımsız nakit yaratamamaktadır. Nakit yaratan birimlerin toplam kullanım değeri 3.750 birimdir. Ancak bu önemli değildir. Çünkü her biri ayrı ayrı nakit yaratan birimdir. Piyasa değerleri toplamı ise 4.030 birimdir.

Burada öncelikle Varlık 5'in defter değeri diğer nakit yaratan birimlere dağıtılacak ve bu nakit yaratan birimlerin düzeltilmiş defter değerleri bulunacaktır. Bu düzeltilmiş defter değerleri her bir nakit yaratan birimin geri kazanılabilir değeri ile karşılaştırılacak ve değer düşüklükleri tespit edilecektir.

Tablo 13- Değer Düşüklüğü Zararının Dağıtımı

1	2 Defter değeri	3 Dağıtım	4 Düzeltilmiş defter değerleri
Varlık 1	300	32	332
Varlık 2	400	43	443
Varlık 3	1.000	106	1.106
Varlık 4	3.000	319	3.319
Varlık 5	500	(500)	
Toplam	5.200		5.200

5 Satış maliyeti düşülmüş gerçeğe uygun değeri	6 Kullanım Değeri	7 Geri kazanılabilir değer	8 Farklar	9 Ayrılacak karşılık
250	350	350	Yok	Yok
280	300	300	143	100
1.000	1.100	1.100	6	-
2.300	2.000	2.300	1.019	700
3.830	3.750	4.050	1.168	800

Bu Tabloda Varlık 5 in defter değeri diğerlerine kendilerinin defter değerleri oranında dağıtılmıştır. Böylece nakit yaratan birimlerin düzeltilmiş defter değerleri bulunmuştur. Bu defter değerleri her bir nakit yaratan birimin geri kazanılabilir değeri ile karşılaştırılmış ve değer düşüklükleri tespit edilmiştir. Karşılaştırma kullanım değeri ile değil, geri kazanılabilir değerler üzerinden yapılmıştır. IAS 36 standardının 104 üncü paragrafı değer

düşüklüğünün defter değerlerinden düşüldüğünde; satış maliyeti düşülmüş gerçeğe uygun değeri ile kullanım değerinden yüksek olanın (geri kazanılabilir değer) altına düşülmemesini ön görmektedir. Bu durumda;

- Varlık 2'den 143 birim ayrıldığında defter değeri 257 birime düşecektir ki bu da yukarıdaki koşula aykırıdır. Bu nedenle ancak 100 birim ayrılabilir (400-300)
- Varlık 3 den 6 birim karşılık ayrılmasına gerek yoktur. Aksi halde geri kazanılabilir değer altına inilmektedir.
- Varlık 4 için her ne kadar 1.019 birim hesaplanıyor ise de bu rakam varlıktan düşüldüğünde net defter değeri 2.300 birimin altına ineceği için, ancak 2.300 birime incek şekilde karşılık ayrılacaktır. Yani 700 birimlik karşılık yeterli olacaktır.

Muhasebeleştirme şu şekilde olacaktır.

----- .../... -----		
522 MDV YENİDEN DEĞERLEME FONU	220	
Varlık 4 200		
Varlık 5 20		
654 KARŞILIK GİDERLERİ veya	580	
652 VARLIKLARDA DEĞ. DÜŞ. ZARARI		
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANL		800
veya		
25X MDV DEĞER		
DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI		
Varlık 2 100		
Varlık 4 700		
----- .../... -----		

Örnek 3¹⁵⁶; Sunta kaplama işi ile uğraşmakta olan işletmenin biri Bolu'da biri Düzce'de olmak üzere iki fabrikası bulunmaktadır. İşletmenin yönetim merkezi Ankara'dadır. Yaşanan deprem neticesinde Düzce'deki fabrika büyük hasar görmüştür. Fabrika'da bulunan 2 makinenin ancak 1'i çalışmaktadır. Fabrika %40 kapasite ile çalışmaya devam etmektedir.

Düzce fabrikasının yıllık 100 birim olarak tahmin edilen net nakit akışlarının 4 yıl süre ile 40 birime düşeceği tahmin edilmektedir. 5. yıl 100 birim olacağı ve daha sonraki dönemlerde nakit akışlarının %2 azalacağı tahmin edilmektedir. Bolu fabrikasında ise net nakit akışlarının değişmemesi ve ilk beş yıl 200 birim nakit akışı elde edilmesi, sonraki dönemlerde ise %2 küçülme olması beklenmektedir. Düzce fabrikası değer düşüklüğü testine tabi tutulmak istenmektedir.

Varlıklara ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir;

Tablo 14- Şirketin Varlıklarına İlişkin Bilgiler

Varlık türü	Defter değeri	Birikmiş amortisman	Net defter değeri	Kalan faydalı ömür	Satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer
Bolu Fabrika	1.600	300	1.300		
Makine 1	200	20	180	9	
Makine 2	400	80	320	8	
Fabrika Bina	1.000	200	800	16	
Düzce Fabrika	800	150	650		
Makine 1	100	10	90	9	
Makine 2	200	40	160	8	
Fabrika Bina	500	100	400	16	
Genel Merkez	200	80	120	12	150

¹⁵⁶ Kaval, Örtün ve Karapınar, a.g.e., s. 529.

a) Genel gidiş yöntemi. Burada öncelikle genel müdürlüğün varlıklarının değeri diğer nakit yaratan birimlere dağıtılacak ve böylece nakit yaratan birimlerin düzeltilmiş defter değerlerine ulaşılacaktır. Daha sonra değer düşüklüğünden şüphelenilen Düzce fabrikasının net kullanım değeri bulunacaktır. Bu bulunan kullanım değeri ile düzeltilmiş defter değeri karşılaştırılacak ve değer düşüklüğünün tutarı görülecektir. Bulunan bu değer düşüklüğü hem Düzce fabrikasına hem de Bolu fabrikasına ve hem de Genel Müdürlüğün kendisine aittir. Bolu fabrikasında değer düşüklüğü düşünülmeyeğine göre, sadece Düzce ve Genel Müdürlük varlıklarında meydana gelen değer düşüklüğü hesaplanabilecektir.

b) Genel Müdürlüğün varlıklarının dağıtımı ve nakit yaratan birimlerin varlıklarının değerinin bulunması. Genel müdürlük tek başına nakit yaratan birim olmadığı için bunun varlıklarının kendisinin katkı sağladığı nakit yaratan birimlere dağıtılması gerekmektedir. Bu katkıyı yansıtan varlıkların kalan faydalı ömürler olarak kabul edilebilir. Bu nedenle Genel Müdürlüğün varlıkları diğer nakit yaratan birimlere kalan faydalı ömür esas alınarak aşağıdaki tablodaki gibi dağıtılmaktadır.

Tablo 15- Genel Müdürlük Varlıklarının Nakit Yaratan Birimlere Dağıtımı

Varlık türü	Net defter değeri	Kalan faydalı ömür	Ağırlıklı değer	Dağ. oranı	Genel Müd.	Dağıtımdan gelen	Düzeltilmiş net defter değeri
Bolu Fabrika	1.300					80,4	1.380,4
Makine 1	180	9	1.620	0,06	120	7,2	187,2
Makine 2	320	8	2.520	0,10	120	12	332
Fabrika Bina	800	16	12.800	0,51	120	61,2	861,2
Düzce Fabrika	650					39,6	689,6
Makine 1	90	9	810	0,03	120	3,6	93,6
Makine 2	160	8	1.280	0,05	120	6	166
Fabrika Bina	400	16	6.400	0,25	120	30	430
Genel Merkez	1.950		25.470				2.070

c) Düzce fabrikasının kullanım değeri aşağıdaki gibi hesaplanır.

Tablo 16- Düzce Fabrikasının Kullanım Değerinin Tespiti

Yıllar	Net Nakit Akışları	İskonto Faktörü	Net Bugünkü Değer
1	65,5	1/1,10	59,5454
2	65,5	1/1,21	54,1323
3	65,5	1/1,33	49,2481
4	65,5	1/1,46	44,8630
5	100	1/1,61	24,83685
6	98	1/1,77	55,37
7	96,04	1/1,95	49,29
8	94,12	1/2,14	43,98
9	92,24	1/2,36	39,08
10	90,40	1/2,59	34,90
11	88,60	1/2,85	31,09
12	86,83	1/3,14	27,54
13	85,09	1/3,45	24,66
14	83,39	1/3,80	21,94
15	81,72	1/4,18	19,55
16	80,09	1/4,59	17,45
Kullanım Değeri			516,55

Net defter değeri	690
Geri kazanılabilir değer	(517)
Değer azalışı	173

d) Değer düşüklüğünün hesaplanması

Tablo 17- Düzce Fabrikasına İlişkin Değer Düşüklüğünün Hesaplanması

	Düzeltilmiş defter değeri	Dağıtım oranı	Değer azalışı	Değer azalış payı
Defter değeri	650	0,9425	173	163
Genel Müdürlük payı	40	0,0575	173	10
Düzeltilmiş defter değeri	690	1	0	173

e) Düzce fabrikasına düşen değer azalış zararının fabrika varlıklarına dağıtılması

Tablo 18- Düzce Fabrikasına İlişkin Değer Düşüklüğünün Dağıtımı

Varlık türü	Net defter değeri	Kalan faydalı ömür	Ağırlıklı değer	Dağ. oranı	Değer azalış zararı	Dağıtım payı	Düzeltilmiş net defter değeri
Düzce Fabrika							
Makine 1	90	9	810	0,10	163	16,3	73,7
Makine 2	160	8	1.280	0,15	163	24,45	135,55
Fabrika Bina	400	16	6.400	0,75	163	122,25	277,75
Toplam	650		8.490				487

Genel müdürlük için de 10 birim değer azalışı kayda alınacaktır.

f) Değer düşüklüklerinin muhasebeleştirilmesi

----- .../... -----		
654 KARŞILIK GİDERLERİ veya	173	
652 VARLIKLARDA DEĞ. DÜŞ. ZARARI		
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANL		173
veya		
25X MDV DEĞER		
DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI		
Düzce Fabrikası 163		
Genel Müdürlük 10		
----- .../... -----		

Örnek 4¹⁵⁷; D fabrikasında 4 farklı tesiste farklı ürünler üretilmektedir.

Bu ürünlerin üretilmesine laboratuvar destek olmaktadır. Laboratuvar fazla eski olmamasına rağmen ihtiyaçları karşılamamakta ve satış değerinin olmadığı veya yoka yakın olduğu işletme üst yönetimi tarafından bilinmektedir. Ayrıca fabrikaların tamamında değer düşüklüğü şüphesi bulunmaktadır. Bu nedenle varlıklarda değer düşüklüğü testine tabi tutulması gerektiği şeklinde kanı oluşmuştur. Tesislerin defter değerleri aşağıdaki gibidir;

Tablo 19- D Fabrikasında Bulunan Tesisler

Bisküvi Tesisi	1.300 birim
Çikolata tesisi	2.300 birim
Gofret tesisi	2.500 birim
Laboratuvar	200 birim

Üretim tesislerinden beklenen nakit akışları ise aşağıdaki şekildedir. Bu nakit akışları bulunurken olasılık hesapları ile tahmin güçlendirilmiştir.

¹⁵⁷ Kaval, Örtün ve Karapınar, a.g.e., s. 533.

Tablo 20- Tesislere İlişkin Nakit Akış Tahminleri

Yıllar	2005	2006	2007	2008	Kalan nakit akışı	Toplam
Bisküvi	200	200	180	150	1.000	1.730
Çikolata	300	300	320	340	2.000	3.260
Gofret	300	270	260	280	2.200	3.310
Toplam	800	770	760	770	5.200	8.300

Bu sektörde brüt faiz oranı (vergi öncesi) %10 dolaylarındadır. Her ne kadar bu yıl (2005 yılı) bu orandan yüksek ise de faiz oranlarının faiz ve kur politikaları sonucu düşmesi ve ortalama bu oranda gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu oran dikkate alınarak hesaplanan nakit akışlarının net bugünkü değeri tablosu aşağıdaki gibidir.

Tablo 21- Nakit Akışlarının Net Bugünkü Değerinin Hesaplanması

Yıllar	2005	2006	2007	2008	Kalan nakit	Kullanım değeri (toplam)
Bisküvi	181,81	165,28	153,23	102,42	620,92	1.223,66
Çikolata	272,72	247,93	240,42	232,22	1.241,84	2.235,13
Gofret	272,72	223,14	195,34	191,24	1.366,02	2.248,46
Toplam	727,25	636,35	588,99	525,88	3.228,78	5.707,25

Laboratuvar bölümü tek başına nakit yaratamadığı için bunun defter değeri, destek verdiği nakit yaratan birimlerin defter değerleri esas alınarak dağıtım tablosuna tabi tutulacaktır. Yönetim bu dağıtım anahtarının destek derecesini en iyi yansıtan anahtarlar olduğu kanısındadır. Defter değerinin dağıtımından sonra nakit yaratan birimlerin düzeltilmiş defter değerlerine ulaşılmıştır. Bu düzeltilmiş defter değerleri ile kullanım değerleri arasındaki farklar her bir nakit yaratan birimin değer azalmasını göstermektedir. Dağıtım tablosu aşağıdaki gibidir.

Tablo 22- Laboratuvar Varlıklarının Dağıtımı

	Bisküvi	Çikolata	Gofret
Defter değerleri	1.300	2.300	2.500
Laboratuvar dağıtımı	$200 * (1300/6100) = 42,62$	$200 * (2300/6100) = 75,41$	$200 * (2500/6100) = 81,97$
Düzeltilmiş defter değerleri	1.342,62	2.375,41	2.581,97
Kullanım değeri	1.223,66	2.235,13	2.248,46
Değer düşüklüğü	118,96	140,28	333,51

Bu değer azalmaları, sadece nakit yaratan birimlere yönelik olarak hesaplandığında doğmaktadır. Oysa, değer düşüklüğüne uğrayan sadece bunlar değildir. Laboratuvar da (genel kullanım varlıkları veya şerefiye de olabilir) değer düşüklüğüne uğramıştır. Bunun değerini bulabilmek için birimlerin toplam değer düşüklüğü içinden laboratuvar nedeniyle gelen kısmın ayrılması gerekmektedir. Bu amaçla aşağıdaki çalışma yapılmaktadır.

Tablo 23- Laboratuvar Değer Düşüklüğünün Ayrıştırılması

	Bisküvi	Çikolata	Gofret
Laboratuvarın değer düşüklüğü	$118,96x=(42,62/1342,62) = 3,77$	$140,28x=(75,41/2375,41) = 4,45$	$333,51x=(81,97/2581,97) = 10,59$
Nakit yaratan birimlerin değer düşüklüğü	$118,96x=(1300/1342,62) = 115,19$	$140,28x=(2300/2375,41) = 135,83$	$333,51x=(2500/2581,97) = 322,92$
Toplam	118,96	140,28	333,51

Böylece nakit yaratan birimin ve genel amaçlı varlıkların tamamına ilişkin değer düşüklüğü zararları tespit edilmiş olmaktadır. Şimdi varlıkların bilançoda hangi değerle yer alacaklarına ilişkin aşağıdaki tablo düzenlenebilir.

Tablo 24- Varlıkların Bilanço Değerleri

	Bisküvi	Çikolata	Gofret	Laboratuvar
01.01.2005 Defter değeri	1.300	2.300	2.500	200
Değer düşüklüğü	115,19	135,83	322,92	3,77+4,45+10,59=18,81
01.12.2005 Defter değeri	1.184,81	2.164,17	2.177,08	181,19

Görüldüğü gibi tüm tesiste değer düşüklüğü söz konusudur. İşletme bilançosunda maddi duran varlıklarını toplam 592,75 birim tutarında daha az raporlayacak ve aynı rakamı gelir tablosunda ayrı bir kalem olarak gösterecektir. Buna ilişkin dipnotta da yapılan değer düzeltmesinin gerekçesini, kullanılan iskonto oranını, nakit tahminlerinde nelerin varsayıldığını açıklayacaktır. Ayrıca bunun vergi etkisini ($592,75 \times 0,20=118,55$) ertelenmiş vergi varlığı olarak aktifte gösterirken, aynı tutarı vergi giderlerinden (dönemin hesaplanan vergisi veya 691 Vergi Gideri/Geliri hesabından) düşecektir.

Muhasebeleştirme şu şekilde olacaktır.

----- ../... -----		
654 KARŞILIK GİDERLERİ veya	592,75	
652 VARLIKLARDA DEĞ. DÜŞ. ZARARI		
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANL		592,75
veya		
25X MDV DEĞER		
DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI		
Bisküvi 115,19		
Çikolata 135,83		
Gofret 322,92		
Laborat. 18,81		
----- ../... -----		
----- ../... -----		
284 ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI	18,75	
691 VERGİ GİDERİ/GELİRİ		18,75
592,75 x 0,20=18,75		
Ertelenen vergi aktifinin kayda alınması		
----- ../... -----		

3.3.1.3. Şerefiye içeren nakit yaratan birimde değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilmesi

Örnek 1¹⁵⁸; Şirketin nakit yaratan bir biriminin Aralık 2005 sonundaki defter değeri 2.000 birimdir. Bunun 500 birimi şerefiyeye, geriye kalan 1.500 birimi ise net duran varlıklara aittir. 2006 yılında şirketin uğradığı zararlar yüzünden net duran varlığın değeri 1.400 birime inmiş ve böylece birimin toplam defter değeri 1.900 birim olmuştur. 2006 yılında şirketin faaliyetleri ile ilgili hukuki çerçevede yapılan değişiklikler yüzünden nakit yaratan birimin

¹⁵⁸ Aksu, a.g.e., s. 942.

kullanım değeri 1.600 birime düşmüştür.

Bu verilere göre, 300 birimlik değer düşüklüğü zararı oluşmuştur ve bu faaliyet gideri olarak kaydedilmelidir. İlk olarak nakit yaratan birime dağıtılmış olan şerefiyenin değeri azaltılacağından, şerefiyenin defter değeri 200 birime (500-300) indirilecektir.

2007 yılında şirket başarılı bir ürün geliştirir ve nakit yaratan birimin kullanım değeri artarak 1.700 birim olur. Net duran varlıkların değeri değişmemiş yani 1.400 birim olarak kalmıştır.

Bu durumda, nakit yaratan birimin defter değeri 1.600 ile karşılaştırılarak kullanım değerinin 1.700 olmasına rağmen, geçen sene kaydedilmiş olan 300 birimlik değer düşüklüğü zararının 100 birimlik kısmı iptal edilemez. Bunun başlıca sebebi nakit yaratan birimdeki değer artışı sebebinin (yeni ürün) 2006 yılında kaydedilen değer düşüklüğü sebebi (hukuki çerçevedeki değişim) ile aynı olmamasıdır.

Örnek 2¹⁵⁹; X işletmesi 1 Ocak 2007 tarihinde Y işletmesinin %80 hissesini 1600 birim ödeyerek satın almıştır. Söz konusu tarih itibariyle Y işletmesinin belirlenebilir net varlıklarının gerçeğe uygun değeri 1500 birimdir. Y işletmesinin şarta bağlı yükümlülüğü bulunmamaktadır. Dolayısıyla, X işletmesi konsolide finansal tablolarını hazırlarken;

a) Elde etme maliyeti ile Y işletmesinin tanımlanabilir net varlıklarındaki %80 hissenin gerçeğe uygun değeri arasındaki fark olan 400 birim için şerefiye kaydı yapacak,

b) Y işletmesinin tanımlanabilir net varlıklarını 1.500 birimlik gerçeğe uygun değer üzerinden gösterecek,

¹⁵⁹ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.560 -561-562.

c) X işletmesi dışındaki üçüncü kişilerin elinde bulunan %20 lik hisse nedeniyle, Y işletmesinin tanımlanabilir net varlıklarının %20 sine karşılık gelen 300 birim için "azınlık hakları" kaydı yapacaktır.

Y işletmesinin varlıklarının tamamı, diğer varlıklar veya varlık gruplarının yarattığı nakit akımlarından büyük ölçüde bağımsız nakit akımı yaratan en küçük varlık grubudur ve bu nedenle Y işletmesi nakit yaratan bir birimdir. Bu birimin defter değeri içinde şerefiye de bulunduğundan, yıllık olarak veya değer düşüklüğü olduğuna dair bir belirti olması halinde daha sık değer düşüklüğü testine tabi tutulmalıdır.

2007 yılı sonunda, Y işletmesinin tanımlanabilir varlıklarının defter değeri 1350 birime düşmüştür ve X işletmesi yaptığı değerlendirmede; Y işletmesinin geri kazanılabilir değerini 1000 birim olarak belirlemiştir.

Nakit yaratan birimin değer düşüklüğü açısından test edilmesi;

Nakit yaratan birim Y nin 1000 birimlik geri kazanılabilir değerinin bir bölümü, kayıtlara alınmayan azınlık haklarına ait şerefiyeye aittir. Bu nedenle, 1000 birimlik geri kazanılabilir değer ile karşılaştırma yapmadan önce, (IAS 36'nın 92'nci paragrafı gereğince) nakit yaratan birim Y nin defter değeri azınlığa ait şerefiyeyi içerecek şekilde varsayımsal olarak düzeltilir. 2007 sonu itibariyle nakit yaratan birim Y'ye ilişkin değer düşüklüğü testinin yapılması sonucunda, 850 birimlik değer düşüklüğü zararı hesaplanacaktır.

Tablo 25- Nakit Yaratan Birim Y'nin Defter Değerinin Düzeltilmesi

	Şerefiye	Tanımlanabilir Net varlıklar	Toplam
Defter değeri	400	1.350	1.750
Kayıtlara alınmayan azınlık hakları (*)	100	-	100
Düzeltilen defter değeri	500	1.350	1.850
Geri kazanılabilir değer			1.000
Değer düşüklüğü zararı			850
(*) Y işletmesinin %80'inin satın alındığı tarih itibariyle X işletmesine ait şerefiye tutarı 400 birimdir. Dolayısıyla, Y işletmesindeki %20 lik azınlığa ilişkin varsayımsal şerefiye tutarı aynı tarih itibariyle 100 birim olacaktır (400 x 20/80)			

IAS 36 Standardının 104'üncü paragrafı uyarınca, 850 birimlik değer düşüklüğü zararı öncelikle şerefiyeden indirilecek, kalan kısmı nakit yaratan birim içinde yer alan varlıklara dağıtılacaktır.

Bu kapsamda, 850 birimlik zararın 500 birimlik kısmı şerefiyeden karşılanır. Ancak, X işletmesi sadece sahip olduğu paylara ilişkin şerefiyeyi kayıtlarına aldığından, şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü zararı da bu oranda muhasebeleştirilecektir (400 birim). Geriye kalan 350 birimlik değer düşüklüğü zararı, Y işletmesinin tanımlanabilir varlıklarının defter değerleri azaltılarak kaydedilir. Değer düşüklüğü zararının dağıtımı sonrasında, X işletmesinin 2007 yılı sonu itibariyle hazırlanan finansal tablolarında yer alacak Y işletmesinin defter değeri aşağıdaki gibi olacaktır;

Tablo 26- Değer Düşüklüğü Zararının Dağıtımı

	Şerefiye	Tanımlanabilir Net varlıklar	Toplam
Defter değeri	400	1.350	1.750
Değer düşüklüğü zararı	(400)	(350)	(750)
Değer düşüklüğü zararı sonrası defter değeri	0	1.000	1.000

Y işletmesinin tanımlanabilir varlıklarına ilişkin 350 birimlik değer düşüklüğü zararının 70 birimlik kısmı (%20 si) azınlık payları olarak gösterilecektir.

Yukarıdaki örneği bir değişiklik yaparak yeniden inceleyelim. Diğer hususlar aynı kalmak kaydıyla, 2007 sonu itibariyle X işletmesi nakit yaratan birim Y nin geri kazanılabilir değerini 1.400 birim olarak belirlemiş olsun. Bu durumda 2007 yıl sonu itibariyle Y'ye ilişkin değer düşüklüğü zararı 450 birim olarak hesaplanacaktır;

Tablo 27- Nakit Yaratan Birim Y'ye İlişkin Değer Düşüklüğü Zararı

	Şerefiye	Tanımlanabilir Net varlıklar	Toplam
Defter değeri	400	1.350	1.750
Kayıtlara alınmayan azınlık hakları (*)	100	-	100
Düzeltilen defter değeri	500	1.350	1.850
Geri kazanılabilir değer			1.400
Değer düşüklüğü zararı			450
(*) Y işletmesinin %80'inin satın alındığı tarih itibariyle X işletmesine ait şerefiye tutarı 400 birimdir. Dolayısıyla, Y işletmesindeki %20 lik azınlığa ilişkin varsayımsal şerefiye tutarı aynı tarih itibariyle 100 birim olacaktır (400 x 20/80)			

Yukarıda belirtildiği üzere, 450 birimlik değer düşüklüğü zararı öncelikle şerefiyenin defter değerinden indirilecektir.

Dolayısıyla, 450 birimlik değer düşüklüğü zararının tamamı şerefiye ile ilişkilendirilecektir. Ancak, X işletmesinin finansal tablolarında şerefiye tutarı Y işletmesinde sahip olduğu %80 oranında kayıtlı olduğu için, şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü zararının %80 i (360 birim) kayıtlara alınacaktır. Bu dağıtım sonrasında, 2007 yıl sonu itibariyle hazırlanan X işletmesinin finansal tablolarında nakit yaratan birim Y'ye ilişkin değerler aşağıdaki gibi oluşacaktır;

Tablo 28- Nakit Yaratan Birim Y'ye İlişkin Değerler

	Şerefiye	Tanımlanabilir Net varlıklar	Toplam
Defter değeri	400	1.350	1.750
Değer düşüklüğü zararı	(360)	-	(360)
Değer düşüklüğü zararı sonrası defter değeri	40	1.350	1.390

360 birimlik değer düşüklüğü zararının tamamı X işletmesinin şerefiyesi ile ilgili olup, azınlık payı bulunmamaktadır.

3.3.1.4. Değer düşüklüğü zararlarının iptali işleminin muhasebeleştirilmesi

Örnek 1¹⁶⁰; Aldığımız bir makinenin 10 senelik ömrü ve satın alma maliyetinin 50.000 birim olduğunu varsayalım. İki senelik kullanımdan sonra ve değer düşüklüğü hesaplanmadan evvel 2004 sonu defter değeri 40.000

¹⁶⁰ Aksu, a.g.e.,s. 932.

birim $(50.000 - (2 \times 5.000))$ olacaktır. Bu tarihte varlığın geri kazanılabilir değerinin 32.000 birim olduğu tespit edilmiştir. 2004 sonunda kaydedilecek değer düşüklüğü zararı nedir? 2005 yılında amortisman gideri ne olacaktır? Bir yıl sonra yani 31 Aralık 2005 tarihinde varlığın geri kazanılabilir değerinin 37.000 birim olarak hesaplandığını varsayarsak, 2004 yılında kaydedilen zararın hepsini geriye döndürebilirmiyiz ve 2005 sonunda kayıtlı defter değeri ne olur?

Bu verilere göre, 2004 sonunda 8.000 birimlik (40.000 defter değeri-32.000 geri kazanılabilir değer) bir değer düşüklüğü zararı söz konusudur. Bunun ayrı bir karşılık hesabı yerine birikmiş amortismanla eklendiğini varsayarsak 2004 sonunda varlığın defter değeri 32.000 birim olur (50.000 orjinal maliyet-18.000 birikmiş amortisman). Buna göre 2005 yılı amortisman masrafı 4.000 birim $(32.000/8 \text{ yıl})$ ve kalan defter değeri 28.000 birim olacaktır. Varlığın 2005 sonu geri kazanılabilir değeri 37.000 birim (yani geri kazanılabilir değer defter değerinin 9.000 birim üstündedir) olduğuna göre evvelden kaydedilmiş 8.000 birim zararın iptali mevzu bahisdir. Fakat 2005 değer düşüklüğü iptali için tahakkuk kaydını yapmadan önce eğer değer düşüklüğü hiç kaydedilmese idi defter değeri ne olurdu sorusunu cevaplamamız gerekir.

Tablo 29- Değer Düşüklüğü Karşılığı Ayrılmasaydı Makinenin Ulaşacağı Defter Değeri

2004 sonu değer düşüklüğü kaydından evvelki defter değeri	= 40.000 birim
2005 amortisman gideri	= (5.000) birim
31.12.2005 tarihinde gösterebileceği maksimum defter değeri	= 35.000 birim

Buna göre daha evvel kaydedilen 8.000 birimlik zararın hepsi iptal edilmeyecektir, zira defter değerini 28.000 birimden ancak 35.000 birime çıkarmak mümkündür; yani zarar sadece 7.000 birim azaltılacaktır.

Buna göre 2005 yılında amortisman masrafı 4.000 birim olurken, 2004 yılında kaydedilen 8.000 birimlik zarar 2005 yılında 7.000 birim azaltılacaktır. Yani 2005 yılında gelir tablosundaki net etki 3.000 (7.000-4000) birimlik bir kar olacaktır.

Yukarıda bahsedilen işlemler aşağıdaki şekilde muhasebeye yansıtılacaktır;

----- ../... ----- 770 GENEL YÖNETİM GİDERİ 257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANL. 2004 yılı için amortisman gideri ----- ../... -----	5.000	5.000
----- ../... ----- 654 KARŞILIK GİDERLERİ veya 652 VARLIKLARDA DEĞ. DÜŞ. ZARARI 257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANL. veya 25X MDV DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI 2004 sonundaki 8.000 birimlik değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilmesi ----- ../... -----	8.000	8.000
----- ../... ----- 284 ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI 691 VERGİ GİDERİ/GELİRİ 8.000*0,30 2004 sonunda ertelenen vergi aktifinin kayda alınması ----- ../... -----	2.400	2.400

----- ../... ----- 770 GENEL YÖNETİM GİDERİ 257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANL. 2005 yılı için amortisman gideri ----- ../... -----	4.000	4.000
----- ../... ----- 257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR veya 25X MDV DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI 644 KONUSU KALMAYAN KARŞILIKLAR 2005 sonunda hesaplanan 7.000 birimlik değer düşüklüğünün iptal edilmesi ----- ../... -----	7.000	7.000
----- 31.12.2004 ----- 691 VERGİ GELİRİ/GİDERİ 284 ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI 2005 yılındaki değer artışı nedeniyle ertelenen vergi aktifinin iptali ----- ../... -----	2.400	2.400

Örnek 2¹⁶¹; 1 Ocak 2002 tarihinde 50.000 birim değer ile satın alınan bir maddi duran varlığın faydalı ömrü 10 yıl olarak belirlenmiştir. Yıl içinde söz konusu varlığın gerçeğe uygun değeri 56.250 birim olarak belirlenmiş ve IAS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardında düzenlenen alternatif yöntem kullanılarak değer artışı kayıtlara alınmıştır. 31 Aralık 2003 tarihi itibarıyla varlığın net defter değeri 45.000 birim olarak hesaplanmaktadır.

¹⁶¹ Epstein ve Mirza, a.g.e., s.305.

31 Aralık 2004 tarihine gelindiğinde, değer düşüklüğü olduğu tespit edilmiş ve varlığın geri kazanılabilir değeri 34.000 birim olarak belirlenmiştir. Bu durum olmasaydı, 2004 hesap dönemi için amortisman gideri 45.000 birim/ 8 yıl (geriye kalan faydalı ömür) = 5.625 birim olacaktır. Dolayısıyla amortisman gideri kaydedildikten sonra 2004 yılı sonu itibariyle varlığın net defter değeri 45.000 birim- 5.625 birim= 39.375 birim olacaktır. 2004 yılında muhasebeleştirilecek değer düşüklüğü zararı da 39.375 birim- 34.000 birim= 5.375 birimdir. Bu zarar tutarının 4.375 birimlik kısmı daha önce kayıtlara alınan yeniden değerlendirme fonunun 2004 yılı sonu itibariyle varolan tutarından karşılanacaktır. Yeniden değerlendirme fonunun 2004 yılı sonu itibariyle kayıtlardaki değeri aşağıdaki şekilde tespit edilecektir;

Tablo 30- Yeniden Değerleme Fonunun 2004 Yılı Sonu İtibariyle Kayıtlardaki Değeri

31 Aralık 2002 tarihi itibariyle brüt yeniden değerlendirme fonu	6.250 birim
2002 yılı amortisman tutarı	625 birim
31 Aralık 2002 tarihi itibariyle net değerlendirme artışı	5.625 birim
2003 yılı amortisman tutarı	625 birim
31 Aralık 2003 tarihi itibariyle net değerlendirme artışı	5.000 birim
2004 yılı amortisman tutarı	625 birim
Değer düşüklüğü zararı kaydedilmeden önce 31 Aralık 2004 tarihi itibariyle net değerlendirme artışı	4.375 birim
Değer düşüklüğü zararının kaydı	4.375 birim
31 Aralık 2004 tarihi itibariyle net değer artışı	0 birim

Geriye kalan 1.000 birimlik değer düşüklüğü zararı 31 Aralık 2004 tarihi itibariyle dönem gideri olarak muhasebeleştirilir.

2005 yılında söz konusu varlığa ilişkin değer düşüklüğü durumu ortadan kalkarsa, 31 Aralık 2005 tarihi itibariyle varlık 36.500 birim olarak kayıtlarda yer alacaktır. Bu durum, varlığın net defter değerinde 2.500 birimlik bir artışı ifade etmektedir. Bu artışın ilk 1.000 birimlik kısmı dönem gelirlerine yansıtılacaktır, çünkü daha önce bu kadarlık bir değer düşüklüğü zararı gider

olarak muhasebeleştirilmiştir. Geriye kalan 1.500 birimlik kısım ise yeniden değerlendirme artışı olarak muhasebeleştirilecek ve özsermaye hesap grubu altında izlenecektir.

Örnek 3¹⁶²; 2001 yılında 200.000 birime alınmış, yatırım amaçlı gayrimenkuller olarak sınıflandırılmış bir bina üzerinden %2 den 2 yıl amortisman ayrıldıktan sonra üçüncü yılın sonunda (2003) değer düşüklüğü testine tabi tutulması öngörülmüştür. Değer düşüklüğüne neden olan olayların başında genelde faiz oranlarının yükselmesi gelmektedir. Duran varlık alınırken geçerli olan %15 gibi bir getiri oranının 2003 yılında faizlerin genel yükselmesi ile birlikte %25 lere çıktığı görülmüştür. Bu da gayrimenkul fiyatlarına yansımıştır. Ancak 2005 yılının sonlarında tekrar düştüğü ve %12 lere gerilediği görülmektedir. 2003 yılı sonlarına doğru yeniden değerlendirilmiş değerinin 150.000 birime indiği, ancak kalan faydalı ömründe değişiklik olmadığı tespiti yapılmıştır. 2005 yılının sonunda varlığın yeniden değerlendirilmiş değerinin 210.000 birime çıktığı gayrimenkul ekspertiz şirketinden de teyit edilmiştir. Bu durumda 2003 değer düşüklüğü ve 2005 yılında değer düzeltmelerinin tutarları ve kaydı nasıl olacaktır.

Öncelikle 2003 yılında varlığın değerinde nasıl düzeltme yapılması gerektiğine karar verilmelidir. Çünkü değer düşüklüğü, doğrudan gayrimenkulün aktif değerinden düşülebileceği gibi, amortismanları da dikkate alınarak, hem aktif değeri hem birikmiş amortismanları düzeltilebilir. Seçim birikmiş amortismanların da düzeltilmesi şeklinde ise; eğer net değeri 150.000 birim ise brüt değeri ne olur şeklinde bir orantı ile brüt değer bulunur. Yani;

¹⁶² Kaval, Örtün ve Karapınar, a.g.e., s.536-540.

Tablo 31- Brüt Değerin Hesaplanması

Giriş değeri	Bir. Amortisman	Net Değeri
200.000	12.000	188.000
x	X	150.000

Şeklinde bir orantıdan sonra brüt değer 159.574,46 birim, birikmiş amortismanların 9.574,46 birime indirilmesi gerektiği bulunur ve böylece varlığın net defter değerlerini bu rakamlara indirecek şekilde aşağıdaki gibi kayda alınır.

----- 31.12.2003 ----- 770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ 257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANL. Makinenin defter değeri üzerinden 2003 yılı amortisman giderinin ayrılması ----- .../... -----	2.000	2.000
----- 31.12.2003 ----- 654 KARŞILIK GİDERLERİ veya 652 VARLIKLARDA DEĞ. DÜŞ. ZARARI Yatırım amaçlı gayrimenkuller değer düşüklüğü zararı 257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANL. 296 YATIRIM AMAÇLI GAYRİM. Binanın değerinin birikmiş amortismanları da dikkate alınarak düzeltilmesi ----- .../... -----	38.000 2.425,54	40.425,54
----- 31.12.2003 ----- 284 ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI 691 VERGİ GİDERİ/GELİRİ 38.000 *0,20 =7.600 ----- .../... -----	7.600	7.600

Eğer amortismanlarda düzeltme yapmadan doğrudan duran varlığın defter değerinden indirim şeklinde kayıt tercih edilmiş olsaydı, varlığın defter değeri 38.000 birim tutarında azaltılacak ve aynı tutarda değer düşüklüğü zararı dönem gideri olarak muhasebeleştirilecekti.

----- 31.12.2003 -----			
654 KARŞILIK GİDERLERİ veya		38.000	
652 VARLIKLARDA DEĞ. DÜŞ. ZARARI			
Yatırım amaçlı gayrimenkuller değer düşüklüğü zararı			
	257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANL		38.000
	veya		
	25X MDV DEĞER		
	DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI		
----- .../... -----			

Geriye kalan 47 yıllık faydalı ömür süresince %2 değil, 150.000 birim/47 yıl= 3.191,49 birim amortisman gideri kayıtlara alınacaktır. Ayrıca bu tutar ile vergi yasalarına göre ayrılması gereken tutar arasındaki farkın %20 si ertelenmiş vergi varlığından mahsup edilecektir.

----- 31.12.2004 -----			
770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ		3.191,49	
	257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANL.		3.191,49
2004 yılı amortisman gideri			
----- .../... -----			

----- 31.12.2004 -----			
691 VERGİ GELİRİ/GİDERİ		161,70	
	284 ERTELENMİŞ VERGİ		161,70
	VARLIĞI		
(4.000-3.191,49) *0,20			
----- .../... -----			

2005 yılında normal bir şekilde amortisman ayrıldıktan sonra varlığın defter değeri 159.574,46 birim, birikmiş amortismanları bu yıla ilişkin amortisman da ayrıldıktan sonra 15.957,44 birime ulaşmış olacaktır. Yani varlığın net defter değeri 143.617,02 birimdir. Bu durumda, yeniden değer düzeltme testi yapılmış ve varlığın piyasa değerinin 210.000 birime yükseldiği görülmüş ve duran varlıkların yeniden değerlendirilmiş değerler üzerinden bilançoya alınması kararlaştırılmıştır. Bu durumda, eğer değer düşüklüğü testi ve yeniden değerlendirme yapılmamış olsa idi varlığın net defter değeri ne olurdu gibi bir sorunun cevabı çözümü sağlayacaktır. Normal durumda bu varlığın değeri 5 yıl amortismandan sonra 180.000 birim olurdu (200.000- (5*4.000)). O halde bu değere yükselten kısmı (180.000- 143.617,02 =36.382,98 birim) gelir yazılabilecek, üstü ise (210.000-180.000=30.000 birim) özkaynaklar arasında yeniden değerlendirme fonuna alınacaktır. Öte yandan, birikmiş amortismanlar hesabını da düzeltmek istersek, varlığın net defter değerinin 210.000 birim olabilmesi için, amortismanların ne kadar artacağını yine orantı yoluyla hesaplamak gerekir ki bu rakam 4.042,55 birim olarak hesaplanacaktır.

----- 31.12.2005 -----			
296 YATIRIM AMAÇLI GAYR.		70.425,53	
522 MDV YENİDEN DEĞERLEME FONU			30.000
659 DİĞER FAAL.GELİR VE KAR			36.382,98
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANL.			4.042,55
----- .../... -----			

Bu işlemten sonra, varlığın defter değeri 233.333 birime, birikmiş amortismanlar 23.333 birime ulaşmıştır. Ayrıca özkaynaklar içinde yeniden değerlendirme fonunda 30.000 birim bulunmaktadır.

Daha sonra yine yeni değeri olan 233.333 birim üzerinden geriye kalan 44 yıllık faydalı 3mür s3uresince amortisman ayrılmaya devam edilecektir.

Yukarıda ayrıca ertelenmiş vergi y3k3uml3l3đ3đ de doğmaktadır. Vergi değeri 180.000 birim olmasına rağmen muhasebe değeri 210.000 birimdir. 30.000 birim %20 den ertelenmiş vergi y3k3uml3l3đ3đne neden olmaktadır. Bu vergi gideri ile ilişkilendirilmeden doğrudan yeniden değerleme fonundan mahsup edilecektir.

----- 31.12.2005 -----		
522 MDV YENİDEN DEğERLEME FONU	6.000	
484 ERTELENMİş VERGİ Y3K.		6.000
----- .../... -----		

Ayrıca, 3nceki d3nemde varlığın vergi değeri yine 180.000 birim iken net defter değerinin 143.617,02 olması sebebiyle %20 den 7.276,59 birimlik ertelenmiş vergi varlığı muhasebeleştirilmiş olmalıdır. Bu durumda, s3z konusu ertelenmiş vergi varlığının konusu kalmadığından iptal edilmesi gerekir. 3nceki d3nemlerde ertelenmiş vergi varlığının vergi geliri olarak gelir tablosu ile ilişkilendirilmiş olduğu dikkate alınarak, s3z konusu varlığın iptali işleminin de vergi gideri olarak gelir tablosuna yansıtılması gerekir.

----- 31.12.2005 -----		
691 VERGİ GELİRİ/GİDERİ	7.276,59	
284 ERTELENMİş VERGİ VARLIğI		7.276,59
(180.000-1.436,02) *0,20		
----- .../... -----		

Örnek 4¹⁶³; 2004 yılında, bir işletme faydalı ömrü 10 yıl olan bir varlığı 100 birim değer ile satın almıştır. Söz konusu varlık, diğer varlıkların yarattıkları nakit akımından büyük ölçüde bağımsız nakit akımı üretebilmektedir. 2006 yılı sonu itibariyle, varlığın defter değeri 70 birime ulaştığında, işletme 20 birimlik bir değer düşüklüğü zararı tespit etmiştir. İşletme varlığın defter değerini 50 birime indirir. Söz konusu varlığın faydalı ömründe bir değişiklik olmamıştır. Bu nedenle, işletme varlığın geriye kalan faydalı ömrü süresince $50 \text{ birim} / 7 \text{ yıl} = 7 \text{ birim}$ üzerinden amortisman ayırmaya başlar.

İki yıl sonra yani 2008 yılında varlığın defter değeri 36 birime ulaşır. Teknolojik gelişmelerin etkisiyle, varlığın performansının iyileştirilmesi ve artırılması için 12 birimlik bir harcama yapılarak varlığın kullanım değeri 55 birime çıkarılır.

Harcama yapıldıktan sonra varlığın defter değeri 48 birime yükselmiştir. Değer düşüklüğü olmasaydı, 2009 yılına ilişkin amortisman gideri kaydedilmeden önceki varlığın net defter değeri 50 birim olacaktı. Dolayısıyla, 2 birimlik değer düşüklüğü zararı iptal edilecek ve varlığın defter değeri 50 birime yükseltilecektir. 2009 yılı ve sonraki yıllara ilişkin amortisman gideri $50 \text{ birim} / 5 \text{ yıl} = 10 \text{ birim}$ olarak muhasebeleştirilecektir.

2 birimlik değer düşüklüğü zararının iptali, 20 birimlik değer düşüklüğü zararının 2008 yılı sonu itibariyle varlığın net defter değerine olan etkisi (20 birim değer düşüklüğü zararı- 2007 ve 2008 yıllarında amortisman giderinin 10 birim yerine 7 birim üzerinden muhasebeleştirilmesi nedeniyle oluşan 6 birimlik fark = 14 birim) ile 12 birimlik harcama bedeli arasındaki farktır.

¹⁶³ Lexis Nexis ve Ernst & Young, a.g.e., s.988-989.

3.3.2. Finansal Tablolara ve Finansal Analize Etkisi¹⁶⁴

IAS 36 Standardı çerçevesinde finansal tablolara alınan değer düşüklüğü zararları ve bu zararlarla ilgili dipnot açıklamaları, finansal analiz açısından önemli bilgiler sunmaktadır.

Değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilmesi, finansal tabloları çeşitli şekillerde etkilemektedir;

- Varlığın defter değeri, değer düşüklüğü zararı tutarında azalır. Bu ise işletmenin toplam aktif toplamını azaltır.
- Ertelenen vergi yükümlülüğü azaltılır. Varlık satılincaya veya tamamen kullanılıncaya kadar değer düşüklüğü zararı nedeniyle bir vergi indirim söz konusu olacak ise, ertelenen vergi varlığı hesaplanır ve finansal tablolara alınır.
- Değer düşüklüğü zararı ve ertelenen vergi yükümlülüğündeki azalma arasındaki fark kadar, birikmiş kar/zarar hesabı ve dolayısıyla özsermaye azalır.
- Vergi öncesi dönem karı, değer düşüklüğü zararı kadar azalır.
- Değer düşüklüğü zararı ile ertelenen vergi yükümlülüğündeki azalma arasındaki fark kadar, dönem karı azalır.

¹⁶⁴ Hennie Van Greuning, **International Financial Reporting Standards, A Practical Guide**, Newly Revised Edition, The World Bank, Washington D.C.,2005, s.183-189.

Değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilmesi, finansal oranları da etkilemektedir;

- Aktif toplamının azalması sebebiyle, aktif devir hızı oranları artar.
- Özsermaye değerinin azalması sebebiyle, borç/özsermaye oranları artar.
- Değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilmesi sebebiyle, kar marjlarında azalma olur.
- Özsermayedeki azalma sebebiyle, işletmenin defter değeri azalır.
- Varlığın defter değerinin azalması sebebiyle, geleceğe ilişkin amortisman giderleri azalır.
- Gelecek yıllarda daha düşük tutarlarda amortisman gideri muhasebeleştirileceği için, işletmenin gelecek yıllara ilişkin karlılık durumu artar (çünkü zararlar cari dönemde dikkate alınmıştır)
- Daha yüksek bir karlılık oranı, buna karşın varlığın defter değerinin daha düşük olması, gelecek yıllardaki varlığın getiri oranını artırır.
- Daha yüksek bir karlılık oranı, buna karşın daha düşük bir özsermaye değeri, gelecek yıllardaki özsermayenin getiri oranını artırır.

3.4. STANDARDIN US GAAP İLE KARŞILAŞTIRILMASI

ABD'de varlıklardaki değer düşüklüğü konusu uzun yıllar boyunca tartışılmış, fakat bu tip varlıkların gerçeğe uygun değerlerinin hesaplanması çok öznel ve keyfi olduğundan dolayı bu konuda bir standarttan kaçınılmıştır. Nihayet bu konuda bir standarda ve uygulama rehberine ihtiyaç olduğu kabul edilmiş ve SFAS 121 "*Uzun Ömürlü Varlıklarda Değer Düşüklüğünün Muhasebeleştirilmesi*" 1995 yılında yürürlüğe girmiştir¹⁶⁵.

SFAS 121 uygulamada ortaya çıkan ihtiyaçlar çerçevesinde gözden geçirilerek 2001 yılında yayımlanan SFAS 144 "*Uzun Ömürlü Varlıkların Elden Çıkarılması veya Değer Düşüklüğünün Muhasebeleştirilmesi*" ile yürürlükten kaldırılmıştır.

SFAS 144 ile IAS 36 arasında muhtelif farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklardan en önemlileri kısaca aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

¹⁶⁵ Aksu, a.g.e., s.913.

Tablo 32- SFAS 144 ile IAS 36 Standartlarının Karşılaştırılması¹⁶⁶

Konu	IAS 36	SFAS 144	Etkisi
İtfaya tabi uzun ömürlü varlıklara (şerefiye dışındaki) ilişkin değer düşüklüğü metodolojisi	Bir varlığın defter değeri varlığın geri kazanılabilir değerini (kullanım değer ile satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerden yüksek olanı) aşıyorsa, değer düşüklüğü kayıtlara alınır.	Bir varlığın defter değeri, varlığın yaratacağı gelecekte beklenen nakit akışlarını (iskonto edilmemiş ve faiz tahakkuk ettirilmemiş) aşıyorsa, detaylı değer düşüklüğü testi uygulanır ve değer düşüklüğü kayıtlara alınır.	Bu farklılık, SFAS 144 kapsamında değer düşüklüğünün kayıtlara alınmadığı erken dönemlerde IAS 36 kapsamında varlıklar için değer düşüklüğü zararının kayıtlara alınması ile sonuçlanabilecektir.
İtfaya tabi uzun ömürlü varlıklara (şerefiye dışındakiler) ilişkin değer düşüklüğü zararının ölçümü	Geri kazanılabilir değer esas alınmaktadır (kullanım değer ile satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerden yüksek olanı)	Genellikle iskonto edilmiş nakit akımları esas alınarak belirlenen gerçeğe uygun değer esas alınmaktadır.	Kullanım değeri, gerçeğe uygun değerden yüksek olduğunda, IAS 36 kapsamında hesaplanan değer düşüklüğü zararı SFAS 144 e göre daha düşük olacaktır.
Şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü testinin düzeyi	Nakit yaratan birim (NYB)- işletme içi yönetim amaçları açısından, şerefiyenin izlendiği en düşük düzey. Bu düzey, bir bölümden (segment) daha geniş olamaz.	Raporlama birimi- bir faaliyet kolu (segment) veya bunun bir altındaki organizasyonel düzey.	Bu farklılık, NYB'lerin raporlama birimlerinden farklı varlıkları içermesi durumunda, değer düşüklüğü zararının farklı hesaplanmasına sebep olacaktır.

¹⁶⁶ Deloitte, “IFRSs and US GAAP, A pocket comparison” March 2007, An IAS Plus guide”.

Ernst & Young, IAS 36: Impairment of Assets, Impact, Issues and Valuation, s.7-8.

Şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğünün hesaplaması	Tek aşama; bir NYB'in geri kazanılabilir değerinin (a-satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer ve b-kullanım değerinden büyük olanı) defter değeri ile karşılaştırılması	İki aşama; 1) Raporlama biriminin gerçeğe uygun değerinin, defter değeri (şerefiye dahil) ile karşılaştırılması. Gerçeğe uygun değer defter değerinden büyük olması durumunda, değer düşüklüğü yoktur (ikinci aşama dikkate alınmaz) 2) Şerefiyenin (satın alma fiyatı üzerinden yapılan varsayımsal dağıtımına göre belirlenen) "zımni gerçeğe uygun değeri" ile defter değerinin karşılaştırılması ve aradaki fark kadar değer düşüklüğü zararının kayıtlara alınması.	Şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü ölçüm yöntemlerinin farklı olması nedeniyle, şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü zararı her iki standarda göre farklı olacaktır.
Belirsiz ömre sahip maddi olmayan duran varlıklara ilişkin değer düşüklüğü zararının hesaplanması	Geri kazanılabilir değer ile defter değeri karşılaştırılarak hesaplanır.	Gerçeğe uygun değeri ile defter değeri karşılaştırılarak hesaplanır.	
Değer düşüklüğü zararının iptali	Şerefiye dışındaki tüm varlıklar için, belirli koşulların sağlanması halinde mümkün.	Yasaklanmıştır.	

Ekim 2002 tarihinde, US FASB ve IASB tarafından Norwalk'ta gerçekleştirilen toplantıda, Norwalk anlaşması olarak bilinen karşılıklı işbirliği bildirgesi yayımlanarak, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin yakınsaması konusundaki taahütler resmi hale getirilmiştir. Her iki Kurul;

- Yayımladıkları mevcut finansal raporlama standartlarını mümkün olduğunca kısa sürede tamamen uyumlu hale getirmek ve
- Standartlar arasında uyum sağlandıktan sonra bu uyumun korunabilmesi için geleceğe ilişkin çalışma programlarını koordine etmek

konularında gerekli gayreti göstereceklerini beyan etmişlerdir.

Standartlar arasındaki uyum ile kastedilen, kelime-kelime aynı standartlar olmaktan ziyade, her iki standart seti arasında önemli farklar olmaması anlamını ifade etmektedir.

Şubat 2006 tarihinde, IASB ve FASB tarafından kısa ve uzun dönem yakınsama projeleri olarak tanımlanabilecek bir yol haritası açıklanmıştır. Buna göre, değer düşüklüğü konusu, her iki Kurulun birlikte yürüteceği kısa dönemli projeler arasında yer almaktadır¹⁶⁷.

¹⁶⁷ Deloitte, a.g.e.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IFRS UYGULAYAN İŞLETMELERDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

IAS 36 Standardı uygulamacılar açısından zor bir standarttır. Özellikle değer düşüklüğü belirtilerinin olup olmadığının değerlendirilmesi, nakit yaratan birimlerin belirlenmesi ve varlığın geri kazanılabilir değerinin tespiti için yapılması gerekli tahminler ve takdir hakkı kullanımı uygulamayı zorlaştırmaktadır¹⁶⁸. IAS 36 Standardının bu karmaşık yapısı, muhasebeden sorumlu yöneticilerin de kapsamlı bir eğitim almalarını gerektirmektedir.

Bu bölümde, ilk olarak uluslararası bağımsız denetim kuruluşlarınca yayımlanan raporlara göre bağımsız denetim kuruluşlarına sıkça sorulan sorular ele alınacak, daha sonra İMKB şirketlerinin finansal tablolarının incelenmesinde tespit edilen hususlara yer verilecek, son olarak da IAS 36 Standardının İMKB şirketlerince uygulanması ve bağımsız denetçiler tarafından denetlenmesi sırasında karşılaşılan başlıca sorunlar irdelenecek ve çözüm önerileri geliştirilecektir.

4.1. BAĞIMSIZ DENETİM KURULUŞLARINA SIKÇA SORULAN SORULAR

Uluslararası bağımsız denetim kuruluşlarınca yayımlanan raporlara göre, bağımsız denetim kuruluşlarına sıkça sorulan sorular aşağıdaki gibi sıralanabilir¹⁶⁹:

¹⁶⁸ Ernst & Young; **IAS 36 Impairment Testing; Practical Issues**, 2007, (Erişim;[http://www.ey.com/Global/assets.nsf/International/IFRS_-_IAS_36_Impairment_Testing/\\$file/EY_IAS36_Impairment_Jan07.pdf](http://www.ey.com/Global/assets.nsf/International/IFRS_-_IAS_36_Impairment_Testing/$file/EY_IAS36_Impairment_Jan07.pdf), Haziran 2007), s.1.

¹⁶⁹ Ernst & Young; **IAS 36 Impairment Testing; Practical Issues**, 1-13. PriceWaterhouseCoopers (PWC), “IAS 36 Impairment- Frequently Asked Questions”, **IFRS News**, Nisan 2007, (Erişim;http://www.pwc.com/gx/eng/about/svcs/corporatereporting/IFRS_News_Supplement_Apr07).

- Değer düşüklüğü testinin hangi sıklıkta yapılması gerektiği,
- Ara finansal tablo dönemleri itibariyle değer düşüklüğü testinin yapılmasına gerek olup olmadığı,
- Değer düşüklüğü belirtilerinin nasıl tespit edileceği,
- İşletmenin genel olarak karlı olduğu durumda, her bir varlığın veya nakit yaratan birimlerin performansının analiz edilmesine gerek olup olmadığı,
- Şerefiye ve belirsiz faydalı ömre sahip diğer maddi olmayan duran varlıkların yıllık değer düşüklüğü testinin ne zaman yapılacağı,
- Değer düşüklüğü testini yıl sonu gelmeden yapmanın avantaj ve dezavantajlarının neler olduğu,
- İşletme birleşmesi işlemi kapsamında oluşan şerefiyenin, elde etme tarihinden sonra ne kadar bir süre içinde değer düşüklüğü testine tabi tutulması gerektiği,
- Yeni ortaya çıkan bir şerefiyenin nakit yaratan bir birime

pdf, Haziran 2007).

PriceWaterhouseCoopers (PWC), "IAS 36 Impairment- Frequently Asked Questions", **IFRS News**, Mayıs 2007, (Erişim;http://www.pwc.com/gx/eng/about/svcs/corporatereporting/IFRS_News_Supplement_May07.pdf, Haziran 2007).

PriceWaterhouseCoopers (PWC), "IAS 36 Impairment- Frequently Asked Questions", **IFRS News**, Haziran 2007, (Erişim;http://www.pwc.com/gx/eng/about/svcs/corporatereporting/IFRS_News_Supplement2_Jun07.pdf, Haziran 2007).

dağıtıldığını ve söz konusu nakit yaratan birim bünyesinde daha önceden şerefiye bulunduğunu varsayarsak, bu işlemin şerefiyenin yıllık olarak teste tabi tutulma tarihinden hemen sonra gerçekleşmesi durumunda ilave şerefiye dağıtım işleminin nakit yaratan birimi (veya nakit yaratan birimler grubunu) nasıl etkileyeceği,

- Geri kazanılabilir değerin belirlenmesi amacıyla, hem satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerin hem de kullanım değerinin hesaplanmasına her zaman gerek olup olmadığı,
- Gerçeğe uygun değerin tahmini için indirgenmiş nakit akımları yönteminin kullanılıp kullanılmayacağı,
- Kullanım değerinin hesaplanmasında, işletme yönetimi tarafından resmi olarak onaylanmayan en son bütçeler veya tahminler kullanılmışsa, ne yapılması gerektiği,
- Kullanım değeri hesaplanırken, en son onaylanan tahminlerin herhangi bir düzeltmeye tabi tutulmadan kullanılıp kullanılmayacağı,
- Nakit akım tahminlerinin ne zaman sona ereceğinin işletme yönetimi tarafından nasıl belirleneceği,
- Kullanım değerinin hesaplanmasında "kalıntı değer" in dikkate alınıp alınmayacağı,
- Bağlayıcı bir satış sözleşmesinin veya aktif bir piyasanın yokluğu halinde bir varlığın satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerinin güvenilir olarak belirlenmesinin mümkün olup olmadığı,

- İşletme birleşmesi sırasında ertelenen verginin kayıtlara alınması nedeniyle ortaya çıkan şerefiyenin ilk gün itibariyle değer düşüklüğüne uğrayıp uğramayacağı,
- Bir işletme birleşmesinin ön aşamalarında yapılan görüşmelerin, varlıkların değer düşüklüğü testine tabi tutulmasına ilişkin değerlendirmede ne ölçüde dikkate alınması gerektiği,
- Nakit yaratan bir birim bünyesinde yaratılan nakit akımının bağımsız olduğunu gösteren temel özelliklerin neler olduğu,
- İşletme yönetiminin nakit yaratan bir birimi belirlerken işlemlerin hukuki yapısını dikkate alıp almayacağı,
- Bir varlık grubu tarafından üretilen ürüne ilişkin aktif bir piyasanın olmasının varlık grubunun nakit yaratan birim olarak değerlendirilmesini gerektirip gerektirmediği,
- Bir varlık veya varlık grubu tarafından üretilen ürünlerin bir kısmının veya tamamının işletme içinde kullanılması halinde, bu varlık veya varlık grubunun nakit yaratan birim olarak tanımlanıp tanımlanmayacağı,
- Hangi hallerde varlıkların bireysel olarak değer düşüklüğü testine tabi tutulacağı,
- Nakit yaratan birimlerin belirlenmesinde dikkate alınması gereken faktörlerin neler olduğu,

- İşletmenin faaliyetlerini yönetim ve gözetim şeklinin nakit yaratan birimin seçimini etkileyip etkilemeyeceği,
- Bir şirket varlığının makul ve tutarlı bir esasa göre nakit yaratan bir birime dağıtılamaması halinde işletme yönetiminin ne yapması gerektiği,
- İşletme yönetiminin hangi durumlarda şerefiyenin değer düşüklüğü testi açısından nakit yaratan birimlere dağıtımında değişikliğe gidebileceği,
- Şerefiyenin işletme içi yönetsel amaçlarla izlendiği en alt seviye belirlenerek dağıtımına konu edilmesi gerektiği hususunda ne anlaşılması gerektiği,
- IFRS 8 Faaliyet Bölümleri standardının kabulünün şerefiyenin yeniden dağıtımına herhangi bir etkisinin olup olmayacağı,
- Bir işletmenin önceki dönemlerde yaptığı satın almalara ilişkin tüm şerefiyeyi yerel düzenlemeye göre elde ettiği nakit yaratan birimlere dağıttığı hallerde, şerefiyenin işletme birleşmesinden fayda sağlaması beklenen nakit yaratan birimlere dağıtılması yükümlülüğünün işletmenin şerefiyeyi tekrar dağıtımına tabi tutması gerektiği anlamına gelip gelmediği,
- Şerefiyenin değer düşüklüğü testi için nakit yaratan birimlere dağıtılma yöntemi ile diğer varlıkların değer düşüklüğü testinde izlenen yöntemin birbiriyle nasıl karşılaştırılabileceği,
- Grubun şerefiyeyi değer düşüklüğü testine tabi tutacağı seviyeyi belirlemesi aşamasında, bir bağlı ortaklığın yönetimi işlemlerinin

grubu etkileyip etkilemeyeceği,

- IAS 36 Standardı ile IFRS 5 “Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler” Standardı Arasındaki nasıl bir etkileşim olduğu.

Yukarıda yer verilen soruların cevapları IAS 36 Standardında büyük ölçüde yer aldığından, soru bazında cevaplara bu çalışmanın ekinde yer verilmiştir.

4.2. VARLIKLARDA DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ STANDARDININ İMKB ŞİRKETLERİNDE UYGULAMASI

Sermaye Piyasası Kurulunun Kasım 2003 tarihinde yayımlanan Seri:XI, No:25 sayılı “Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Tebliği” ile uluslararası finansal raporlama standartlarına tam uyumun sağlanması hedeflenmiştir. Tebliğ’in 9’uncu Kısımında, söz konusu tarih itibariyle geçerli olan IAS 36 Standardı esas alınarak varlıklarda değer düşüklüğünün muhasebeleştirilmesine ilişkin ilke ve esaslar belirlenmiştir.

Hisse senetleri borsada işlem gören işletmelerin tabi olduğu SPK’nun Seri:XI, No:25 sayılı Tebliği’nin ilk uygulama dönemi, 01.01.2005 tarihinden sonra düzenlenecek ilk finansal tablolar olarak belirlenmiş, ancak dileyen işletmelerin 2003 yılsonu finansal tablolarından başlamak üzere Tebliğ hükümleri çerçevesinde finansal tablo hazırlayarak kamuya duyurabilmelerine imkan tanınmıştır. Ayrıca, zorunlu uygulama tarihine kadar olan geçiş döneminde, IAS’e uygun olarak hazırlanan finansal tablolar, Tebliğ hükümleri çerçevesinde hazırlanmış finansal tablolar olarak kabul edilmiştir. Çeşitli sebeplerle yıllardır IAS’e göre raporlama yapmakta olan işletmelerin bir çoğu bu opsiyonu kullanarak, IAS’e göre hazırladıkları finansal tabloları yatırımcılara duyurmuştur.

İMKB şirketleri 2005 yılının ilk ara döneminden başlamak üzere SPK'nun Seri:XI, No:25 sayılı Tebliği hükümleri çerçevesinde finansal tablo düzenleyerek kamuya duyurmaya başlamışlardır. SPK, aynı zamanda IFRS/IAS'e uygun olarak hazırlanan finansal tabloları da Tebliğ hükümlerine uyum açısından kabul etmiştir. Mevcut durumda, bir kısım İMKB şirketleri orjinal IFRS/IAS hükümlerini, diğer kısmı ise SPK'nun Seri:XI, No:25 sayılı Tebliği hükümlerine göre finansal tablolarını hazırlamakta ve kamuoyuna duyurmaktadırlar.

Yukarıda da belirtildiği üzere, SPK'nun konuya ilişkin düzenlemesi, IAS 36 Standardının revize edilmeden önceki halidir. Bu nedenle, IAS 36 ile SPK düzenlemesi arasında, IAS 36 Standardının Mart 2004 tarihinde revize edilmesinden kaynaklanan farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklardan en önemlileri, maddi olmayan varlıklara ilişkindir. SPK düzenlemesine göre; varlığın değer düşüklüğüne uğradığını gösterir belirtilerin varlığı halinde değer düşüklüğü testi yapılması ve şerefiyenin yıllar itibariyle itfa edilmesi gerekirken, IAS 36 Standardına göre; belirsiz kullanım ömrüne sahip maddi olmayan varlıklar, henüz kullanıma hazır olmayan maddi olmayan varlıklar ve şerefiyenin, değer düşüklüğü belirtisi olsun olmasın, her yıl değer düşüklüğü testine tabi tutulması gerekmektedir. Bir diğer önemli husus ise; SPK düzenlemesine göre, önceki dönemlerde muhasebeleştirilen şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü zararının iptal edilmesi mümkün iken, IAS 36 Standardı bu işlemi yasaklamıştır. Bu iki husus dışında, SPK düzenlemesi ile IAS 36 Standardı, değer düşüklüğünün muhasebeleştirilmesi, finansal tablolara alınması ve iptali konusunda birbirine paralel hükümler içermektedir.

SPK düzenlemesi ile IAS 36 Standardının İMKB şirketleri tarafından uygulamasına yönelik olarak, İMKB'nın web sitesinde yayımlanmış olan 2006 hesap dönemine ilişkin finansal tablolar incelenmiştir. Yapılan incelemede; şirketlerin büyük kısmının varlıklarda değer düşüklüğü olmadığı yönünde bilgi verdiği görülmüştür. Bazı şirketler ise varlıklarını değer düşüklüğü testine tabi

tutmuş ve ortaya çıkan değer düşüklüğü zararını gelir tablosunda “Faaliyet Giderleri” ya da “Diğer Faaliyet Giderleri” grubunda raporlamışlardır.

Örneğin; Advansa Sasa Polyester Sanayi A.Ş., 31 Aralık 2006 tarihi itibarıyla maddi varlıklarda değer düşüklüğü olup olmadığına yönelik olarak bir değerlendirme yapmıştır. Yapılan bu değerlendirme neticesinde Şirket 31 Aralık 2006 tarihi itibarıyla maddi varlıklarının geri kazanılabilir değerlerini, net satış fiyatlarının belirlenememesi nedeniyle kullanımdaki değer esasına göre yeniden belirlemiştir. Kullanımdaki değer, iskonto oranının %8,60 olarak kullanıldığı indirgenmiş nakit akımları yöntemi ile tespit edilmiştir. Bunun sonucunda 31 Aralık 2006 tarihi itibarıyla defter değerleri 135.020 YTL olan maddi varlıkların kullanımdaki değerleri 69.397 YTL olarak belirlenmiş ve bahsi geçen maddi varlıkların defter değeri üzerinden 65.623 YTL tutarında değer düşüklüğü karşılığı ayrılmıştır. Ayrılan bu değer düşüklüğü karşılığı diğer faaliyet giderleri içerisinde sınıflandırılmıştır.

Alarko Holding A.Ş., 31 Aralık 2006 tarihi itibarıyla, yatırım amaçlı gayrimenkullerin enflasyona göre düzeltilmiş maliyet değerleri ile rayiç değerlerini karşılaştırmıştır. Yapılan karşılaştırmada, X İş Merkezi için ayrılması gereken değer düşüklüğü karşılığı bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. 31 Aralık 2005 tarihi itibarıyla ise 73.418 YTL tutarında değer düşüklüğü karşılığı maliyet bedelinden indirilmek suretiyle konsolide finansal tablolara yansıtıldığından 31 Aralık 2006 tarihi itibarıyla, X İş Merkezi için 73.418 YTL genel yönetim giderlerinden düşülmek suretiyle değer düşüklüğü iptali gerçekleştirilmiştir.

Akçansa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş., 31 Aralık 2006 tarihi itibarıyla, finansal varlıklarda değer düşüklüğü olup olmadığına yönelik olarak bir değerlendirme yapmıştır. Şirket'in finansal varlıkları arasında yer alan X işletmesinin hisseleri İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında işlem görmediğinden, söz konusu finansal varlığa ilişkin değer düşüklüğü olup olmadığı, bu finansal varlığın indirgenmiş nakit akımı değeri ile

hesaplanmıştır. 31 Aralık 2006 tarihi itibarıyla indirgenmiş nakit akım yöntemi ile X işletmesinin piyasa değerinin hesap edilmesi sonucunda, 19.280.429 YTL tutarında değer düşüklüğü karşılığı ayrılmış ve diğer faaliyet giderleri içerisinde sınıflandırılmıştır. Şirketin finansal varlıkları arasında yer alan Y ve Z işletmeleri ile ilgili olarak ise şu açıklamaya yer verilmiştir. “Y ve Z işletmelerinin hisseleri borsada işlem görmemektedir. Akçansa ürünlerini deniz yoluyla sevk etmek istediğinde bu iki şirketin sahip olduğu limanlardan faydalanmaktadır. Bu iki finansal varlığa ilişkin değer düşüklüğü olup olmadığı, kara taşımacılığı ile kıyaslandığında deniz taşımacılığının kullanılması durumunda gelecekte bu şirketlerden sağlanacak faydanın bilanço tarihine indirgenmesi yolu ile hesaplanmaktadır. Her dönem sonunda Şirket, söz konusu finansal duran varlıklardan gelecekte elde edilecek faydanın bilanço tarihine indirgenmiş tutarının söz konusu varlıkların enflasyona göre düzeltilmiş maliyet değerlerinden yüksek olduğundan emin olduktan sonra, bu finansal varlıkları (2004 yılı sonuna kadar enflasyona göre düzeltilmiş) maliyet bedelleri ile bilançoda taşımaktadır.”

Eczacıbaşı İlaç Sanayi ve Ticaret A.Ş., 31 Aralık 2005 tarihi itibarıyla X işletmesi için kalıcı değer düşüklüğü tespit etmiş ve elde etme maliyetinin hepsi için karşılık ayırmıştır. 31 Aralık 2006 tarihi itibarıyla hazırlanan konsolide finansal tablolar için yapılan değerlendirme neticesinde, X işletmesinin yeniden düzenlenen faaliyetlerinden gelecekte ekonomik fayda sağlanacağı öngörülmüş ve bu bağlamda hesaplanan makul değer finansal tablolara alınmıştır (çok açık olmamakla birlikte diğer faaliyetlerden gelir ve karlar ile ilişkilendirildiği düşünülmektedir).

Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.’nin 31 Aralık 2006 tarihli finansal tablolarında, X ve Y işletmelerinin gayri faal oldukları, bu nedenle bu şirketlere olan iştirak tutarlarının tamamına değer düşüklüğü karşılığı ayrıldığı belirtilmiştir.

Kelebek Mobilya Sanayi ve Ticaret A.Ş., 31 Aralık 2006 tarihi itibariyle bağlı ortaklığı konumundaki X işletmesinin finansal tablolarını elde edememiştir. İştirak edilen şirketin önemli derecede bilanço dışı yükümlülüğü bulunmadığı belirtilmektedir. Bağlı ortaklığın operasyonel faaliyetlerinin bulunmaması ve Yönetim Kurulunun 14 Eylül 2006 tarih ve 71/27 nolu kararı ile bağlı ortaklığın tasfiyesine karar verilmesi sebebiyle konsolide finansal tablolarda bu bağlı ortaklığının taşınan tüm değerlerine karşılık iştirak değer düşüklüğü ayrılmıştır.

Petrol Ofisi A.Ş.'nin 31.12.2006 tarihli finansal tablolarında, şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü hususuna ilişkin olarak aşağıdaki açıklamaya yer verilmiştir.

“Grup, şerefiyeyi yıllık olarak veya değer düşüklüğüne uğrayabileceğine ilişkin göstergeler mevcut ise daha sık olarak değer düşüklüğü için değerlendirir. Geri kazanılabilir tutar kullanımdaki değer hesaplamalarıyla belirlenir. Kullanımdaki değer hesaplamaları için kullanılan başlıca tahminler iskonto oranı, büyüme oranı, satış fiyatları ve dönem süresindeki direkt maliyetlere yöneliktir. İskonto oranı, paranın zaman değerine ilişkin geçerli piyasa değerlendirmelerini ve varlığa özgü riskleri yansıtan vergi öncesi orandır. Grup, iskonto oranı olarak ağırlıklı ortalama sermaye maliyetini kullanmaktadır. Büyüme oranı ilgili sektör büyüme tahminlerine göre belirlenmektedir. Satış fiyatlarında ve direkt maliyetlerdeki değişiklikler geçmiş tecrübeler ve gelecekteki beklentilerine dayanmaktadır.

Grup, yönetim tarafından onaylanmış en son finansal bütçelere dayanarak nakit akım tahminlerini hazırlamaktadır. 31 Aralık 2006 tarihi itibariyle nakit akımlarının hazırlanmasında önümüzdeki 5 yıl için yıllık %5 tahmini büyüme oranı, sonraki yıllar için ise sıfır tahmini büyüme oranı kullanılmıştır. Nakit akım tahminlerini iskonto etmek için Şirket %9,70 oranını kullanmıştır. 31 Aralık 2006 tarihi itibariyle yapılan inceleme sonucunda şerefiyenin geri kazanılabilir değeri kayıtlı değerinin üzerinde tespit edilmiş ve

değer düşüklüğüne rastlanmamıştır.”

Pınar Entegre Et ve Un Sanayi A.Ş.’nin 31 Aralık 2006 tarihli konsolide finansal tablolarının dipnotunda, şerefiyeye ilişkin yapılan değer düşüklüğü incelemesi ile ilgili olarak aşağıdaki açıklamaya yer verilmiştir. *“İştirak alımı sonucunda finansal tablolara yansıtılmış olan ve makul değer bir unsuru olan dağıtım ağı, ilgili işletmeden ayrılabilir ya da bölünebilir, bireysel ya da bir sözleşme ile varlık ya da yükümlülüklerle beraber satılabilir, devredilebilir, lisans altına alınabilir ya da takas edilebilir olmadığından, ayrıştırılabilir olmayıp, satın alımdan kaynaklanan şerefiyenin içerisine dahil edilmiştir. 31 Aralık 2006 tarihi itibarıyla söz konusu dağıtım ağı ve şerefiyenin değeri 39.162.384 YTL tutarında olup Şirket iştirak alım sonucunda finansal tablolara yansıtılmış olan şerefiye ve dağıtım ağı değeri için, Uluslararası Muhasebe Standardı “Varlıklarda Değer Düşüklüğü”ndeki hükümler çerçevesinde 31 Aralık 2006 tarihinde indirgenmiş nakit akım yöntemini kullanarak değer düşüklüğü testi yapmış, testin sonucunda herhangi bir değer düşüklüğüne rastlanmamış olması sebebiyle söz konusu şerefiye ve içerdiği dağıtım ağı değeri önceki taşınan değerinden 31 Aralık 2006 tarihli finansal tablolarına yansıtılmıştır. Uygulanan indirgenmiş nakit akım yönteminde iskonto oranı %13,35, dönem sonu büyüme oranı ise yıllık %2 olarak dikkate alınmıştır.”*

4.3. IAS 36 STANDARDININ UYGULANMASINDA KARŞILAŞILAN BAŞLICA SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

IAS 36 Standardının uygulanmasında karşılaşılan sorunların tespitinde, bağımsız denetim sektörü çalışanlarının deneyimleri önemli bir bilgi kaynağı oluşturmaktadır.

4.3.1. Sorunlar

Bağımsız denetim sektörü temsilcilerinden elde edilen bilgiler çerçevesinde, IAS 36 Standardı ve SPKr.'nun Seri:XI, No:25 sayılı Tebliğinin 9'uncu Kısımında yer alan varlıklarda değer düşüklüğüne ilişkin hükümlerin uygulanmasında karşılaşılan başlıca sorunlar konular itibariyle sınıflandırılarak aşağıda verilmiştir.

a) Değer düşüklüğü testinin sıklığı ve zamanlaması

IAS 36 Standardına göre, değer düşüklüğü olabileceğini gösterir herhangi bir belirtinin varlığı halinde varlıkların değer düşüklüğü testine tabi tutulması gerekmektedir. Ancak, değer düşüklüğü testinin yapılmasını gerektirecek belirtilerin tespit edilmesi genellikle zordur. Belirli bir sektördeki veya makro ekonomik düzeydeki bir dalgalanmayı, belirli bir nakit yaratan birime özgü değer düşüklüğünden ayırtetmek güç olabilir.

Bağımsız denetçilerin görüşüne göre, değer düşüklüğüne ilişkin belirtilerin var olup olmadığının belirlenmesinde yaşanan başlıca sorunlar şöyledir;

- Genel olarak Standardın işletmeler tarafından anlaşılmasında sorunlar yaşanmaktadır. Standardın uygulanması ancak bağımsız denetçinin uyarısı ile mümkün olabilmektedir. Bu nedenle uygulamada değer düşüklüğüne ilişkin herhangi bir belirtinin olup olmadığına dair değerlendirme yapılması gerekliliği bilinmemekte, ya da bilindiği durumlarda gerekli olan çalışmanın yapılması ile ilgili olarak zaman ve maliyetten kaçınmak için gelecekle ilgili olumlu beklentiler öne sürülmektedir.
- İşletmelerin değer düşüklüğüne ilişkin belirti olup olmadığına ilişkin değerlendirme çalışmaları dökümanente edilmemektedir.

- Bir çok işletme, değer düşüklüğü tespitinde gerekli olan ve IAS 36 Standardında açıklanan çalışmaları sağlıklı bir şekilde yapmamaktadır.
- Şerefiye ve belirsiz kullanım ömrüne sahip maddi olmayan duran varlıkların IAS 36 Standardı gereğince her yıl değer düşüklüğü testine tabi tutulması gerekirken, bu konu gözden kaçırılmakta ve söz konusu kalemler için de değer düşüklüğüne dair bir gösterge olup olmadığı değerlendirilmesine gidilebilmektedir.

b) Değer tespiti

IAS 36 Standardına göre, bir varlığın veya nakit yaratan birimin geri kazanılabilir değeri, varlığın veya nakit yaratan birimin satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri ile kullanım değerinden yüksek olanıdır. Bir varlığın veya nakit yaratan birimin satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri ile kullanım değerinin hesaplanması, varsayımlar ve tahminler yapılmasını gerektirir. Uygulamada geleceğe ilişkin nakit akımlarını tahmin etmek çoğu zaman zordur.

Bu konuda yaşanan başlıca sorunlar, bağımsız denetçiler tarafından aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir;

- Satış fiyatının tespitinin bazı durumlarda zaman alıcı işlemler olmasından dolayı önceden planlama yapılması gerekse de, yapılmamaktadır.
- Bazı durumlarda değer tespit maliyetlerindeki yükseklik nedeni ile piyasa değerlerini tespit etmek için yapılacak yatırım gereksiz görülmekte, bu nedenle sağlıklı olmayan değer tespiti

yapılabilmektedir.

- Bazı ekipmanların satış fiyatının, bağlayıcı bir anlaşma olmaması, aktif piyasa fiyatının bulunmaması ve piyasada muadilleri olmaması nedeni ile tespit edilememekte veya değer tespit işlemlerinde kullanılan varsayımlar güçlü dayanaklara oturtulamamaktadır.
- Satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerın geri kazanılabilir değer olarak alındığı durumlarda, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer kısa süreli sektörel ve ekonomik dalgaları yansıtmaktadır.
- Genel olarak işletmeler önümüzdeki bir sene sonrasını ciddi ve detaylı olarak planlamamakta ve bütçelememektedirler. Uzun vadeli projeksiyonların bulunmadığı durumlarda ise söz konusu çalışmalar denetim şirketinin talebi doğrultusunda hazırlanmaktadır. Şirket yönetiminin bu sürece yeterince dahil olmaması nedeniyle gerekli itina gösterilmeyebilmektedir.
- Son yıllarda enflasyon oranlarının düşmesi, uluslararası yatırımcıların firmalara göstermiş olduğu ilgi ve işletmelerin plan ve bütçelere verdiği önemdeki artış sebebiyle bazı işletmeler, denetçi talebi olmadan bu uzun vadeli projeksiyonları hazırlamaktadırlar. Bu projeksiyonlarda karşılaşılan eksik ise işletmelerin bu projeksiyonları IAS 36 Standardı dikkate alınarak hazırlamadıklarından dolayı, gelecekte gerçekleştirilecek yeniden yapılandırmalardan veya varlığın gelecekteki performansını artırma veya iyileştirme çalışmalarından kaynaklanan nakit giriş ya da çıkışlarını da dikkate almaktadırlar. Ayrıca, işletme yönetimince yapılan tahminler, kullanım değerini yüksek çıkarmak için manipüle

edilmiş olabilmektedir.

- Bazı şirketler nakit akım projeksiyonu hazırlama ya da iskonto oranının belirlenmesi için kullanılacak yaklaşım ve metotları belirleme konusunda yeterli uzmanlığa ve bilgi birikimine sahip bulunmamaktadırlar.
- Varlıkların kalan ömürlerinin tespiti için gerekli teknik çalışmalar yapılmamaktadır.

c) Nakit yaratan birimlerin belirlenmesi

Her bir varlığın geri kazanılabilir değerinin tahmin edilemediği durumlarda, söz konusu varlık nakit yaratan bir birimin parçası olarak değer düşüklüğü testine tabi tutulur. Nakit yaratan birimlerin belirlenmesi ise, özellikle varlıkları biraraya getirirken sınırın ne olacağı konusunda önemli bir takdir hakkı kullanımını gerektirir. Ayrıca, büyük endüstriyel fabrikaların esnek üretim yapıları, nakit yaratan birimlerin belirlenmesini zorlaştırabilmektedir.

Bağımsız denetçilerin konuya ilişkin tespitleri aşağıdaki gibidir;

- “Bağımsız nakit yaratan birim”in tespiti esnasında yönetsel yapıdan ziyade hukuki yapılar dikkate alınarak birimlerin belirlendiği durumlarla karşılaşılmaktadır. Şöyleki; nakit yaratan birimlerin tespitinde işletmelerin muhasebe sistemlerinde bölümlere göre yeterli ayırım olmadığı durumlarda, nakit yaratan birimlere bağlı bilanço ve faaliyet sonuçları güvenilir olarak tespit edilemeyip bölümlere göre raporlama yapılması ve nakit yaratan birimlerin net satış ve kullanım değerlerinin tespiti zorlaşabilmekte ve değer düşüklüğünün nakit yaratan birim bazında ayrıştırılması yerine

işletme bir bütün olarak değerlendirilmek durumunda kalabilmektedir.

- Bağımsız nakit yaratma kriterlerinin analizinde ve dökümantasyonunda ve ortak olarak kullanılan kurumsal varlıkların nakit yaratan birimlere dağıtımında sorunlar yaşanmaktadır.
- Ana işletmeden daha alt seviyede nakit yaratan birimler belirlenebilse bile şirket içinde üretilen raporlar yeterli olmadığından nakit akım projeksiyonlarını nakit yaratan birimler bazında elde etmek mümkün olmayabilmektedir.

d) Şerefiyenin nakit yaratan birimlere dağıtımı

Varlıkların değer düşüklüğü açısından test edilmesi gereken seviye ile şerefiyenin değer düşüklüğü açısından test edilmesi gereken seviye arasındaki farklılık çoğunlukla anlaşılammaktadır. Şerefiye genellikle hatalı bir biçimde şirket varlıkları için öngörülen yöntemle benzer şekilde değer düşüklüğü testine tabi tutulur (örneğin, bir varlığın makul ve tutarlı bir esasa göre dağıtımına tabi tutulabileceği en düşük seviye).

Bağımsız denetim çalışmaları sırasında karşılaşılan başlıca sorunlar şöyledir;

- Şerefiyenin ilgili nakit yaratan birimler arasında dağıtımının şerefiyenin hesaplanması sırasında yapılmaması ya da dağıtım anahtarının doğru tespit edilememesi sorun olabilmektedir.
- Şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü tespiti yapılırken şerefiyenin azınlık paylarını temsil edilecek şekilde brütleştirilmesi prensibi uygulanmayabilmektedir.

- Şerefiyenin amortismanına tabi olmamasından dolayı her yıl değer tespit çalışmalarının yapılması zorunluluğu ve zaman içerisinde şirkette gerçekleşen değişikliklerden dolayı değer tespitinde gerekli değişikliklerin belirlenmesinde zorluklar yaşanabilmektedir (örneğin şirketin satın almış olduğu iş kolunun faaliyetlerinin şirketin kendi faaliyetleri ile zaman içerisinde kısmen bütünleşmiş olmasından dolayı, nakit akımlarının ayrı olarak belirlenememesi ve bu durumda satın alınan iş kolunun kullanım değerinin doğru bir şekilde tespit edilmesinde yaşanan zorluklardan dolayı ilgili şerefiyede oluşmuş olan değer düşüklüğünün tespit edilememesi).
- İşletme Birleşmelerine ilişkin IFRS 3 Standardına göre, satın alımın gerçekleştiği mali yıl içerisinde, geçici olarak gerçekleştirilen satış fiyatı dağıtımının, bir sonraki yıl tamamlanması sırasında, yıl içerisinde gerçekleşen değişikliklerin hangilerinin yapılan hataların tespiti, tahminlerdeki değişiklikler veya provizyonel hesaplanmanın tamamlanmasına ilişkin olduğunun tespit edilmesinde zorluklar yaşanmaktadır.

e) Değer düşüklüğü iptali

Değer düşüklüğünün konusunun kalmadığı veya azaldığı yönünde bir belirtinin bulunması halinde, varlığın geri kazanılabilir değerinin yeniden hesaplanması gerekir. Standart, değer düşüklüğünün ortadan kalktığını gösterebilecek belirtilere örnekler vermiştir. Söz konusu belirtilerin var olup olmadığının değerlendirilmesi takdir hakkı kullanımını gerektirmektedir.

Bağımsız denetçilerin bu konuda karşılaştıkları başlıca sorunlar şunlardır;

- Şirket yönetiminin varlığı satma kararı aldığı durumlarda, varlığın defter değerinde değer düşüklüğü olup olmadığının tespiti sırasında artık kullanım değerinin dikkate alınmayıp sadece net satış fiyatının tespit edilerek defter değeriyle karşılaştırılması gerekliliği ihmal edilebilmektedir.
- Değer düşüklüğünün geçici iyileşmeler göz önüne alınarak ve gerekli çalışmalar gerçekleştirilmeden iptal edildiği durumlar görülmektedir.

4.3.2. Çözüm Önerileri

Uygulamada karşılaşılan sorunlara bakıldığında, temel sorunun işletme yönetimlerinin konuya ilişkin yaklaşımları olduğu görülmektedir. Bu nedenle, öncelikle işletme yönetimlerinin IAS/IFRS standartlarının önemi ve gerekliliğini anlamaları ve özümsemeleri şarttır.

IAS/IFRS standartları, tüm finansal tablo kullanıcılarına işletmenin finansal durumu ve performansı hakkında gerçeğe uygun, doğru ve dürüst bilgi sunmayı amaçlayan bir finansal raporlama setidir. Finansal tabloların hazırlanmasında IAS/IFRS standartlarına uygun işlem yapılmaması yanıltıcı ve/veya yanlış bilgi sunulmasına sebep olacaktır ki, bu ise başta işletme açısından olmak üzere ekonomideki kaynakların etkin dağılımını olumsuz etkileyecektir.

IAS 36 Standardı, finansal tablolarda önemli büyüklükleri haiz maddi varlıklar, maddi olmayan varlıklar, uzun vadeli finansal varlıklar ve yatırım amaçlı gayrimenkulleri ilgilendiren önemli bir standarttır. IAS 36 Standardına uyulmaması, varlıkların geri kazanılabilir değerlerinden yüksek değerler ile finansal tablolarda izlenmesine yol açacaktır. Bu durum, bazı hallerde önemli sonuçlar doğurmasa da, diğer bazı durumlarda işletmenin finansal durumu ve performansı hakkında önemli düzeyde yanlış ve/veya yanıltıcı bilgi

verilmesine neden olabilecektir. Bu kapsamda, IAS 36 Standardına uyum, finansal tabloların gerçeğe uygun, doğru ve dürüst bir biçimde sunulması açısından büyük önem arz etmektedir.

Varlıklarda değer düşüklüğüne ilişkin IAS 36 Standardının ve buna paralel düzenlemelerin sorunsuz bir şekilde uygulanabilmesi için başta işletmeler olmak üzere bağımsız denetçiler ve ilgili kamu otoritelerinin alabileceği önlemler olduğu düşünülmektedir.

İşletmeler tarafından alınması gerekli önlemler şunlardır;

- İşletme yönetimi ve finansal tabloların hazırlanma sürecinde görev alan personelin IAS 36 Standardına ilişkin eğitim ihtiyacını gidermeleri şarttır (nakit akım projeksiyonları ve iskonto oranının belirlenmesi ile indirgenmiş nakit akımları yönteminin uygulanması konuları dahil).
- Varlıklarda değer düşüklüğü olabileceğine dair belirtilerin olup olmadığına ilişkin değerlendirmeler objektif verilere dayandırılmalı ve bu değerlendirme çalışmaları dokumante edilmelidir.
- Geri kazanılabilir değerlerin sağlıklı bir şekilde tespit edilebilmesini teminen, değerlendirmede esas alınan fiyatlar, nakit akımları, iskonto oranı gibi verilerin objektif kriterlere dayalı olarak belirlenmesi konusunda işletme yönetimi gerekli tedbirleri almalıdır. Örneğin; kullanım değerinin belirlenmesine esas olan nakit akım projeksiyonlarının gerçekçi tahminlere göre ve IAS 36 Standardının uygulanmasında kullanılacak şekilde belirlenmesi, iskonto oranının yine objektif bir şekilde işletme gerçeğine uygun olarak tespiti. Ayrıca, geri kazanılabilir değerlerin belirlenmesi için yapılan çalışmalar dokumante edilmelidir.

- Değer düşüklüğüne uğrayabilecek varlıklar için her yıl değer tespit hizmeti alınması maliyetli olabileceğinden, belirli aralıklarla (örneğin azami 5 veya 10 yılda bir) değer tespit hizmeti alınması ve önemli bir değişiklik olmadığı sürece izleyen yıllarda bu raporların işletme tarafından objektif bir şekilde gözden geçirilerek kullanılmasının uygun bir yöntem olabileceği düşünülmektedir. Değer tespit hizmeti kapsamında, varlıkların geriye kalan faydalı ömürleri de tespit edilmelidir.
- Nakit yaratan birimlerin gerçekçi bir şekilde belirlenebilmesi ve faaliyet sonuçlarının izlenebilmesini teminen, işletme içinde gerekli belge, kayıt ve raporlama sistemi oluşturulabileceği düşünülmektedir. Nakit yaratan birim tespitine ilişkin kriterler, analizler gibi önemli hususlar dokumante edilmelidir.
- Şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü incelemesinin her yıl yapılması gerektiğinden, şerefiyenin ilişkili olduğu varlıkların izlenebilmesi önemlidir. Dolayısıyla, işletmeler, şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü incelemesi için gerekli verileri sağlayan bir belge, kayıt ve raporlama sistemine sahip olmalıdırlar.
- Önceki dönemlerde muhasebeleştirilen değer düşüklüğü zararlarının iptaline karar verirken, objektif nitelikteki kalıcı veriler dikkate alınarak değerlendirme yapılmalı ve ihtiyatlı davranılmalıdır.
- Değer düşüklüğü incelemesi, zaman alıcı bir süreç olduğundan, yıl sonu gelmeden tamamlanmış olmalıdır. Bu kapsamda, değer düşüklüğü olabileceğine dair belirtilerin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi ve raporlanması, belirtiler var ise geri

kazanılabilir değerin tespitinin yapılması ve raporlanması, son olarak ilgili dipnot açıklamalarının hazırlanması gerekir.

- Geri kazanılabilir değer belirlenmesinde bir takım varsayımlar da kullanıldığından, konunun suistimal aracı olarak kullanılabilmesi de göz önünde bulundurularak, işletme bünyesinde gerekli kontrol mekanizmaları kurulmalıdır.
- IAS 36 Standardı ve buna paralel düzenlemeler çerçevesinde yapılan inceleme ve değerlendirme çalışmalarının dokümanleştirilmesi, gerek işletme içi kontrol mekanizmaları ve gerekse bağımsız denetim süreci açısından büyük önem arz etmektedir.

Bağımsız denetçilere de düşen görevler vardır. Bağımsız denetim mekanizmasının, işletmeleri IAS 36 Standardı veya buna paralel muhasebe düzenlemelerine uyuma zorlayabilecek bir güce sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz. En basit bir örnekle, varlıklarda değer düşüklüğü olabileceğine dair belirtilerin olup olmadığı konusunda işletme tarafından inceleme yapılmamışsa veya yapılan inceleme ispat edilemiyorsa ve bağımsız denetçi değer düşüklüğü olabileceğine dair tereddüt taşıyor ise, bu hususu görüşüne taşımalıdır. Bu ise işletmeler tarafından tercih edilen bir durum olmadığından işletmeleri söz konusu çalışmayı yapmaya zorlayabilecektir. Tabii ki, bu mekanizmanın işlemesi, bağımsız denetim kuruluşlarının birlikte hareket etmesi halinde mümkündür. IAS 36 Standardının diğer gerekleri konusunda da bağımsız denetçilerin aynı katı tutumu göstermeleri, işletmeleri Standarda uyuma zorlayabilecektir.

İlgili kamu otoriteleri tarafından alınabilecek tedbirler ise, uygulamada ortaya çıkan sorunları çözmeye ve uygulama birliğini sağlamaya yönelik kararlar almak, gerektiğinde işletmeleri ve bağımsız denetim kuruluşlarını bilgilendirerek/uyararak uygulamayı yönlendirmek ve nihai olarak aykırı uygulamaların varlığı ve/veya tekrarı halinde caydırıcılık sağlamak amacıyla

yaptırım mekanizmalarını işletmektir. IAS 36 Standardı ve/veya buna paralel SPK düzenlemesi 2005 yılından itibaren İMKB şirketleri tarafından zorunlu olarak uygulanmakta olup, bir çok işletme için 2005 ve 2006 yılları eğitim dönemi olmuştur. Bu aşamadan sonra, SPK'nun işletmelerin sorunlarını tespit ederek uygulamayı yönlendirmesinin, IAS 36 Standardı ve/veya buna paralel SPK düzenlemesinin uygulanması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ

Varlıklarda Değer Düşüklüğüne ilişkin IAS 36 Standardı, varlıkların geri kazanılabilir değerinin üzerinde bir değer ile finansal tablolarda izlenmemesini sağlamaya yönelik ilke ve esasları belirlemektedir.

Bir varlığın değer kaybettiğine dair herhangi bir belirtinin varlığı halinde, varlığın geri kazanılabilir değeri tespit edilir. Her bir raporlama tarihi itibarıyla, varlığın değer kaybettiğine dair belirti olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Ayrıca, sınırsız faydalı ömre sahip veya kullanıma hazır olmayan maddi olmayan duran varlıklar ile şerefiyenin geri kazanılabilir değeri yıllık olarak belirlenir.

Geri kazanılabilir değer, bir varlığın satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri ile kullanım değerinden büyük olanı olarak tanımlanabilir. Kullanım değeri, bir varlıktan elde edilmesi beklenen gelecekteki nakit akımlarının bugünkü değeridir. Satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer, bir varlığın elden çıkarılmasından elde edilebilecek tutardan elden çıkarma maliyetinin indirilmesiyle elde edilir.

Geri kazanılabilir değer, her bir varlık için belirlenir. Ancak, varlığın nakit girişi yaratmadığı durumlarda, varlığın ait olduğu nakit yaratan birim için geri kazanılabilir değer tespit edilir. Nakit yaratan birim, nakit yaratan en küçük tanımlanabilir varlık grubudur.

Değer düşüklüğü tespiti açısından, bir birleşme işleminde elde edilen şerefiye, birleşmenin sinerjisinden fayda sağlayan nakit yaratan birimler veya nakit yaratan birimler grubunun her birine dağıtılır.

Değer düşüklüğü zararı (bir varlığın defter değeri ile geri kazanılabilir değeri arasındaki fark) doğrudan gelir veya gider olarak kayıtlara alınır. Bir

varlığın IAS 16 Standardı çerçevesinde yeniden değerlemeye tabi tutulduğu durumlarda, değer düşüklüğü zararı, değer artış fonunda bir azalma olarak finansal tablolara alınır. Nakit yaratan birime ilişkin değer düşüklüğü zararı, öncelikle, nakit yaratan birime (birim grubuna) dağıtılmış olan şerefiyenin defter değerini azaltacak şekilde ve sonrasında, ilgili birimin (birim grubunun) diğer varlıklarından birimdeki (birim grubundaki) her bir varlığın defter değeri oranında indirilir.

Önceki dönemlerde kayıtlara alınan değer düşüklüğü zararı, son değer düşüklüğü kaybının finansal tablolara alındığı tarihten sonra varlığın geri kazanılabilir değerinin belirlenmesinde kullanılan tahminlerde bir değişiklik olmuşsa, iptal edilir. Bu durumda, varlığın defter değeri, geri kazanılabilir değerine yükseltilir, fakat varlığın defter değerini (önceki yıllarda değer düşüklüğü finansal tablolara alınmasaydı oluşacak defter değeri) aşamaz. Şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü iptal edilemez.

IAS 36, ayrıca, varlıklar ve nakit yaratan birimlere ilişkin değer düşüklüğü ve birleşme işlemi nedeniyle nakit yaratan birimlere dağıtılan şerefiye ile ilgili dipnot açıklamaları öngörmektedir.

IAS 36 Standardı, uygulaması kolay bir standart değildir. Özellikle değer düşüklüğü belirtilerinin olup olmadığının değerlendirilmesi, nakit yaratan birimlerin belirlenmesi ve varlığın geri kazanılabilir değerinin tespiti için yapılması gerekli tahminler ve takdir hakkı kullanımı uygulamayı zorlaştırmaktadır.

IAS 36 Standardının sorunsuz bir şekilde uygulanabilmesi için başta işletmeler olmak üzere bağımsız denetçiler ve ilgili kamu otoritelerinin alabileceği önlemler olduğu düşünülmektedir.

İşletmeler tarafından alınması gerekli önlemler; işletme yönetimi ve finansal tabloların hazırlanma sürecinde görev alan personelin IAS 36

Standardı ve buna paralel muhasebe düzenlemelerine ilişkin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması, Standardın uygulanmasını kolaylaştıracak yeterli belge ve kayıt düzeninin oluşturulması ve iç kontrol mekanizmasına işlerlik kazandırılması konularında yoğunlaşmaktadır.

Bağımsız denetçilere de düşen görevler vardır. Bağımsız denetim mekanizmasının, işletmeleri IAS 36 Standardı veya buna paralel muhasebe düzenlemelerine uyuma zorlayabilecek bir güce sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz. Tabiki, bu mekanizmanın işlemesi, bağımsız denetim kuruluşlarının birlikte hareket etmesi halinde mümkün bulunmaktadır. Dolayısıyla, bağımsız denetim sektörü çalışanlarının mesleki davranış kurallarına uyumunun izlenmesi ve gerektiğinde yaptırım mekanizmasının işletilmesi gerekli görülmektedir.

İlgili kamu otoriteleri tarafından alınabilecek tedbirler ise, uygulamada ortaya çıkan sorunları çözmeye ve uygulama birliğini sağlamaya yönelik kararlar almak, gerektiğinde işletmeleri ve bağımsız denetim kuruluşlarını bilgilendirerek/uyararak uygulamayı yönlendirmek ve nihai olarak aykırı uygulamaların varlığı ve/veya tekrarı halinde caydırıcılık sağlamak amacıyla yaptırım mekanizmalarını işletmektir.

Ülkemiz uygulamasına bakıldığında, IAS 36 Standardı ve/veya buna paralel SPK düzenlemesi 2005 yılından itibaren İMKB şirketleri tarafından zorunlu olarak uygulanmakta olup, bir çok işletme için 2005 ve 2006 yılları eğitim dönemi olmuştur. Bu aşamadan sonra, tüm ilgili tarafların görev ve sorumluluklarının sıkı takipçisi olmasının, IAS 36 Standardı dahil tüm IAS/IFRS lerin sorunsuz bir şekilde uygulanması ve finansal raporlama kalitesinin artırılması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

AKBULUT, Yıldız, MARŞAP, Beyhan; “Maddi Duran Varlıklarda Değer Düşüklüğünün “TMS 36: Varlıklarda Değer Düşüklüğü” Standardı Kapsamında İncelenmesi ve İMKB’de İşlem Gören Şirketlerdeki Uygulamaların Değerlendirilmesi”, **MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt:8, Sayı:4, Aralık 2006.

AKDOĞAN Nalan, AYDIN Hamdi; **Muhasebe Teorileri**, Gazi Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 98, Ankara 1987.

AKDOĞAN, Nalan; **Enflasyon Muhasebesi**, Mali Bilimler ve Muhasebe Yüksek Okulu Yayınları, Yayın No. 1, Kalite Matbaası, Ankara 1980.

AKGÜL, Başak Ataman, “Varlıklarda Değer Düşüklüğü” sunum slaytları, (Erişim: http://www.tmud.org.tr/Varliklarda_Deger_dusuklugu.ppt).

AKGÜL Başak Ataman, AKAY Hüseyin, **Uluslararası Muhasebe Standartları ve Türkiye’de Uygulama Etkinliğine İlişkin Bir Araştırma**, Türkmen Kitabevi, yayın No 229, Eğitim Dizisi 76.

AKSU, Mine; “TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü”, **UFRS/UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması (Yorum-Açıklama-Örnekler)**, Maliye ve Hukuk Yayınları No:52, Ed. Necdet SAĞLAM , Ed. Salim ŞENGEL ve Ed. Bünyamin ÖZTÜRK, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007..

AYGÜN, Mehmet, SAYIN, Cem; “Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı (IAS 36), **XXV. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Nisan 2006.

Deloitte, Touche Tohmatsu; “Standards: IAS 36 Impairment of Assets”,
(Erişim; www.iasplus.com/standard/ias36.htm).

Deloitte, “**IFRSs and US GAAP, A pocket comparison**” March 2007, An
IAS Plus guide.

DOYRANGÖL, Nuran Cömert, ÇITAK, Nermin; “XI/25 Sayılı Sermaye
Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ Kapsamında Maddi
Varlıklar”, **MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt:6, Sayı:4, Aralık
2004.

EPSTEIN, Barry J. ve MİRZA, Abbas Ali; **IAS 2004 Interpretation and
Application of Accounting and Financial Reporting Standards**, New
Jersey, John Wiley & Sons Inc., 2004.

Ernst & Young; **IAS 36: Impairment of Assets, Impact, Issues and
Valuation**, 2004,
(Erişim;[www.ey.com/global/download.nsf/International/IAS36_ImpairmentofA
ssets.pdf/\\$file/IAS36_ImpairmentofAssets.pdf](http://www.ey.com/global/download.nsf/International/IAS36_ImpairmentofAssets.pdf/$file/IAS36_ImpairmentofAssets.pdf)).

Ernst & Young; **IAS 36 Impairment Testing; Practical Issues**, 2007,
(Eriřim;[http://www.ey.com/Global/assets.nsf/International/IFRS_-
_IAS_36_Impairment_Testing/\\$file/EY_IAS36_Impairment_Jan07.pdf](http://www.ey.com/Global/assets.nsf/International/IFRS_-_IAS_36_Impairment_Testing/$file/EY_IAS36_Impairment_Jan07.pdf)).

Ernst & Young; **Converting to IFRS;An Analysis of Implementation
issues**, London, 2006
(Eriřim;[http://www.ey.com/Global/assets.nsf/International/Converting_to_IFR
S_Nov06/\\$file/EY_ConvertingIFRS_Nov06.pdf](http://www.ey.com/Global/assets.nsf/International/Converting_to_IFRS_Nov06/$file/EY_ConvertingIFRS_Nov06.pdf)).

Ernst & Young; “Technical Focus, Impairment Testing; Implications of Revised IAS 36”, **Global Eye on IFRS**, Temmuz 2004, s. 8-9 (Erişim: [http://www.ey.com/Global/assets.nsf/International/IFRS_News_Jul04/\\$file/IFRS_News_Jul04.pdf](http://www.ey.com/Global/assets.nsf/International/IFRS_News_Jul04/$file/IFRS_News_Jul04.pdf))

Ernst & Young, “Implementation and Applications of IFRS on Asset Impairment and Asset Held for Sale” sunuş metni (Thierry Bertrand, Olivier Lemaire, Renaud Breyer), Viyana, Mart 2006.

ERSOY, Ayten, BUYRUK, Ayşenur; “İşletme Birleşmelerinin Uluslararası Muhasebe Standardı –(22) ve Uluslararası Finansal Raporlama Standardı – (IFRS 3)’e göre İncelenmesi ve Muhasebeleştirilmesi-I”, **Analiz Muhasebe-Finansman Araştırma ve Uygulama Dergisi**, Cilt:5, Yıl: 14, Sayı:14, ISSN:1305-8185, Ekim 2005..

Financial Accounting Standards Board (FASB); **Statement of Financial Accounting Standards No:144, Accounting for the Impairment of Disposal of Long-Lived Assets**, 2001.

GREUNING, Hennie Van, International Financial Reporting Standards, A Practical Guide, Newly Revised Edition, The World Bank, Washington D.C., 2005.

GÜCENME, Ümit, ARSOY, Aylin Poroy; “Muhasebe Standartlarına Göre Maddi Duran Varlıklarda Değer Artış ve Azalışlarının Tespiti ve Kaydı”, **Analiz Muhasebe-Finansman Araştırma ve Uygulama Dergisi**, Cilt:5, Yıl: 14, Sayı:14, ISSN:1305-8185, Ekim 2005,.

GÜCENME, Ümit, ARSOY, Aylin Poroy, “Konsolidasyon Şerefiyesinin Muhasebeleştirilmesinde Güncel Yaklaşımlar”, **XXV. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Nisan 2006.

HİÇŞAŞMAZ Mazhar, **Maliyet Muhasebesine Giriş**, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Kalite Matbaası, Ankara.

International Accounting Standards Board (IASB); **International Financial Reporting Standards (IFRSs) including International Accounting Standards (IASs) and Interpretations as at 1 January 2006**, London, 2006.

KARAPINAR, Aydın, **Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına (IFRS Taslak 3) Göre İşletme Birleşmeleri**, Gazi Kitabevi, Ankara, Eylül 2006.

KAVAL, Hasan; **Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS/IAS) Uygulama Örnekleri ile Muhasebe Denetimi**, Ankara, Gazi Kitabevi, 2. Baskı, 2005.

KAVAL, Hasan, ÖRTEN, Remzi ve KARAPINAR, Aydın; **Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları**, Ankara, Gazi Kitabevi, 2007.

KİSHALI Yunus, YILMAZCAN Dilek, IŞIKLAR Sadi, **Enflasyon Muhasebesi, Yöntemler ve Standartlar**, Türkmen Kitabevi Yayınları, İstanbul 2002.

KOÇYALKIN Yüksel, **Genel Muhasebe İlkeleri ve Uygulama**, 7. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 1989.

KÖSE, Yasemin; "TMS-1 Finansal Tabloların Sunuluşu", **UFRS/UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması (Yorum-Açıklama-Örnekler)**, Maliye ve Hukuk Yayınları No:52, Ed. Necdet SAĞLAM , Ed. Salim ŞENGEL ve Ed. Bünyamin ÖZTÜRK, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007.

Mali Analiz ve Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa 2000.

Lexis Nexis ve Ernst & Young; **International GAAP 2007: Generally Accepted Accounting Practice under IFRS**, London, 2006.

OTLU, Fikret; **Ulusal ve Uluslararası Muhasebe Standartları Çerçevesinde Varlıklarda Değer Azalışının Belirlenmesi ve Muhasebeleştirilmesi**, Malatya, Medipres Yayınları, 2004.

ÖNCE, Saime; “Kavramsal Çerçeve”, **UFRS/UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması (Yorum-Açıklama-Örnekler)**, Maliye ve Hukuk Yayınları No:52, Ed. Necdet SAĞLAM , Ed. Salim ŞENGEL ve Ed. Bünyamin ÖZTÜRK, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007.

POROY, Arsoy Aylin, **Bağlı Ortaklıkların Bilançolarının Makul Değerle Değerlenmesi ve Şerefiyenin Hesaplanması**, Muhasebe ve Denetime Bakış, Yıl 3, Sayı 10, Eylül 2003.

PriceWaterhouseCoopers, “Impairment of Non-Financial Assets”, (Erişim; <http://www.pwc.com/Extweb/service.nsf/docid/020ADA5AD634CE618025714100402BF1>).

PriceWaterhouseCoopers, “IAS 36 Impairment- Frequently Asked Questions”, **IFRS News**, Nisan 2007, (Erişim;http://www.pwc.com/gx/eng/about/svcs/corporatereporting/IFRS_News_Supplement_Apr07.pdf).

PriceWaterhouseCoopers, “IAS 36 Impairment- Frequently Asked Questions”, **IFRS News**, Mayıs 2007, (Erişim;http://www.pwc.com/gx/eng/about/svcs/corporatereporting/IFRS_News_Supplement_May07.pdf, Haziran 2007).

PriceWaterhouseCoopers; "IAS 36 Impairment- Frequently Asked Questions", **IFRS News**, Haziran 2007, (Erişim;http://www.pwc.com/gx/eng/about/svcs/corporatereporting/IFRS_News_Supplement2_Jun07.pdf, Haziran 2007).

PriceWaterhouseCoopers, "IFRS Workbooks for Accounting Professionals, No 36 Impairment of Assets", Mayıs 2004, Moskova-Rusya, (Erişim; www.accountingreform.ru).

RILEY, Simon, "IAS 36", February 2002 (Erişim: <http://www.accaglobal.com/publications/studentaccountant/315710>).

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK); **Seri:XI, No:25 sayılı Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ**, 2003.

SEVİLENGÜL, Orhan; **Genel Muhasebe**, 12. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara 2005.

ŞENSOY, Necdet, "Değerleme Esaslarında Eğilim ve Etkileşimler", Türkiye XXII. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, 2005.

ŞENSOY, Necdet; "UFRS'deki Değerleme Ölęüleri", Muhasebe Uygulamaları ve Vergi Mevzuatı Sempozyumu-V, Şubat 2006, (Erişim; <http://www.modav.org/yazard.asp?yzrid=5&yaziid=31>).

TEKİNALP Ünal, **Anonim Ortaklıkların Bilançosu ve Yedek Akçeler**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1979.

TOKAY, Hüseyin; **Muhasebe Kuramı ve Vergi Mevzuatı Açısından Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar**, Gazi Kitabevi, Ankara 2002.

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK); **Uluslararası Finansal Raporlama Standardı (IAS/IFRS) ile Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları (TMS/TFRS)**, TMSK Yayınları-1, Ankara, Grup Matbaası, 2006.

UMAN Nuri, **Enflasyon Muhasebesi, Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi, Teori-Uygulama**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 155, İstanbul 1979.

ÜNALAN, Sedat, ERGEN, Halim, TOKAY, Hüseyin, YANIK, Zeki, TARLAN, M. Levent; **Envanter Bilanço, Dönem Sonu İşlemleri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988.

ÜRETEN Aykan, ERCAN Metin Kamil, **Firma Değerinin Tespiti ve Yönetimi**, Gazi Kitabevi, Ankara 2000.

YURDAKUL, Hüseyin, "Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarında Değerleme Ölçütleri", Yayınlanmamış Sermaye Piyasası Kurulu Yeterlik Etüdü.

YÜKSEL, Ahmet; **Enflasyon Muhasebesi**, Literatür Yayıncılık, İstanbul 1997.

ZALVİDAR, Ignacio Perez; "Goodwill Impairment; Convergence not yet achieved", **Review of Business**, ABD, Vol.26, Iss.2, Spring 2005.

EK

BAĞIMSIZ DENETİM KURULUŞLARINA SIKÇA SORULAN SORULAR VE BUNLARA İLİŞKİN CEVAPLAR

a) Değer düşüklüğü testinin sıklığı ve zamanlaması¹⁷⁰

- *Değer düşüklüğü testi hangi sıklıkta yapılmalıdır ?*

Değer düşüklüğü testinin sıklığı, test edilecek varlığın niteliğine bağlıdır. Standarda göre, değer düşüklüğü olabileceğini gösterir herhangi bir belirtinin varlığı halinde, tüm varlıkların değer düşüklüğü testine tabi tutulması gerekir. Ayrıca, değer düşüklüğü belirtisi olmasa da, bazı varlıkların yıllık olarak değer düşüklüğü testine tabi tutulması gerekir ki bunlar; şerefiye, belirsiz faydalı ömre sahip maddi olmayan duran varlıklar ve henüz kullanıma hazır olmayan maddi olmayan duran varlıklardır.

- *Ara finansal tablo dönemleri itibariyle değer düşüklüğü testi yapılmalı mıdır ?*

Ara dönem finansal tablo düzenleme tarihleri dahil her bir raporlama tarihi itibariyle, varlıkların değer düşüklüğüne uğradığını gösterir bir belirtinin olup olmadığı hususunun değerlendirilmesi gerekir. Bu tür bir belirtinin varlığı halinde, ilgili varlık değer düşüklüğü testine tabi tutulur.

¹⁷⁰ PriceWaterhouseCoopers (PWC), “IAS 36 Impairment- Frequently Asked Questions”, **IFRS News**, Mayıs 2007, (Erişim;http://www.pwc.com/gx/eng/about/svcs/corporatereporting/IFRS_News_Supplement_May07.pdf).

- *Değer düşüklüğü belirtileri nasıl tespit edilir ?*

Değer düşüklüğü belirtileri, işletme içi belirtiler (satışların bütçelenin altında gerçekleşmesi gibi) olabileceği gibi işletme dışı belirtiler (piyasa faiz oranlarındaki artış gibi) de olabilir. İşletme yönetimi, faaliyetlere etki eden önemli faktörleri izleyen aktif bir sürece sahip olmalıdır. Her işletme esas itibariyle bu sürece yardımcı olacak yönetime raporlama yapma amaçlı sistemler kullanmaktadır- her ay gerçekleşen önemli olayların sonuçlarının işletme yönetimi tarafından yorumlanması gibi.

- *İşletmenin genel olarak karlı olduğu durumda, her bir varlığın veya nakit yaratan birimlerin performansının analiz edilmesine gerek var mıdır?*

İşletme yönetimi, varlık veya nakit yaratan birimin beklentilere uygun bir biçimde faaliyet gösterip göstermediğini değerlendirirken, her bir varlığın veya nakit yaratan birimin ekonomik performansını dikkate almalıdır. İşletmenin karlı olması, her bir varlık veya nakit yaratan birimin değer düşüklüğüne uğramadığı anlamına gelmez.

Örneğin; A işletmesi, makine üretmektedir ve bir süredir piyasa lideri konumundadır. A işletmesinin en önemli rakibi olan B işletmesi son dönemde yeni bir ürün geliştirmiştir ve bu ürünün A işletmesi tarafından üretilen üründen daha iyi olduğu geniş ölçüde kabul görmektedir.

A işletmesinin yöneticileri, yıllık üretim ve satışların bütçelenin üzerinde olduğu gerekçesiyle fabrikaya ilişkin değer düşüklüğü incelemesi yapmamıştır. A işletmesi değer düşüklüğü testi yapmalı mıdır?

A işletmesi, fabrikasını değer düşüklüğü incelemesine konu etmelidir. Ürünün piyasasındaki değişim değer düşüklüğüne ilişkin bir belirtidir.

Fabrikanın devam eden kullanımından elde edilecek ekonomik faydalar açısından olaya bakıldığında, piyasadaki değişim fabrikanın değeri üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir.

Satışların bütçelenin üzerinde olması, değer düşüklüğü olmadığı sonucuna ulaşmak için yeterli değildir. İşletme yönetimi, yeni rakip ürünün mevcut ürüne olan talebi ve beklenen gelecekteki nakit akımlarına etkisini değerlendirmelidir.

- *Şerefiye ve belirsiz faydalı ömre sahip diğer maddi olmayan duran varlıkların yıllık değer düşüklüğü testi ne zaman yapılmalıdır ?*

Yıllık değer düşüklüğü testi, devam eden yıllarda da aynı dönemde yapılmak şartıyla, yıl içinde herhangi bir vakitte yapılabilir. Farklı varlıklar, yılın farklı zamanlarında değer düşüklüğü testine tabi tutulabilir.

- *Değer düşüklüğü testini yıl sonu gelmeden yapmanın avantaj ve dezavantajları nelerdir ?*

Değer düşüklüğü testi zaman aldığından, bu tür işlemleri bilanço tarihinden üç ya da dört ay önce yapmakta fayda vardır.

Avantajları aşağıdaki gibi sıralabilir;

- Testi tamamlamak için daha fazla kaynağa ulaşılabileceğinden, testi zamanında sonuçlandırmak mümkün olacaktır.

- Yıllık değer düşüklüğü test süreci, kullanım değerinin tespiti için gerekli bilgiyi sağlayan bütçeleme süreci ile paralel olabilecektir.

- Yıl sonu finansal tablo hazırlama süreci başlamadan önce, olası değer düşüklükleri ve ilgili dipnotlar değerlendirilmiş olabilecektir.

Ancak, yıl sonu gelmeden değer düşüklüğü testini yapmanın riski de vardır, bu ise önemli bir olayın gerçekleşmesi halinde değer düşüklüğü testinin yeniden yapılmasının gerekmesidir.

- *İşletme birleşmesi işlemi kapsamında oluşan şerefiyenin, elde etme tarihinden sonra ne kadar bir süre içinde değer düşüklüğü testine tabi tutulması gerekir ?*

Şerefiye, elde edildiği yıl içinde değer düşüklüğü testine tabi tutulur. Ancak, Standarda göre, şerefiyenin dağıtım işlemi, olduğu yıl içinde tamamlanamaz ise, dağıtım işlemi satın alma tarihinden sonra başlayan ilk finansal yılın sonu gelmeden tamamlanır. Şerefiyenin ilk dağıtım işlemi tamamlandığında değer düşüklüğü testine tabi tutulur. *Örneğin;* hesap dönemi takvim yılı olan bir işletmenin Ocak 2006 tarihinde bir satın alma işlemi gerçekleştirdiğini varsayarsak, şerefiyenin dağıtım için verilen azami süre Aralık 2007 tarihidir.

- *Yeni bir şerefiye ortaya çıktığını, bu şerefiyenin nakit yaratan bir birime dağıtıldığını ve söz konusu nakit yaratan birim bünyesinde daha önceden şerefiye bulunduğunu varsayalım. Bu işlem şerefiyenin yıllık olarak teste tabi tutulma tarihinden hemen sonra gerçekleşmiş ise, ilave şerefiye dağıtım işlemi nakit yaratan birimi (veya nakit yaratan birimler grubunu) nasıl etkileyecektir ?*

Bu tür bir nakit yaratan birim (veya nakit yaratan birim grubu), yıllık yapılan değer düşüklüğüne testine ilave olarak, cari dönem sonu gelmeden yeniden değer düşüklüğü testine tabi tutulur.

Örneğin; Satın alma işlemi Ocak 2006 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu işlemden kaynaklanan şerefiyenin dağıtım işlemi Eylül 2006 tarihinde tamamlanmıştır. İşletmenin yıllık şerefiye değer düşüklüğü testi her yılın Mart

ayında yapılmaktadır. İşletme şerefiyeyi ne zaman değer düşüklüğü testine tabi tutacaktır?

Yeni şerefiye dağıtımı yapılan nakit yaratan birimin (veya nakit yaratan birimler grubunun) cari dönem sonu gelmeden değer düşüklüğü testine tabi tutulması gerekir.

b) Değer tespiti

- *Geri kazanılabilir değer belirlenmesi amacıyla, hem satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer hem de kullanım değerinin hesaplanmasına her zaman gerek var mıdır¹⁷¹?*

IAS 36 Standardına göre, bu tutarlardan biri varlık veya nakit yaratan birimin defter değerini aşıyorsa, varlık değer düşüklüğüne uğramamıştır ve diğer tutarı hesaplamaya gerek yoktur. Örneğin, varlığın satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri güvenilir bir biçimde tahmin edilebiliyorsa ve varlığın defter değerinden yüksek ise, kullanım değerini hesaplamaya gerek bulunmamaktadır.

Ancak, kullanım değerini hesaplamak için ihtiyaç duyulan bilgi her zaman mevcut iken, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer için bu durum her zaman söz konusu değildir. Değer düşüklüğü testi amacıyla satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri tahmin etmeye yönelik yeterli güvenilirlikte bilgi bulunamadığı hallerde, varlık veya nakit yaratan birimin geri kazanılabilir değerinin tespitinde kullanım değeri esas alınır.

¹⁷¹ Ernst & Young; **IAS 36 Impairment Testing; Practical Issues**, 2007, (Erişim;[http://www.ey.com/Global/assets.nsf/International/IFRS_-_IAS_36_Impairment_Testing/\\$file/EY_IAS36_Impairment_Jan07.pdf](http://www.ey.com/Global/assets.nsf/International/IFRS_-_IAS_36_Impairment_Testing/$file/EY_IAS36_Impairment_Jan07.pdf)), s.7.

PriceWaterhouseCoopers (PWC), **IAS 36 Impairment- Frequently Asked Questions, IFRS News**, Haziran 2007, s.1.

- *Satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer belirlenmesine yönelik Standartta tanımlanan yaklaşımlar kapsamında, gerçeğe uygun değer tahmini için indirgenmiş nakit akımları yöntemi kullanılabilir mi¹⁷²?*

Burada temel konu, bağlayıcı bir satış sözleşmesi ve aktif bir piyasanın olmadığı ve benzer varlık veya nakit yaratan birimlere ilişkin son dönemde yapılan bir işlemin bulunmadığı hallerde, varlık veya nakit yaratan birimin satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer belirlenmesinde indirgenmiş nakit akımları vb. değerlendirme tekniklerinin kullanılmasına Standardın izin verip vermediğidir.

İndirgenmiş nakit akımları modelleri, varlık veya nakit yaratan birimin satışından elde edilebilecek tutarın güvenilir bir biçimde tahmin edilmesine imkan vermesi halinde kullanılabilir. Bu yöntemler, varlık veya nakit yaratan birimin faaliyet gösterdiği sektörde kullanılan genel değerlendirme tekniklerinden olmalıdır. Modeli uygularken kullanılacak nakit akımları, sadece ve sadece piyasa katılımcılarının dikkate aldıkları nakit akımları olmalıdır. Bu ise hem nakit akım türlerini (gelecekteki sermaye harcamaları gibi) hem de beklenen nakit akım tutarlarını içerir.

Piyasa katılımcılarının kullandıkları varsayımlar ve tekniklere ilişkin güvenilir kanıtlar elde edilemiyorsa, varlık veya nakit yaratan birimin satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer belirlenmesinde değer düşüklüğü testi açısından yeterli güvenilirlikte tahmin edilebildiğini söylemek zordur. Bu tür durumlarda, varlık veya nakit yaratan birimin geri kazanılabilir değer belirlenmesinde kullanım değeri esas alınır.

¹⁷² Ernst & Young, a.g.e., s.8.

- *Kullanım değerinin hesaplanmasında, işletme yönetimi tarafından resmi olarak onaylanmayan en son bütçeler veya tahminler kullanılmışsa, ne yapılmalıdır?*¹⁷³

İşletme yönetimi tarafından onaylanmayan iş planları, değişikliğe konu olabileceğinden güvenilir bilgi kaynakları değillerdir. Kullanım değerinin hesaplanmasında, işletme yönetimi tarafından onaylanan en son bütçelerin veya tahminlerin esas alınması gereklidir.

- *Kullanım değeri hesaplanırken, en son onaylanan tahminler herhangi bir düzeltmeye tabi tutulmadan kullanılmalı mıdır?*¹⁷⁴

Kullanım değeri hesaplanırken, tahminlerde düzeltme yapılmasına gerek olabilir. Tahminler, varlığın geriye kalan faydalı ömrüne ilişkin işletme yönetiminin en iyi tahminini yansıtan makul ve desteklenebilir varsayımlara dayanmalıdır. İşletme dışı kaynaklara daha fazla ağırlık verilmelidir.

- *Nakit akım tahminlerinin ne zaman sona ereceği işletme yönetimi tarafından nasıl değerlendirilmelidir?*¹⁷⁵

Nakit yaratan birim, önceden belirlenen veya belirlenebilen bir faydalı ömrü olmayan işler olarak düşünülür ve genel yaklaşım kalıntı değer içeren nakit akım tahminlerinin yapılması yönündedir. Bu yaklaşım, esasen belirsiz bir döneme ilişkin nakit akımlarını içerir. Nakit yaratan birimin belirli bir ömrü var ise, nakit akım tahminleri bu sınırlı ömrü geçmemelidir.

¹⁷³ PWC, a.g.e., Haziran 2007, s.1.

¹⁷⁴ PWC, a.g.e., Haziran 2007, s.1.

¹⁷⁵ PWC, a.g.e., Haziran 2007, s.2.

- *Kullanım değerinin hesaplanmasında “kalıntı değer” dikkate alınacak mıdır¹⁷⁶?*

Uzun ömürlü varlıklarda, bir varlık veya nakit yaratan birime atfedilen değer en önemli kısmı genellikle söz konusu varlığı veya nakit yaratan birimin kalıntı değerinden kaynaklanır.

“Kalıntı değer”, öngörülebilir bir dönem sonrasında varlık veya nakit yaratan birim tarafından yaratılması beklenen serbest nakit akım tahminlerinin tamamının net bugünkü değerini ifade eder. IAS 36, geleceğe ilişkin projeksiyon süresini azami 5 yıl olarak belirlemiş, ancak 5 yıldan uzun sürelerle ilişkin detaylı, açık ve güvenilir finansal bütçelerin veya nakit akım tahminlerinin var olması halinde daha uzun sürelerin kullanılabilmesine imkan tanımıştır.

IAS 36 Standardı, öngörülebilir sürenin ötesine ilişkin nakit akım projeksiyonlarının sabit veya azalan büyüme oranı kullanılarak belirlenmesini öngörmektedir. Ürün veya sektörün yaşam çizgisine ilişkin objektif bilgiler var ise artan büyüme oranı da kullanılabilir.

Ayrıca, kalıntı değer hesaplanmasında kullanılan büyüme oranı, daha yüksek bir oranın kullanılmasını gerektiren haklı nedenler olmadığı sürece, ürünün, işletmenin faaliyet gösterdiği sektörün veya ülkenin veya ülkelerin uzun dönemli ortalama büyüme oranını geçemez.

Kalıntı değer hesaplaması, varlık veya nakit yaratan birimin faydalı ömür profiline bağlıdır. Bir varlık veya nakit yaratan birim belirli bir ömre sahipse, varlık veya nakit yaratan birimin faydalı ömrü sonunda elden çıkarılmasından sağlanması beklenen net nakit akışları kullanım değerinin

¹⁷⁶ Ernst & Young, a.g.e., s.10.

hesaplanmasında dikkate alınır. Ancak, bir varlık veya nakit yaratan birim belirsiz faydalı ömre sahipse, öngörülebilir dönemin son yılında varlık veya nakit yaratan birimin yaratması beklenen sürdürülebilir nakit akım tahmini dikkate alınarak kalıntı değer hesaplaması yapılır.

Son yıla ilişkin nakit akımlarının sürdürülebilir nakit akımlarını yansıtması önemlidir. Aksi durumda, son yıla ilişkin tahmin edilen olağan dışı nakit akımları, kalıntı değer anlamı dışında düşük veya yüksek hesaplanmasına neden olacaktır.

Nakit yaratan birim bünyesindeki varlıklar tarafından yaratılması beklenen sürdürülebilir nakit akımı,

- Nakit akımlarının nisbeten sabit kalacağı tahmin ediliyorsa iskonto oranı veya
- Nakit akımlarının büyümesi bekleniyorsa büyüme oranı düşülmüş iskonto oranına

göre belirlenen sonsuz zaman faktörü kullanılarak bugünkü değere indirgenir.

Kalıntı değer hesaplamasında kullanılan uzun dönemli büyüme oranı ile işletmenin iş planlamasında kullandığı varsayımların tutarlı olması gerekir. Bu nedenle, büyüme oranı belirlenirken azami dikkat gösterilmelidir.

- *Bağlayıcı bir satış sözleşmesinin veya aktif bir piyasanın yokluğu halinde bir varlığın satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri güvenilir olarak belirlenebilir mi?*¹⁷⁷

Nakit akım projeksiyonları ve iskonto oranı piyasa katılımcılarının varsayımlarıyla tutarlı olduğu sürece, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer hesaplamasını destekleyecek gerçek piyasa işlemlerine gerek yoktur. Benzer varlık veya faaliyet kollarında karşılaştırılabilir işlemler var ise, bunlar piyasa kanıtı olarak kullanılabilir. Şayet bu tür bilgiler yok ise, nakit akım projeksiyonlarını desteklemek amacıyla olası diğer işletme dışı kanıtlar (büyüme oranları, iskonto oranları vs.) kullanılabilir.

- *İşletme birleşmesi sırasında ertelenen verginin kayıtlara alınması nedeniyle ortaya çıkan şerefiye ilk gün itibarıyla değer düşüklüğüne uğrar mı?*¹⁷⁸

IAS 12 Gelir Vergileri Standardı, işletme birleşmesinde elde edilen varlık ve yükümlülüklerden kaynaklanan tüm geçici farklılıklara ilişkin olarak ertelenen vergi muhasebesi yapılmasını gerektirir. Bunun tek istisnası, işletme birleşmesinde ortaya çıkan şerefiyedir, daha açık bir ifadeyle şerefiyeye ilişkin geçici farklar için ertelenen vergi kaydı yapılmaz. Bu ise ilave bir şerefiye tutarının muhasebeleştirilmesine neden olur ve şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü testinin nasıl yapılacağına ilişkin soruları gündeme getirir. Bu durumu aşağıda bir örnekle açıklamakta fayda vardır;

Örnek; %40 oranında vergiye tabi A işletmesi, işletme birleşmesi türünde bir işlem yaparak 100 birim bedel ile B işletmesini satın almıştır. B işletmesinin belirlenebilir varlıklarının gerçeğe uygun değerleri ile vergi değerleri aşağıdaki gibidir;

¹⁷⁷ PWC, a.g.e., Haziran 2007, s.2.

¹⁷⁸ Ernst & Young, a.g.e., s.11.

	Gerçeğe uygun değer	Vergi değeri
Marka	60	0
Tanımlanabilir diğer varlıklar	20	15

Bu ise satın alma fiyatının aşağıdaki gibi dağıtımının neden olacaktır.

Şerefiye (net)	46
Marka	60
Tanımlanabilir diğer varlıklar	20
Ertelenen vergi yükümlülüğü	(26)
	100

Ertelenen vergi hariç bağlı ortaklığın konsolide varlıklarının gerçeğe uygun değeri, mevcut durumda 126 birimdir, fakat bağlı ortaklığın maliyeti sadece 100 birimdir. Açıkçası, ertelenen verginin kayıtlara alınması sebebiyle 26 birimlik bir şerefiye ortaya çıkmaktadır. Ancak, IAS 36 Standardına göre, değer düşüklüğü hesaplamalarında kullanılmak üzere yapılan geleceğe ilişkin nakit akımı tahminlerinde vergi dikkate alınmaz. Bu ise hemen 26 birimlik bir değer düşüklüğü zararının muhasebeleştirilip muhasebeleştirilmeyeceği sorusunu gündeme getirir.

IAS 36 Standardının bu tür bir amacı bulunmamaktadır. Daha ziyade, şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü testi yapılırken ertelenen vergi yükümlülüğünün şerefiye ile netleştirilmesi gerekir. Bunun bir sonucu olarak, hemen bir değer düşüklüğü zararının kayıtlara alınmasına gerek yoktur. Ancak ilk günden sonra dikkate alınması gerekli ilave hususlar vardır. Yukarıdaki örnekte, A işletmesinin şerefiye ve markaya ilişkin olarak vergisel amaçlarla indirim alamadığı varsayılmıştır ki sadece konsolidasyonda ortaya çıkan varlıklarda sıkça görülen bir durumdur.

Markanın belirli bir faydalı ömre sahip olduğu ve buna göre itfa edildiği varsayılırsa, varlığın defter değeri ile vergi değeri arasındaki geçici farklılık azalacak ve varlığa ilişkin ertelenen vergi tutarı ilgili varlığın faydalı ömrü süresine yayılacaktır ($60 \times 40\% = 24$ birim). Bunun etkisi şöyle olacaktır; 36 birim ($60 - 24$) değerinde gelir tablosuna yansıtılan net tutar, itfa gideri vergiden indirilebilir olsaydı hesaplanan tutar ile aynı olacaktır. Ertelenen vergi yükümlülüğü markanın itfası ile birlikte azalmakla birlikte, şerefiyenin toplam tutarı itfa edilmeyecektir. Bu şu anlama gelmez; 24 birim değerindeki ilk ertelenen vergi yükümlülüğünden kaynaklanan şerefiye, ertelenen vergi yükümlülüğünün serbest bırakılmasıyla birlikte değer düşüklüğüne uğramaz. Bu durum işletmenin bireysel koşullarına, satın alınan şerefiyenin nakit yaratan birimler ve birim gruplarına dağıtılma yöntemine ve elde edilme tarihinden sonraki performansına bağlı olacaktır.

Markanın belirsiz bir ömre sahip olacağı varsayılırsa, itfaya tabi tutulmayacaktır. Maddi olmayan duran varlık değer düşüklüğüne uğramadığı veya satılmadığı sürece şerefiye ve markanın ilişkin olduğu nakit yaratan birim ya da birim gruplarından ertelenen vergi yükümlülüğünün indirilmesi şeklinde bir yönteminin uygulanmasına devam edilmesi mümkündür. Ancak, işletmenin ilgili ertelenen vergi yükümlülüğünü izlemeye devam etmesi ve şerefiyeyi yıllık olarak değer düşüklüğü testine tabi tutması gerekir. Başlangıçtaki 24 birimlik ertelenen vergi yükümlülüğünden kaynaklanan şerefiyenin, nakit yaratan birim veya birim gruplarının net varlıkları üzerinde net bir etkiye sahip olmaması gerektiği hususu bu durumu değiştirmez.

c) Nakit yaratan birimlerin belirlenmesi

- *Nakit yaratan bir birim bünyesinde yaratılan nakit akımının bağımsız olduğunu gösteren temel özellikler nelerdir ?¹⁷⁹*

Çok değişik faktörler vardır. Nakit yaratan birime ilişkin işlemlerin işletme yönetimince nasıl izlendiği –örneğin üretim hatları, faaliyet konuları, lokasyon vb.- ve söz konusu varlık veya işlemlere devam edilmesi veya bunların elden çıkarılması konularında işletme yönetiminin nasıl karar verdiği gibi hususlar bu faktörler arasında yer alır.

Nakit yaratan birimlerin tipik örnekleri şunlardır;

- Bireysel perakende satış mağazaları,

- Tek bir üretim hattı olan ve ürettiği ürünün ara mamul olarak aktif bir bir piyasası bulunmayan fabrikalar,

- Her bir hatta tahsis edilen varlıkların ve bunların yarattığı nakit akımının ayrı olarak belirlenebildiği taşımacılık sektöründe faaliyet gösteren her bir hizmet hattı.

- *İşletme yönetimi nakit yaratan bir birimi belirlerken işlemlerin hukuki yapısını dikkate almalı mıdır¹⁸⁰?*

İşletme yönetimince yapılacak analiz, işlemlerin hangi hukuki yapıda gerçekleştirildiğini yansıtmayabilir. Nakit yaratan birimlerin belirlenmesi,

¹⁷⁹ PriceWaterhouseCoopers (PWC), “IAS 36 Impairment- Frequently Asked Questions”, **IFRS News**, Nisan 2007, (Erişim;http://www.pwc.com/gx/eng/about/svcs/corporatereporting/IFRS_News_Supplement_Apr07.pdf).

¹⁸⁰ PWC, Mayıs 2007, a.g.e.

varlıklar ve faaliyetler ile ilgilidir ve takdir hakkı kullanılmasını gerektirir.

- *Bir varlık grubu tarafından üretilen ürüne ilişkin aktif bir piyasanın olması varlık grubunun nakit yaratan birim olarak değerlendirilmesini gerektirir mi¹⁸¹? Bir varlık veya varlık grubu tarafından üretilen ürünlerin bir kısmının veya tamamının işletme içinde kullanılması halinde, bu varlık veya varlık grubu nakit yaratan birim olarak tanımlanabilir mi¹⁸²?*

Bir varlık grubu tarafından üretilen ürüne ilişkin aktif bir piyasanın mevcut olması, nakit yaratan birimlerin belirlenmesinde önemli bir faktördür. Standarda göre, bir varlık veya varlık grubu tarafından üretilen ürün için aktif bir piyasa var olduğunda, bu varlıkların bir kısmı veya tamamı işletme içinde kullanılsa bile, ilgili varlıklar nakit yaratan bir birim olarak tanımlanmalıdır. Aktif bir piyasanın varlığı, ürünlerin aktif piyasada satılması suretiyle diğer şirket varlıklarından bağımsız nakit akımı yaratılabileceğini gösterir.

- *Hangi hallerde varlıklar bireysel olarak değer düşüklüğü testine tabi tutulur¹⁸³?*

İşletmeler IAS 36 standardı kapsamında belirledikleri değer düşüklüğü testine ilişkin politikalarını uygularken, öncelikle varlıkların bireysel olarak mı yoksa nakit yaratan bir birimin parçası olarak mı teste tabi tutulacağına karar verir. Farklı değer düşüklüğü test seviyeleri bir kez belirlendikten sonra, her dönem IAS 36 standardı uygulanarak, değer düşüklüğü olabileceğini gösterir belirtilerin olup olmadığı değerlendirilir ve eğer değer düşüklüğü olabileceğine dair belirtiler var ise geri kazanılabilir değer hesaplaması yapılır. Haklı bir gerekçe olmadıkça (üretim veya dağıtım kanallarının değişmesi gibi), nakit

¹⁸¹ Ernst & Young, a.g.e., s.4.

¹⁸² PWC, Mayıs 2007, a.g.e.

¹⁸³ Ernst & Young, a.g.e., s.2.

yaratan birimler dönemden döneme değişmez, sabit kalır.

Standarda göre, başlangıç noktası olarak varlıkların bireysel olarak değer düşüklüğü testine tabi tutulması gerekir. Ancak, her bir varlığın geri kazanılabilir değerini tahmin etmek çoğunlukla mümkün olmaz.

Geri kazanılabilir değer, varlığın satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri ile kullanım değerinden yüksek olanıdır. Dolayısıyla, hangisinin yüksek olduğunun belirlenebilmesi için her ikisinin de hesaplanması gerekebilir. Faaliyet sırasında kullanılan varlıklar, grup olarak nakit yarattıklarından, her bir varlığın kullanım değerini hesaplamak genellikle mümkün olmaz. Bu nedenle, varlığın satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri defter değerinden yüksek olmadığı sürece, varlıklar genel olarak nakit yaratan bir birimin parçası olarak değer düşüklüğü testine tabi tutulur.

- *Nakit yaratan birimlerin belirlenmesinde dikkate alınması gereken faktörler nelerdir¹⁸⁴?*

Bir varlık grubunun nakit yaratan bir birim olup olmadığının en önemli belirleyicisi, varlık grubunun önemli ölçüde bağımsız nakit akışı yaratan tanımlanabilir en küçük varlık grubunu temsil edip etmediğidir.

Uygulamada nakit yaratan birimler belirlenirken iki aşamalı bir yöntem izlenir. İlk aşamada nakit akışı sağlayan en küçük varlık grubu belirlenir. Varlık grubunun yarattığı nakit akışının diğer varlıklardan etkilenmediği veya diğer varlıkları etkilemediği sürece, bu varlık grubu nakit yaratan birim olarak kabul edilir. İkinci aşama olarak, varlık grubu tarafından yaratılan nakit akışı diğer varlıklar tarafından yaratılan nakit akışlarından önemli ölçüde bağımsız değilse, ilgili diğer varlıklar da gruba dahil edilerek bağımsız nakit akışı

¹⁸⁴ Ernst & Young, a.g.e., s.2.

yaratan en küçük varlık topluluğu oluşturulur. Bu yöntem, nakit yaratan birimlerin belirlenmesinde “tümevarım” yöntemi olarak adlandırılabilir.

- *İşletmenin faaliyetlerini yönetim ve gözetim şekli nakit yaratan birimin seçimini etkiler mi¹⁸⁵?*

İşletmenin faaliyetlerini yönetim ve gözetim şekli, nakit yaratan birimlerin belirlenmesine yardımcı olabilir. Ancak, bir varlık veya varlık grubu tarafından yaratılan nakit akımlarının önemli ölçüde bağımsız olup olmadığı hususu, genellikle faaliyetlerin yönetim ve gözetim şekline bağlı olmayıp, varlığın fiilen nasıl çalıştığı ile ilgilidir.

d) Şerefiyenin nakit yaratan birimlere dağıtımı

- *Bir şirket varlığı makul ve tutarlı bir esasa göre nakit yaratan bir birime dağıtılamıyorsa işletme yönetimi ne yapmalıdır¹⁸⁶?*

İki aşamalı bir test yapılması gerekir.

a) Şirket varlığı dikkate alınmadan nakit yaratan birim değer düşüklüğü testine tabi tutulur ve ortaya çıkan değişiklik kayıtlara alınır,

b) Daha sonra, şirket varlığının makul ve tutarlı bir esasa göre dağıtımına tabi tutulabileceği en küçük nakit yaratan birimler grubu test edilir ve ortaya çıkan değişiklik kayıtlara alınır.

¹⁸⁵ Ernst & Young, a.g.e., s.3.

¹⁸⁶ PWC, Mayıs 2007, a.g.e.

- *İşletme yönetimi hangi durumlarda şerefiyenin değer düşüklüğü testi açısından nakit yaratan birimlere dağıtımında değişikliğe gidebilir¹⁸⁷?*

Şerefiyenin yeniden dağıtımına izin verilen haller sınırlıdır. Bu ise, işletmenin yeniden organizasyonu veya yeniden yapılandırılması durumudur.

- *Standarda göre, şerefiyenin işletme içi yönetsel amaçlarla izlendiği en alt seviye belirlenerek dağıtımına konu edilmesi gerekmektedir. Bunun anlamı nedir¹⁸⁸?*

İşletme yönetiminin şerefiyeyi yönetsel amaçlarla izlediği düzey, işletme birleşmesinin başarısının izlendiği en alt düzeydir. Örneğin; bir bağlı ortaklığın işletme birleşmesi işlemi gerçekleştirmesi durumunda, şerefiye her ne kadar sadece konsolide bilanço düzeyinde izlenecek olsa da, işletme birleşmesi işlemlerinden sorumlu yöneticiler şerefiyeyi izliyor olacaklardır.

Şerefiyenin dağıtılması gerekliliği, şirketlerin şerefiye tutarını keyfi olarak nakit yaratan birimlere dağıtmasına izin vermediği gibi şerefiyenin izlenmesi amacıyla yeni sistemler kurulmasını da gerektirmez. Ancak, dağıtım seviyesi, birinci veya ikinci raporlama düzeyinden daha yukarıda olamaz, işletme yönetiminin şerefiyeyi daha üst bir düzeyde izlemesi bu durumu değiştirmez.

¹⁸⁷ PWC, Mayıs 2007, a.g.e.

¹⁸⁸ PWC, Mayıs 2007, a.g.e.

- *IFRS 8 Faaliyet Bölümleri standardının kabulünün şerefiyenin yeniden dağıtımına herhangi bir etkisi olacak mıdır¹⁸⁹?*

IFRS 8 standardının kabulü, işletmenin bölümlerinde bir değişiklik olduğunda şerefiyenin yeniden dağıtımını gerektirecektir. Standarda göre, dağıtım seviyesi her bir bölüm düzeyinden daha yukarıda olamaz.

- *Bir işletme, önceki dönemlerde yaptığı satın almalara ilişkin tüm şerefiyeyi yerel düzenlemeye göre elde ettiği nakit yaratan birimlere dağıtmıştır. Şerefiyenin işletme birleşmesinden fayda sağlaması beklenen nakit yaratan birimlere dağıtılması yükümlülüğü, işletmenin şerefiyeyi tekrar dağıtımına tabi tutması gerektiği anlamına gelir mi¹⁹⁰?*

Şerefiyenin, yarar beklenen nakit yaratan birimlere yeniden dağıtımını uygun olabilir. Şerefiyenin defter değerini donduran IFRS 1'deki geçiş hükümleri, şerefiyenin yeniden dağıtımını engellemez.

- *Şerefiyenin değer düşüklüğü testi için nakit yaratan birimlere dağıtılma yöntemi ile diğer varlıkların değer düşüklüğü testinde izlenen yöntem birbiriyle nasıl karşılaştırılabilir¹⁹¹?*

Şerefiye dışındaki varlıklar (ve şirket varlıkları), bireysel olarak veya nakit yaratan bir birimin parçası olarak değer düşüklüğü testine tabi tutulur.

Buna karşın, şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü testi yapılırken şerefiyenin, ilgili nakit yaratan birim ve birimlere dağıtılması gerekir. İşletmenin şerefiyeye ilişkin yatırımını nasıl takip ettiğine bağlı olarak, dağıtım

¹⁸⁹ PWC, Nisan 2007, a.g.e.

¹⁹⁰ PWC, Nisan 2007, a.g.e.

¹⁹¹ Ernst & Young, a.g.e., s.5.

tek bir nakit yaratan birime yapılabileceği gibi birden fazla nakit yaratan birime de yapılabilir. Burada tek koşul, dağıtım yapılacak nakit yaratan birimlerin toplamının bir raporlama bölümünden daha büyük olmamasıdır. Buna göre, işletme şerefiyeye ilişkin yatırımını takip etme politikasını, raporlama bölümü düzeyine indirmişse, şerefiye dağıtımı konusunda ekstra bir çalışma yapmaya gerek yoktur.

Örneğin; Avrupa kıtasında faaliyet gösteren perakende satış mağazaları zinciri sahibi ve işletmecisi olan A işletmesi, 20 mağazalık yeni bir perakende satış mağazası zincirini satın almıştır. Bu satın alma işleminde şerefiye ortaya çıkmıştır. Mağazaların 8 tanesi Fransa'da, 8 tanesi İngiltere'de ve 4 tanesi İspanya'dadır. İşletme her bir mağazanın ayrı bir nakit yaratan birim olduğunu ve satın alma işleminden doğan şerefiyenin mağazaların her birine dağıtılabileceğine karar vermiştir.

İşletmenin birinci raporlama düzeyi bölgesel bazda olup, işletmenin faaliyet gösterdiği her bir ülke tek bir raporlama düzeyini temsil etmektedir.

İşletmenin şerefiyeyi her bir mağazaya dağıtabilmesi, şerefiyenin değer düşüklüğü açısından test edileceği düzeyin belirlenmesi açısından önemli değildir. Önemli olan, işletmenin gerçek anlamda elde ettiği şerefiyeyi hangi düzeyde izlediğidir.

İşletme yönetimi elde ettiği şerefiyeyi bölgesel bazda takip ediyorsa, 8 Fransız mağazasına ilişkin şerefiye tutarları daha önce Fransız bölgesi için kayıtlara alınan diğer şerefiyeler ile birlikte toplanacak ve bölgeye ilişkin toplam şerefiye tutarı değer düşüklüğü testine tabi tutulacaktır. İngiltere ve İspanyadaki mağazalara ilişkin şerefiye tutarları da benzer şekilde değer düşüklüğü açısından test edilecektir.

Buna karşın, işletme yönetimi elde ettiği şerefiyeyi, satın alma düzeyine (tüm 20 mağazayı birlikte dikkate alarak) göre izlemeyi

amaçlıyorsa, IAS 36 standardında yer alan şerefiyenin en azından raporlama birimi düzeyinde dağıtılmasına ilişkin yükümlülük nedeniyle, Fransa, İngiltere ve İspanya'daki mağazalar için ayrı ayrı değer düşüklüğü testlerinin yapılması gerekecektir.

- *Grubun şerefiyeyi değer düşüklüğü testine tabi tutacağı seviyeyi belirlemesi aşamasında, bir bağlı ortaklığın yönetiminin işlemleri grubu etkiler mi¹⁹²?*

IAS 36 standardına göre, şerefiyenin değer düşüklüğü testine tabi tutulma aşamasında işletme içi yönetsel amaçlarla izlendiği en düşük seviyeye dağıtılması gerekir. Bir bağlı ortaklığın işletme birleşmesi gerçekleştirdiği ve finansal tablolarına şerefiye kaydı yaptığı durumlarda, bağlı ortaklık yönetiminin şerefiyeyi izlediği seviye ana ortaklığın veya grubun şerefiyeyi izlediği seviyeden farklı olabilir. Eğer bir bağlı ortaklığın yönetimi şerefiyeyi ana ortaklık veya gruba göre daha düşük bir seviyede izliyor ise, düşük olan seviyenin grup açısından da en düşük seviye olarak kabul edilip edilemeyeceği önemli bir konudur.

Örneğin; A ana ortaklığı, bağımsız olarak faaliyet gösteren B işletmesinin tüm hisselerini satın almıştır ve IFRS setine uygun finansal tablo hazırlaması gerekmektedir. Bağlı ortaklık bu işlem öncesinde ve sonrasında farklı işletmeler satın almaktadır. Bu satın alma işlemleri önemli tutarda şerefiye içermektedir.

Bağlı ortaklık yönetimi, oluşan şerefiyeleri, faaliyet alanları itibariyle izlemektedir. Ancak, ana ortaklık veya grup yönetimi söz konusu şerefiyeleri grubun faaliyet alanları itibariyle takip etmekte olup, bu seviye bağlı ortaklığın izlediği seviyeden daha yukarıdadır. Bağlı ortaklığın faaliyetleri, grubun 6 faaliyet kolundan ikisi ile ilgilidir.

¹⁹² Ernst & Young, a.g.e., s.6.

Bağlı ortaklığın şerefiyesi satın alma işlemlerinden kaynaklanan şerefiyelerden oluşmaktadır. Bu şerefiyelerin bir kısmı B işletmesi grubun bir parçası olmadan önce bir kısmı ise sonra oluşmuştur.

Buna karşın, grup tarafından kayıtlara alınan şerefiye;

- a) Bağlı ortaklığın satın alınması sırasında ana ortaklık tarafından elde edilen şerefiyeyi (bunun bir kısmı bağlı ortaklık tarafından satın alınan ve aktifleştirilen şerefiyeyi ve bir kısmı da bağlı ortaklık bünyesinde yaratılan, dolayısıyla kayıtlara alınmayan şerefiyeyi),
- b) Grubun parçası olunması sebebiyle bağlı ortaklığın elde ettiği şerefiyeyi,
- c) Diğer işletme birleşmeleri kapsamında ana ortaklık tarafından elde edilen şerefiyeyi (grubu oluşturan diğer bağlı ortaklıklar ve faaliyetlerle ilgili şerefiye gibi)

kapsar.

Dolayısıyla, bağlı ortaklığın satın alınması işleminde ortaya çıkan ve ana ortaklık tarafından konsolide finansal tablolara alınan şerefiye, bağlı ortaklık tarafından kayıtlara alınan şerefiyeden farklıdır.

Bu tür durumlarda, bağlı ortaklık yönetiminin şerefiyeyi değer düşüklüğü açısından test edeceği düzeyi belirlerken aldığı kararlar, grubun konsolide finansal tablolarda şerefiyeyi değer düşüklüğü testine tabi tutarken aynı düzeyi kullanmasına sebep olmaz. Grup, şerefiyeye ilişkin değer düşüklüğü testini, şerefiyeyi izlediği düzeye göre yapacaktır.

e) IAS 36 Standardı ile IFRS 5 “Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler” Standardı Arasındaki Etkileşim¹⁹³

Bir duran varlık veya varlık grubunun elden çıkarılmasına karar verilmesi, varlığın defter değerinin kullanım değerinden ziyade satışından elde edilecek gelir ile karşılanacağına beklendiği anlamına gelir. İşletme yönetimi, bir varlık veya faaliyet kolunu satışa hazır olma kriterlerini sağlamadan önce elden çıkarmaya karar verir. Bir varlığın elden çıkarılması kararı, değer düşüklüğü olabileceğine dair bir belirtidir. Dolayısıyla IFRS 5 uygulanmadan önce değer düşüklüğü testi yapılması gerekir. IAS 36 ve IFRS 5 standartlarının uygulanma sırası, elden çıkarılacak varlık grubuna ilişkin faaliyet sonuçlarının finansal tablolarda sunumu açısından önemlidir.

¹⁹³ Ernst & Young, a.g.e., s.13.

ÖZET

DURSUN, Nergis Nevruz. Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı Kapsamında Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarını Uygulayan İşletmelerde Karşılaşılan Sorunlar, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

Varlıklarda Değer Düşüklüğüne ilişkin 36 nolu Uluslararası Muhasebe Standardı, varlıklarda değer düşüklüğünün etkisini kapsamlı bir biçimde ele alan ilk muhasebe standardıdır. 1999 yılında uygulamaya giren ve 2004 yılında revize edilen IAS 36 Standardı, varlıkların geri kazanılabilir değerinden daha yüksek bir değer ile finansal tablolarda gösterilmesini önlemeye yönelik ilke ve esasları belirlemektedir.

Standarda göre, her bir raporlama tarihi itibarıyla, varlığın değer kaybettiğine dair belirti olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Belirtinin varlığı halinde, varlığın geri kazanılabilir değeri tespit edilir. Ayrıca, sınırsız faydalı ömre sahip veya kullanıma hazır olmayan maddi olmayan duran varlıklar ile şerefiyenin geri kazanılabilir değeri yıllık olarak belirlenir. Geri kazanılabilir değer, bir varlığın satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri ile kullanım değerinden büyük olanı olarak tanımlanabilir. Geri kazanılabilir değer, her bir varlık için belirlenir. Ancak, varlığın nakit girişi yaratmadığı durumlarda, varlığın ait olduğu nakit yaratan birim için geri kazanılabilir değer tespit edilir.

IAS 36 Standardı, uygulaması kolay bir standart değildir. Özellikle değer düşüklüğü belirtilerinin olup olmadığının değerlendirilmesi, nakit yaratan birimlerin belirlenmesi ve varlığın geri kazanılabilir değerinin tespiti için yapılması gerekli tahminler ve takdir hakkı kullanımı uygulamayı

zorlaştırmaktadır. IAS 36 Standardının sorunsuz bir şekilde uygulanabilmesi için başta işletmeler olmak üzere bağımsız denetçiler ve ilgili kamu otoritelerinin alabileceği önlemler bulunmaktadır.

Anahtar Sözcükler

1. Varlıklarda Değer Düşüklüğü
2. Maddi Duran Varlıklar
3. Maddi Olmayan Duran Varlıklar
4. şerefiye
5. TMS 36
6. IAS 36

ABSTRACT

DURSUN, Nergis Nevruz. Implementation Issues Concerning IAS 36 "Impairment of Assets", Master Thesis, Ankara, 2007.

Until the promulgation of IAS 36, there was very limited guidance available under international accounting standards to deal with the impairment of long-lived assets. IAS 36 that was applied firstly in 1999 and revised in 2004 sets out the procedures that an entity applies to ensure that its assets are carried at no more than their recoverable amount.

According to IAS 36, an entity shall assess at each reporting date whether there is any indication that an asset may be impaired. If any such indication exists, the entity shall estimate the recoverable amount of asset. Irrespective of whether there is any indication of impairment, an entity shall also test an intangible asset with indefinite useful life or an intangible asset not yet available for use and goodwill acquired in a business combination for impairment annually by comparing its carrying amount with its recoverable amount. The recoverable amount of an asset is the higher of its fair value less costs to sell and its value in use. Recoverable amount is determined for an individual asset, unless the asset does not generate cash inflows that are largely independent of those from other assets or groups of assets. If this is the case, recoverable amount is determined for the cash-generating unit to which the asset belongs.

The application of IAS 36 is not easy due in particular to the judgements and estimates that have to be made in assessing whether there are indications of impairment, in identifying cash generating units and

determining the recoverable amount of assets. To ensure that entities apply IAS 36 as required, there are some kinds of measures to be taken by related parties including entities, audit firms and regulatory authorities.

Key Words

1. Impairment of Assets
2. Property, Plant and Equipments
3. Intangible Assets
4. Goodwill
5. TMS 36
6. IAS 36